

Tilstandsrapport for Den norske kirke 2009

Tema: Medlemskap

Ida Marie Høeg (red.)

Innholdsfortegnelse

Innledning	5
Kapittel 1. "Oppbrot frå statskyrkja" Kollektiv utmelding 1960-1994..... Olaf Aagedal (KIFO)	9
Kapittel 2. Medlemskap i Den norske kirke..... Ida Marie Høeg (KIFO)	23
Kapittel 3. Fail — retry—delete...? Kirkevalget medførte betydelige endringer i Den norske kirkes medlemsregister..... Pål Ketil Botvar (KIFO)	53
Kapittel 4. Statistikk for Den norske kirke 2008..... Per Tanggaard (Kirkerådet)	65

Innledning

Teamet for tilstandsrapporten for Den norske kirke 2009 er medlemskapet. Medlemskap i Den norske kirke er et stort og komplekst tema. Medlem av Den norske kirke har de fleste blitt i løpet av de første levemånedene i forbindelse med dåp. Medlemskap i Den norske kirke har fått fornyet aktualitet som en følge av økt innvandring. Endringer i befolkningsstrukturen, sammen med økende sekularisering og pluralisering av norsk kultur, gjør at medlemskap og dåp i Den norske kirke ikke er like selvsagt som før. Alle nordmenn er ikke religiøse, og religiøs tro og handling er ikke identisk med kristendommen og Den norske kirke.

Befolkningsendringene har gjort at Den norske kirke er i en situasjon hvor den aktivt må forholde seg til Norge som et flerkulturelt samfunn, hvor befolkningen representerer et mangfold i religiøs og sekulær tilhørighet.

Den norske kirke som symbol på et nasjonalt fellesskap står fortsatt sentralt i norsk kultur, men er i ferd med å bli sterkere avgrenset og utskilt også gjennom individets friere stilling. Medlemskap i Den norske kirke er ikke noe som en nødvendigvis får en gang for alle og som en beholder fra vugge til grav. Heller ikke er medlemskap i Den norske kirke noe som automatisk overføres til neste generasjon ved at barn til foreldre som er medlem av Den norske kirke blir døpt. I varierende grad blir medlemskapet til barn, unge og voksne fylt med aktiv tilknytning til kirken; ved at medlemmene benytter seg av kirkens gudstjenester, diakonale tilbud eller opplæringstiltak, kulturelle arrangementer eller kirkens livsløpsritualer. Den norske kirke er utfordret til stadig å legitimere sin eksistens overfor medlemmer som har ulike relasjoner til kirken.

Det er mange problemstillinger knyttet til medlemskap. Oppdraget fra Kultur- og Kirkedepartementet for tilstandsrapporten var todelt. Dels dreide det seg om ”å benytte registerdata fra kirkesektoren” og dels ”å presentere eller underbygge viktige utviklingstrekk innenfor Den norske kirke”. Mye av den nyeste kunnskapen vi har om medlemmene i Den norske kirke er fra registerdata samlet inn av menighetene og publisert av Statistisk sentralbyrå og Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Vi har sett på status for inneværende år og data fra tidligere år. På grunnlag av registerdata fra 2008 og 2009, sett i sammenheng med de siste ti årene, og med et viktig historisk bakteppe fra tidsrommet 1960 til 1994, har vi nærmet oss medlemskapet. Fokuset på medlemskapet er endringer i oppslutning,

hva som forårsaker inn- og utmeldinger og hva som opprettholder relasjon og tilknytning til kirken.

Tilstandsrapport for Den norske kirke 2009 er et samarbeidsprosjekt mellom forskere på KIFO og ansatt i Kirkerådet som jobber med Medlemsregisteret og statistikk. Forsker I Olaf Aagedal ved KIFO har belyst endringene i oppslutning om kirken fra 1960 til 1994. Hans analyse av medlemskapet tar utgangspunkt i en periode hvor kirken opplevde flere store utmeldingsbølger. Bakgrunnen for perioder med stabilitet og utmelding fram til 1970 er forholdet mellom religion og samfunn, hvor statskirkemedlemskapet ikke må forstås som et foreningsmedlemskap, men som tilhørighet til en førmoderne institusjon. Analysen av utmelding på 70- og 80-tallet forstår han som et modernitetsoppbrudd, mens situasjonen i tiden etter fortolkes mer som en ambivalens mellom modernitet og førmodernitet.

Forsker II ved KIFO Ida Marie Høeg har sett på hvor mange som er medlem, hvor mange som bruker kirken, hvor mange nye medlemmer kirken får ved dåp og innmelding, og hvor mange som forlater kirken. Dataene er stort sett hentet fra perioden 1999-2008. Registerdataene fra kirke databasen har hun supplert med surveydata fra undersøkelsene *Folkekirke 2000*, *Religion 1991*, *Religion 1998* og *Religion 2008*. I artikkelen argumenter hun for at medlemskap er mer enn å opprettholde eller å gjøre endringer i sin formelle tilslutning. Medlemmenes relasjon til kirken er helt avgjørende, og ikke minst den kontakten de har med kirken og hvordan de forholder seg til kirkens standpunkter i kirkepolitiske saker. Høeg mener det er nødvendig ikke bare å analysere kirkefeltet, men å se Den norske kirke i et større perspektiv som en aktør på et felles felt med andre tros- og livssynssamfunn. Hun bruker begrepene felt og habitus for å analysere kirkens forhold til de andre tros- og livssynssamfunnene og medlemmenes endringer i forholdet til kirken. Hun forklarer oppslutningen om Den norske kirke ut fra endringer i befolkningsstrukturen, samt pluralisering og privatisering av tros- og livssynsspørsmål.

Seniorrådgiver i Kirkerådet Per Tanggaard har levert en omfattende oversikt over hvem medlemmene i Den norske kirke er og deres bruk av kirken. Artikkelen presenterer tall på oppslutning om Den norske kirke i bispedømmene og på landsbasis og peker på viktige utviklingstrekk. Tanggaard redegjør ikke bare for medlemstall, tall på inn- og utmeldinger, oppslutning om gudstjenestene, livsløpsritualene og kirkens kulturtilbud, men også for oppslutningen om kirkens barne- og ungdomsarbeid og frivillige medarbeidere og ansatte i kirken og medlemmenes økonomiske bidrag til kirken.

Den norske kirke sto i 2009 overfor en viktig begivenhet. Kirkevalget ble for første gang arrangert samtidig med stortingsvalget, og mange steder også i nærheten av lokalet til det offentlige valget. Nytt i årets kirkevalg er også at stemmerettsalderen er på 15 år, og at 3,2 millioner stemmerettige fikk tilsendt et valgkort i posten. Det var knyttet stor spenning til valgoppslutningen og om medlemmene ville bruke kirkevalget og utsendelsen av valgkort som en anledning til å melde seg ut av kirken. Oppslutningen om valget ble klart større enn tidligere år, men den varslede utmeldingstoppen ble ikke innfridd. Pål Ketil Botvar, Forsker II ved KIFO har vist at medlemmene i liten grad benyttet kirkevalget til å melde seg ut av kirken. Imidlertid ga kirkevalget Kirkerådet anledning til å fortsette arbeidet med å rydde opp i tidligere medlemmers utmelding og manglende registrering av dem. Det er både de såkalte feilregistrerte og tidligere utmeldte som er utgangspunktet for Botvars analyse. Han stiller spørsmålet om de feilregistrerte – gruppen som tidligere har forsøkt å melde seg ut eller som aldri har vært døpt – skiller seg ut fra de som på 1970 og 1980-tallet meldte seg ut i de kollektive politiske aksjonene. Lite tyder på at gruppen feilregistrerte aldersmessig er sammenfallende med dem.

For å få sikker viten om hvordan kirkepolitiske standpunkter og kirkens rolle i offentligheten påvirker medlemskapet trenger vi ikke bare data fra kirkebasen, men også opplysninger fra Den norske kirkes medlemsregister og nyere surveydata. Når medlemsregisteret blir operativt, vil vi få noe kunnskap om kjønn, alder og geografisk tilhørighet til medlemmene, foruten data på hvem de nye og utmeldte medlemmene er, og på hvilke tidspunkter på året inn- og utmeldingene finner sted. KIFO tar i 2010 sikte på å gjøre en surveyundersøkelse blant de som meldte seg ut i 2009. I surveyen kan vi fokusere på opplysninger som ikke registerdata kan gi oss. På denne måten vil vi få nærmere kunnskap om hvem de utmeldte er, hvilken relasjon de har hatt til Den norske kirke og motiver for utmelding.

Oslo, 22. desember 2009

Ida Marie Høeg

Kapittel 1. ”Oppbrot frå statskyrkja”. Kollektiv utmelding 1960-1994¹

Olaf Aagedal

1. Innleiing

”Meld deg ut av statskirken”

19.februar 1970 vart det rykt inn ein stor annonse i Dagbladet med overskrifta ”Meld deg ut av statskirken”. Få eller ingen annonsar har skapt sterkare reaksjonar i Norge. At folk melde seg ut av Den norske kyrkja var ikkje i seg sjølv nytt og sensasjonelt. Omfanget av denne utmeldinga hadde rett nok vore heller moderat, ca 1500 i året, men på slutten av 1960-talet hadde utmeldingstala blitt dobla. Det nye og provoserande var truleg at nokon gjekk ut med ein annonse som oppfordra folk til utmelding og som inneheldt ein utmeldingsblankett. Det gjorde det praktisk enkelt å melde seg ut. Dette falt nokre av dei kyrkjelege leiarane tungt for brystet: ”Vår kirke er nemmelig ingen forening som man bare melder seg inn i og ut av på linje med andre foreninger. Det er et livsgrunnlag og ikke bare et trossamfunn”, uttalte biskopane Fridtjov Birkeli og Kåre Støylen (VG 13.2.1970). At det ikkje opplevest så enkelt å berre melde seg ut vart for så vidt bekrefta av mange av dei folkelege reaksjonane. Hjø mange skaper aksjonen og annonsen uvisse og forvirring. Nokre synest det er merkeleg at ein berre kan melde seg ut av statskyrkja og ikkje slutte seg til noko anna trussamfunn. Andre er urolege for dei personlege konsekvensane av utmelding. Levi Fragell, ein av dei tre studentane bak aksjonen, fortel om nokre av desse reaksjonane: ”Folk er ofte helt i villrede. Vi har bl.a. fått brev fra en mann som spekulerer på om han kan få sertifikat om han melder seg ut av statskirken, en annen spør om det er til hinder for å kunne emigrere til USA, mens en tredje funderer på om barna får navn dersom foreldrene melder seg ut! Denne rare tvilen skyldes dette utstrakte attest-makeriet som kirken har hatt monopol på” (Fragell i Dagbladet 28.4.1970). Frå kyrkjeleg hald er det også ein del forvirring når det gjeld korleis utmelding skal foregå. Nokre krev personleg frammøte og samtale før utmelding, andre krev vitne. Elles er ikkje reaksjonane frå kyrkjeleg hald berre negative. Nokre stiller seg positive til ein aksjon som kan føre til at dei som ikkje meiner noko med sitt statskyrkjemedlemskap, melder seg ut. Det kan føre til ei sterkare og meir medviten kyrkje. Dette synspunktet har mange fellestrekk

¹ Dette kapitlet er basert på ein forkorta og omarbeidd versjon av artikkelen ”Norsk, men kyrkjelaus. Om utmelding av statskyrkja i Norge i etterkrigstida” (Aagedal 1995).

med eit av hovudargumenta i annonsen, misforholdet mellom at 96% er medlemmer og ”at en relativt liten del anser seg som troende kristne”.

Individuell og kollektiv utmelding

Annonser vi har sitert var starten på fleire omfattande utmeldingsaksjonar mot statskyrkja, aksjonar som nokre vona og andre frykta var starten på avviklinga av statskyrkjekristendomen i Norge. I ettertid må vi vel seie at dei fekk rett, sjølv om andre forhold enn aksjonane også var viktige og tempoet i avviklingsprosessen vart annleis enn mange hadde tenkt seg. Likevel er det riktig å seie at 1970 symboliserte starten på eit oppbrot som endra mange nordmenn sitt forhold til statskyrkjemedlemskap. I dette kapitlet skal vi beskrive dette oppbrotet ved å sjå på dei store utmeldingsåra på 1970- og 1980-talet. Vi vil sjå nærare på korleis dette oppbrotet synleggjorde det komplekse og mangtydige i eit statskyrkjemedlemskap. Så lenge noko er vanleg er det ofte unødvendig å sette ord på kva det tyder og inneber, men når det vanlege blir utfordra blir både utfordraren og forsvararen pressa til presiseringar, forklaringar og grunngevingar. Slik sett er ei oppbrotstid eit godt tidspunkt til å få tak i det som til dagleg er implisitt. Dersom medlemskap i Den norske kyrkja ikkje må forvekslast med eit foreiningsmedlemskap, kva er det då?

Konkret vil vi ta utgangspunkt i dei årlege tala for utmelding frå Den norske kyrkja i perioden 1960 til 1994 med fokus på utmelding til ”intet trossamfunn”. Vi skal sjå på variasjonar mellom dei einskilde åra og fokusere på åra med særleg høg utmelding. Når det gjeld store årlege variasjonar i utmeldingstala, er det rimeleg å leite etter årsaker i konkrete hendingar eller særtrekk ved desse åra, når det gjeld dei meir langsiktige utviklingslinjer er det relevant å sjå desse i forhold til strukturelle og kulturelle samfunnsendingar. Vi vil bruke den finske sosiologen Susan Sundback sitt skilje mellom to former for utmelding: *kollektiv utmelding* der mange melder seg ut samstundes knytt til konkrete hendingar eller saker og *individuell utmelding* som heng saman med marginalisering av individ sitt forhold til eit kyrkjesamfunn på grunn av strukturelle og kulturelle forhold i samfunnet (Sundback 1991). Den faktiske utmelding kan sjåast som eit resultat av desse to formene. Utmelding kan foregå som ein prosess utan store konflikter eller konfrontasjonar ved at einskildpersonar melder seg ut fordi dei ikkje lengre opplever kyrkja som relevant eller meningsfull. Eller det kan skje som eit resultat av konflikter der store grupper melder seg ut som ein reaksjon på bestemte hendingar. Vår drøfting vil fokusere på den *kollektive utmeldingsforma*. Samstundes er det klart at det vil vere ein samanheng mellom desse to utmeldingsformene og at den eine ikkje kan sjåast isolert

i forhold til den andre (Sundback 1995). Konflikter kyrkje-samfunn treng til dømes ikkje føre til utmelding, ein føresetnad vil ofte vere at det fins grupper som allereie er marginaliserte og der konflikten er dråpen som får begeret til å flyte over.

Datagrunnlaget vårt vil vere utmeldingstala som er blitt publiserte i den årlege kyrkjestatistikken. Eit problem ved desse tala er at dei for perioden 1960 til 1986 er totalutmeldingstal som også inkluderer utmelding til anna kyrkjesamfunn medan vårt fokus er utmelding som ikkje er overgang til anna kyrkjesamfunn. Ut frå andre analyser veit vi at talet på dei som melder seg inn i andre kyrkjesamfunn har vore relativt stabilt i denne perioden frå kring 1000 årleg fram til 1980-talet og seinare kring 1500 (Vigestad 1981:71). Det er derfor grunn til å rekne med at dei store svingingane i hovudsak dreier seg om variasjonar i utmelding til "intet trossamfunn".

2. Teoretiske perspektiv: Den norske kyrkja i spenninga mellom modernitet og førmodernitet

Statskyrkja kan karakteriserast som ein førmoderne institusjon. Dei førmoderne trekka gjer at den kjem i klemme og konflikt i den moderniseringsprosessen som Norge har gjennomgått i etterkrigstida. Dette skaper legitimeringsproblem og fører til avskalling frå institusjonen. Dette vil vere vårt hovudperspektiv på auken i utmelding og talet på "kyrkjelause" i etterkrigstida. Dette perspektivet er generelt formulert og treng vidare teoretisk underbygging og nyansering.

Religiøs tru og handling kan vere integrert i eit samfunn i ulik grad og på ulik måte. Med utgangspunkt i Thomas Luckmann sine kategoriseringar, vil vi skilje mellom tre hovudalternativ når det gjeld kopling mellom religion og samfunn (Luckmann 1971). Eit alternativ er at det religiøse nærast går opp i det sosiale. Samfunnet er i seg sjølv religiøst, skiljet mellom sekulært og religiøst kan vanskeleg trekkast. Politisk leiarskap er også religiøst leiarskap, brot på religiøse normer blir sanksjonert som brot på samfunnet sine normer, o.s.b. Dette alternativet vil vi kalle *infiltrering*. I andre samfunn er religionen utskilt som eigen institusjon, men likevel sterkt integrert i samfunnsgrunnlaget og det sosiale fellesskapet. Dei sosiale normene er oftast i samsvar med dei religiøse, og har ei religiøs grunngeving, men det kan også finnast spenningar. Og religionen blir markert gjennom eigne aktivitetar og roller (gudstenester, presteskap) samstundes som det religiøse er nær knytt til arbeid og daglegliv.

Dette alternativet vil vi kalle *institusjonell spesialisering*. Vi kan også tenkje oss at religionen blir sterkare utskilt og avgrensa frå det sosiale livet. Religionen blir ikkje lenger det overordna fortolkings- og normgrunnlaget, men ei av fleire livstolkingar individet kan tru på. Og eit religiøst fellesskap blir eit av fleire fellesskap individet kan velje å delta i. I det førmoderne samfunnet er religion noko samfunnet har, i det moderne samfunn er religion noko individet vel. Dette tredje alternativet som vi vil kalle *segregering* er altså moderniteten sitt alternativ.

Luckmann sine kategoriar kan forståast som idealtypar som reindyrkar ulike tendensar i relasjonen mellom kyrkje og samfunn. Luckmann tek heller ikkje opp statskyrkje-problematikken, men dersom vi skal plassere statskyrkjeordninga innan for desse alternativa, høyrer den primært heime i det vi har kalla institusjonell spesialisering. Det religiøse er institusjonalisert som ein eigen institusjon samstundes som denne er sterkt integrert i samfunnet. "Staten har eit religionsvesen, liksom han har eit rettsvesen, eit militærvesen, eit vegvesen" (Furre 1994).

Foreining eller symbolfellsskap?

Det er i forlenginga av denne tradisjonen vi må forstå statskyrkjetradisjonen. Statskyrkja har vore samfunnet sitt religionsvesen som formidlar og ritualiserar kontakta med det heilage. Når ein blir fødd inn i dette samfunnet blir ein også ein del av eit religiøst fellesskap. Institusjonen er basert på tilskrivne eigenskapar i motsetning til oppnådde. I forhold til den klassiske sosiologiske dikotomien *Gemeinschaft-Gesellschaft* høyrer den heime på "Gemeinschaft-sida" (Tönnies 1974). Andre *Gemeinschaft*-prega samfunns-institusjonar, som også i stor grad bygger på tilskrivne eigenskapar, er familien, monarkiet, nasjonen og lokalsamfunnet. Konge, foreldre, nasjonalitet og lokal tilknytning er ikkje noko ein vel, men noko ein får og har. I denne pakken høyrer også statskyrkje-institusjonen heime. Og i så måte er statskyrkjefellesskapet noko anna enn eit foreningsfellesskap som ein melder seg inn i og ut av på individuell basis. Det religiøse fellesskapet si nære kopling til det samfunnsmessige fellesskapet gjer at det i utgangspunktet blir unormalt å vere med i det eine utan også og tilhøyre det andre. Dette kjem til uttrykk ved at utmelding har blitt møtt både med formelle og uformelle sanksjonar. Før 1850 var såleis oppslutninga om Den Norske Kyrkja 100 prosent fordi det ikkje var lov å danne frimenigheter. Formelle krav om medlemskap i Den Norske Kyrkja for å inneha bestemte offentlege stillingar har vore med å understreka kyrkja sin offisielle samfunnsmessige karakter. På det lokale plan har kyrkjemedlemskap og oppslutning om soknekyrkja ofte blitt

sett på som ein del av det å vere ein respektabel borgar. Å melde seg ut av kyrkja ville også vere å melde seg ut av samfunnet. Kyrkja si ivaretaking av offentlege funksjonar knytt til fødsel, ekteskap og død har vore med og forsterke dette inntrykket.

Ut frå dei perspektiva vi har skissert ovanfor, blir ein del av reaksjonane på utmeldingsaksjonen i 1970 meir forståelege. Ein utmeldingsaksjon kan tolkast eit brot på den offentlege orden og kyrkja sin plass innanfor denne. Ikkje først og fremst eit ytre ordensbrot, sjølv om aksjonen i eit tilfelle også forårsakar politireaksjon (Aagedal 1995:11). Viktigare er det ordensbrot som den skaper i forhold til korleis staten har ordna folk sin religiøse tilhørighet. Aksjonen representerer ein form for rot og ureinskap i samfunnet si kategorisering av det religiøse (Douglas 1997). ”Vi ble sett på som spedalske”, seier aksjonsleiar Levi Fragell når han ser tilbake på aksjonen (Arbeideravisa 16.9.1980). Det skaper forvirring i den samfunnsmessige orden at ein oppfordrar til utmelding til ”intet”. Prosedyren for utmelding er for mange uklar og prestane er forvirra når det gjeld korleis ein skal møte denne type handling. Fleire prestar tenkjer ikkje på statskyrkjemedlemskap som noko individet kan velje fritt, og krev derfor personleg frammøte og samtale, eller stadfesting frå vitne og informering av føresette. Statskyrkja er ikkje som ei vanleg foreining som ein melder seg inn i og ut av, blir det sagt. Utsagnet kan tolkast som eit taktisk teologisk forsvar mot utmelding, men kan også sjåast som uttrykk for ei oppleving av at statskyrkja representerer ein annan type fellesskap enn ei vanleg foreining. Eit fellesskap ein ikkje kan enkelt melde seg ut av, like lite som ein enkelt kan melde seg ut av familien, nasjonen, monarkiet, bygda. Den ”normale” kombinasjonen av å vere norsk og statskyrkjeleg, skaper også uvisse for kva konsekvensar utmelding frå det religiøse fellesskapet får for status og rettar i andre deler av det samfunnsmessige fellesskapet. Vil ein bli gravlagt, kan ein ta sertifikat, vil ein tape ansikt i bygda?

Utmeldingsaksjonen som moderniseringsaksjon

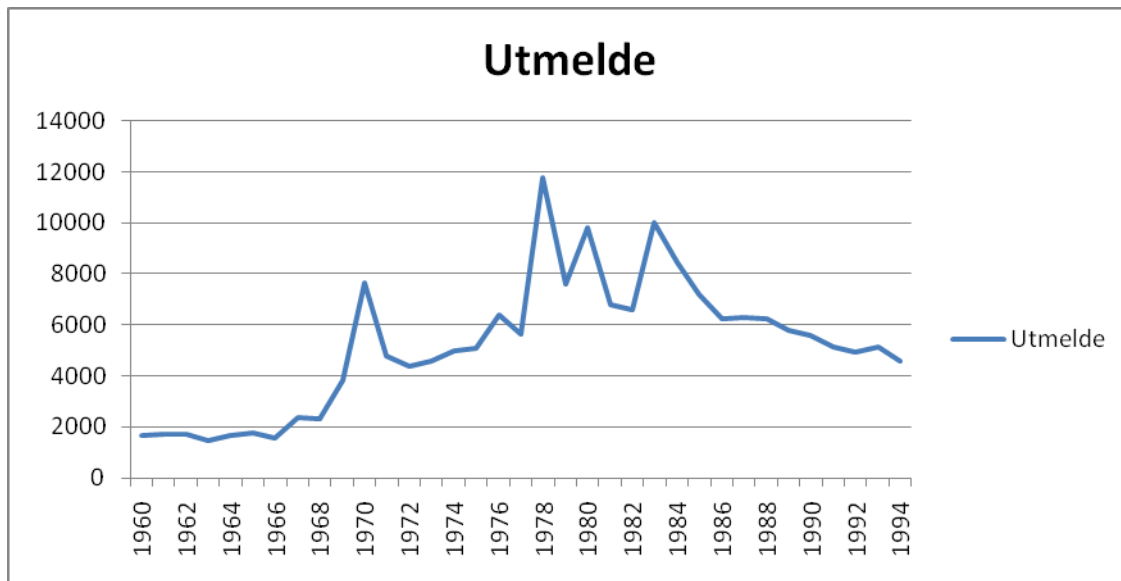
Eit bærande prinsippet og legitimeringsgrunnlag for utmeldingsaksjonen er modernitet. I det moderne prosjektet er det ”sansbare og registrerbare” og den menneskelege fornufta det sikre grunnlaget for kunnskap (Schanning 1992). Rasjonalitet og empirisk kunnskap kan avsløre religion som falske førestellingar. Trua på gudar som grip inn og hjelper eller straffer, blir erstatta av ei tru på ei verd der mennesket kan styre sin eigen lagnad og sjølv skape det gode livet. Ut frå moderniteten sin avsløringslogikk er religion primært å forstå som eit forelda forklaringsystem som strir mot rasjonalitet og vitskapleg erfaring. Eit moderne samfunn kan

ikkje bygge på religiøse forklaringsystem og religiøst grunna autoritet, men på vitenskapleg dokumentert kunnskap og på fellesviljen slik den kjem til uttrykk i demokratiske prosessar. Det er ein rett og ei moralsk dygd å følgje si personlege overtyding. I den grad moderniteten gjev plass for religion er det som ei subjektiv oppleving og ei individuell overtyding. Religion er noko personleg og privat. Legitimiteten av eit religiøst fellesskap byggjer på at det er ei friviljug samanslutning av personar med ei religiøs overtyding (Weber 1963).

Annonsetekstane i utmeldingsaksjonane i 1970 avspeglar denne ideologien. ”96% av Norges befolkning står tilsluttet Statskirken, mens en relativt liten del anser seg som troende kristne. Dette er et uverdigg forhold - som bidrar til at et bestemt kirkesamfunn har en makt i stat, kirke og kulturliv ikke er forenelig med religionsfrihetens prinsipp. Frie mennesker med respekt for seg selv og andre bør nekte å bli tatt til inntekt for dogmer og systemer man ikke tror på. Meld deg ut - ved å fylle ut skjemaet under og sende det til prestekontoret hvor du bor. Alle over 15 år har lovlig adgang til å melde seg ut og inn av kirkesamfunn uten foreldrenes samtykke” (Dagbladet 19.2.1970). ”Hvis man ikke er troende kristen, bør man heller ikke være medlem av kirken”, heiter det i ein annan av annonsane.

3. Analyse av kollektiv utmelding

Dei store utmeldingsåra



Grafen viser utmelding frå Den norske kyrkja 1960-1994. Som vi ser skil året som vi starta med (1970) seg ut som eit av dei store utmeldingsåra med 7660 utmeldingar. Andre store utmeldingsår er 1978, 1980, 1983 og 1984 med 1978 som rekordåret med heile 11755 utmeldingar. Kva kjenneteiknar desse åra, kva faktorar kan forklare toppane i utmelding?

Vi vil skilje mellom tre hovudfaktorar bak utmeldingstoppane:

- Medlemskapsaktualiseringar: hendingar som aktualiserer spørsmålet om statskyrkjemedlemskap som eit individuelt val.
- Konfliktar kyrkje-samfunn: saker der leiarar i Den norske kyrkja markerer standpunkt og praksis som kjem i sterk konflikt med store grupper av medlemmer.
- Utmeldingsaksjonar: organiserte aksjonar for utmelding frå statskyrkja.

I det følgjande vil vi drøfte korleis desse faktorane kan vere med og forklare utmeldingstoppane.

1970: Folketeljing og utmeldingsaksjon: normalisering av å vere "kyrkjelaus"

Vi går tilbake til året vi starta med som var det første store året for kollektiv utmelding med 7660 utmeldingar, ei dobling i forhold til året før. Kva kjenneteikna dette året? Så langt vi veit var det ingen store konfliktsaker kyrkje – samfunn som prega offentlegheita dette året. Når ein

ser på argumentasjonen til utmeldingsaksjonen er det heller ikkje prega av slike saker, men av meir generelle og prinsipielle argument mot statskyrkja og statskyrkjemedlemskap. Men var det andre hendingar dette året som kunne motivere for og skape grunnlag for ein utmeldingsaksjon? Den høge utmeldinga kjem på eit 10-årsskifte og på denne tida var 10-årsskifta folketeljingsår. Strategane bak utmeldingsaksjonen nemner dette som ein motiveringsfaktor for utmelding. I samband med folketeljinga må folk oppgje kyrkjesamfunnstilknytning. Eit slikt spørsmål kan vere med å individualisere folk si kyrkjesamfunnstilknytning. Nordmenn blir minna på at medlemskap i Den norske kyrkja dreier seg om ei individuell tilslutning og aksjonen kan spele på det moralske dilemmaet som det kan vere å stø og vere medlem i eit fellesskap som ein eigentleg ikkje trur på. Utmelding i eit manntalsår kan også motiverast som ei form for folkeavstemning der folketeljingsresultatet synleggjer at ei aukande gruppe ikkje lenger følgjer fleirtalet. Den tydelegaste effekten av utmeldingsbølga og aksjonen var truleg at ein braut ein barriere som gjorde det meir normalt og legitimt å melde seg ut til ikkje nok trussamfunn og vere "kyrkjelaus" (Sett i forhold til våre faktorar ser det ut til at a og c var viktigaste for 1970-tals toppen).

1978-1980: Konflikter, aksjonar og ny folketeljing

I 1978 melde 11755 personar seg ut av statskyrkja. Det er meir enn ei fordobling i forhold til året før og det høgaste utmeldingstalet nokon gong i Norge. Slutten av 1970-talet er prega av skjerpde konflikter mellom kyrkja og samfunnet, særleg på området familie og seksualitet. Den nye abortlova som vart vedteken i 1975 skapte fleire kyrkjelege protestreaksjonar (biskop Lønning sin avgang, hyrdebrev frå biskopane mot lova osv). Endringar i samlivsformer med vekst i sambuarskap og fleire skilsmål skapte også konflikter når prestar nekta å vigsle fråskilde og døype barn til sambuande par. Slike saker førte særleg til at kyrkja fekk eit konfliktfylt forhold til den nye og veksande kvinnerørsla som omtalte kyrkja som kvinnefiendtleg og undertrykkande og mobiliserte for utmelding mellom anna gjennom "Kvinneaksjon ut av statskirken". Konflikten vart ytterlegare skjerpde gjennom den såkalla "demonstasjon" der dagspressa avdekkde at fleire prestar i Den norske kyrkja hausten 1977 hadde delteke i utdriving av demonar frå ei ung kvinne. Den store merksemda som denne saka fekk er truleg ein av grunnane til rekordutmeldinga i 1978. Samanlikna med utmeldingsaksjonen i 1970 som var mest prinsipielt retta mot statskyrkjesystemet og misforholdet mellom medlemskap og manglande personleg overtyding, ser vi at kritikken no er meir konkret knytt til kyrkja sitt syn og kyrkjeleg praksis. Utmeldingsaksjonane framhevar særleg syn og praksis frå dei mest konservative deler av kyrkja som slik sett blir indirekte støttespelarar for deira

utmeldingsaksjonar. Miljøa i Humanetisk Forbund er aktive i desse utmeldingsaksjonane, kombinasjonen av utmelding frå statskyrkja og innmelding i Humanetisk Forbund er vanleg og organisasjonen opplever ein sterk medlemsvekst frå 1500 i 1975 til 60 000 i 1995 (Aagedal 1995:22). I nordisk og internasjonal samanheng er denne medlemsoppslutninga eksepsjonell og er blitt vektlagt som eit særnorsk trekk i samanlikning av utmelding i dei nordiske landa.

I folketeljingsåret 1980 får vi ein ny utmeldingstopp (9793) og folketeljinga blir aktivt brukt som mobiliseringsår og argument i aksjonane. Reaksjonane på denne aksjonen, samanlikna med 1970-aksjonen, viser i følgje aksjonsleiinga at utmelding er blitt langt meir legitimt: ”Da vi startet Aksjon ut av statskirken var det nærmest ein skandale å ikke være medlem – i dag er det allment akseptert at folk ikkje lenger ønsker å være med” (Rogalands Avis 27.1.79). (Når det gjeld 1978 og 1980 utmeldinga ser det ut til at alle tre faktorar (a+b+c) har vore viktige).

1983: Helvetsdebatt og ny utmeldingstopp

I 1983 får vi ein ny utmeldingstopp med 9990 utmeldingar. Hovuddrivkrafta er truleg her som i 1978, konflikhtar mellom kyrkja sitt syn og praksis og oppfatningar i samfunnet rundt. Her blir det særleg tydeleg at det er dei mest teologisk konservative deler av statskyrkja representert ved leiarane i lekmannsorganisasjonane som triggar utmeldingane. På deira årlege samling, det såkalla Geilomøtet, tek ein av leiarane til ordet for ei sterkare forkynning av fortaping og helvete og når media bles opp dette fører det til ein straum av utmeldingar. Dette illustrerer kanskje eit anna særleg kjenneteikn ved det norske umeldingsmønsteret, lekmannsorganisasjonane sin sentrale plass i statskyrkja. Desse organisasjonane markerer ofte synspunkt og praksis som går i konfrontasjon med samfunnet rundt og som dermed blir viktige statskyrkjelege ”skrekkeeksempel” for dei som vil oppløyse statskyrkja. (1983-utmeldinga ser ut til å i hovudsak vere forårsaka av ”konfliktfaktoren”).

4. Avslutning

1983 og 1984 representerer slutten på ein periode med mange utmeldingstoppar. Frå midten av 1980-talet daler utmeldinga og legg seg på eit meir stabilt nivå som likevel er ein god del høgare enn tida før aksjonane og dei kollektive utmeldingane starta. Ei tolking kan vere at aksjonane og utmeldingsbølgjene har normalisert utmelding og gjort terskelen for individuell utmelding frå personar som har blitt marginaliserte i forhold til statskyrkja lågare. Men

forventninga om at utmeldingane skulle vere starten på eit ras som berre auka i styrke og på kort tid knuste statskyrkja, har ikkje blitt innfridde. Dette fører oss over til det større og meir komplekse spørsmålet om endringar i dei underliggande strukturelle og kulturelle føresetnadane for statskyrkjemedlemskap og utmelding og ”klimaet” for det vi tidlegare har omtalt som individuell utmelding.

Ei grundig drøfting av desse føresetnadane føreset meir data (t.d om kven som har meldt seg ut på ulike tidspunkt, deira tidlegare deltaking i statskyrkja) og meir plass enn det som er rammene for denne framstillinga.² Vi skal avslutningsvis med utgangspunkt i våre data om kollektiv utmelding berre kommentere desse endringane meir indirekte ved å vise at dei tre ”utmeldingsfaktorane” vi har identifisert berre verkar når dei ”klimatiske” føresetnader er til stades.

Folketeljingar utan utmelding: Folketeljingsåret 1970 og 1980 blir utgangspunkt for utmeldingsaksjonar og stor kollektiv utmelding. Vi har tolka dette som eit uttrykk for at folketeljingane med spørsmål om kyrkjemedlemskap, aktualiserer og individualiserer spørsmålet om kyrkjetilknyting som igjen kan skape grunnlag for å velje utmelding. Men i 1950 og 1960 er det tilsvarande folketeljingar utan at det fører til store utmeldingsår (1564 og 1672 utmelde). Det er nærliggande å tolke dette som eit uttrykk for at dei ”klimatiske” føresetnader for at denne faktoren skulle verke ikkje var tilstades.

Utmeldingsaksjonar utan utmeldingseffekt: På slutten av 1980-talet blir det gjennomført fleire utmeldingsaksjonar utan at det ser ut til å ha hatt ein tydeleg effekt på utmeldinga. 1990 er heller ikkje noko stort utmeldingsår slik 1970 og 1980 var det. Her er det likevel vanskeleg å seie at det var ”folkoteljingsfaktoren” som ikkje verka for dette året vart kyrkjesamfunnsmedlemskap tatt ut av folkoteljinga.

Helvetesstrid utan utmeldingsbølge: Som vi har sett ser det ut til at dei høge utmeldingstala i 1983 heng saman med at representantar for den norske kyrkja markerte at fortaping og helvete var ein viktig del av kyrkja si lære og at dette skapte offentleg merksemd og strid. Den mest kjente ”helvetesstriden” i etterkrigstida er likevel reaksjonane etter indremisjonsleiaren Ole Hallesby si ”helvetespreike” i radio i 1953. Men 1953 skil seg ikkje ut frå åra før og etter når

² For ei nærare drøfting av nokre av desse faktorane, sjå Aagedal 1995.

det gjeld utmelding. Klimaet for at konflikt kyrkje-samfunn skulle gje kollektiv utmeldingseffekt såg ikkje ut til å vere til stades.

Eksempla ovanfor viser at analyse av kollektiv utmelding også kan vere eit interessant inntak til analysen av individuell utmelding og ein fruktbar del av ein heilskapleg analyse av meiningsinnhaldet i statskyrkjemedlemskap og endringar i dette over tid.

Perspektiv på seinare utmeldingar: Denne analysen har sett på kollektiv utmelding fram til midten av 1990-talet. Kva perspektiv reiser denne analysen på utmelding i åra etter? For det første er det interessant at ingen av dei seinare åra har hatt utmeldingstal som har truga rekorden frå 1978. Ser ein på utmelding som eit resultat av ei stadig aukande modernisering og sekularisering er dette eit faktum som utfordrar desse forklaringane. For det andre har vi peikt på at synspunkt og praksis i Den norske kyrkja som skaper problem i forhold til ytingar som medlemmer forventar frå kyrkja, er blant dei viktigaste utmeldingsfaktorane. Det er derfor grunn til å sjå nærare på slike konfliktar når ein skal analysere utmelding. For det tredje har vi påpeikt at hendingar som individualiserer medlemskap i Den norske kyrkja, kan auke utmeldinga. Eit eksempel på dette kan vere kyrkjelege val der folk mottek brev som medlemmer i Den norske kyrkja og dermed blir påmint om sitt medlemskap. Eit anna kan vere ei mogleg framtidig endring i praksis der medlemskap i Den norske kyrkja blir markert som eit medlemskap den einskilde må dekke kostnadane av. Derfor er det grunn til å sjå nærare på alle hendingar som aktualiserer spørsmål om den einskilde sitt medlemskap.

Til slutt; samanlikna med den perioden vi har analysert har det norske samfunn blitt meir fleirreligiøst. Dette kan påverke oppslutning om og utmelding frå Den norske kyrkja på ulike måtar. På den eine sida er den aukande religiøse pluralismen eit faktum som gjer statskyrkjesystemet prinsipielt meir problematisk og som derfor kan vere eit forsterka argument for utmelding. Men auka religiøs pluralisme kan også skape ein motreaksjon der fleire markerar seg som "kulturkristne" og ser på Den norske kyrkja som eit symbol på ein nasjonal kultur som skal bremse uønskt pluralisering. Dersom dette blir reaksjonen kan det bli ein faktor som bremsar utmelding.

Litteraturliste:

Dagbladet 19.02.1970, 28.04.1970

Douglas, Mary 1997. *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Oslo: Pax Forlag.

Furre, Berge 1994. *Religion i Norge – eit moderne paradoks*. Upublisert foredrag. San Diego.

Luckmann, Thomas 1971. "Belief, unbelief and religion". I Carporale, Rocco og Antonio Grumelli: *The Culture of Unbelief*. Berkeley: University of California Press.

Lundby, Knut 1985. "Norge". I Gustafsson, Gøran (red): *Religiøs forandring i Norden*. Malmø: Liber.

Rogalands Avis 27.01.1970.

Schaanning, Espen 1992. *Modernitetens oppløsning*. Oslo: Spartacus Forlag.

Sundback, Susan 1991. *Utträde ur Finlands lutherska kyrka*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.

Sundback, Susan 1995. "Utträde ur de nordiska lutherska folkkyrkorna". I Svein Aage Christoffersen (red): *Utmelding av statskyrkja*. s.77-96. Oslo: Norges Forskningsråd.

Tönnies, Ferdinand 1974. *Community and Association*. London: Routledge & Keagen Paul.

Verdens Gang 13.02.1970.

Viestad, Haftor (red) 1977. *Oppgjør med kirken*. Oslo: Pax Forlag.

Vigestad, Kjell 1981. "Bærepillarene uthules". I Lundby, Knut og Ingunn Montgomery: *Statskirke i etterkrigssamfunn*. s.68-84. Oslo: Universitetsforlaget.

Weber, Max 1963. *The Sociology of Religion*. Boston: Beacon.

Aagedal, Olaf 1995. "Norsk, men kyrkjelaus. Om utmelding av statskyrkja i etterkrigstida". I Svein Aage Christoffersen (red): *Utmelding av statskyrkja*. s.9-51. Oslo: Norges Forskningsråd.

Kapittel 2. Medlemskap i Den norske kirke

Ida Marie Høeg

Innledning

Tema for denne artikkelen er medlemskapet i Den norske kirke. Måten å nærme seg medlemskapet på vil være å se på kirkens struktur – en del elementer og relasjoner som kan fortelle om medlemmenes formelle tilslutning, bruk av kirken og reaksjoner på kirken. Fokuset på medlemmenes formelle tilslutning gjør det nødvendig å fokusere på kirkens numeriske medlemsmasse, inn- og utmeldinger og hvordan oppslutningen om Den norske kirke har vært de siste årene sammenlignet med andre tros- og livssynssamfunn i Norge. Medlemskap består av mer enn å opprettholde eller å gjøre endringer i sin formelle tilslutning. Relasjonen til kirken er helt avgjørende, og da ikke minst gjennom den kontakten medlemmene har med kirken og medlemmenes reaksjoner på kirkens standpunkter i teologiske og kirkepolitiske saker.

Kirkens viktigste arbeid er gudstjenesten; gudstjenesten på søndag formiddag og gudstjenester i forbindelse med overganger eller endringer i livsløpet. Den vanligste kontakten den store andelen av medlemmer har med kirken har vært gjennom deltakelse på gudstjenester på julaften og i kirkens livsløpsritualer. Dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse har tradisjonelt vært viktig for medlemmenes tilknytning til kirke, slekt og lokalsamfunn, og har utgjort et vesentlig element i medlemskapet. Det er derfor nødvendig å se på om medlemmene fortsatt slutter opp om livsløpsritualene og gudstjenester på julaften. De siste 20 årene har også kirken blitt en viktig kulturarena, ikke minst i forbindelse med julen og som arrangør av julekonserter. Det er viktig å se på utbredelsen av kirkens kulturarrangementer og spørre om hvilken funksjon de har for medlemmenes tilknytning til kirken. Parallelt med den store andelen som tradisjonelt har ivaretar kontakten med kirken gjennom jul og livsløpsritualer, har Den norske kirke hatt en trofast gudstjenestefeirende menighet. Denne gruppen kirkemedlemmer har deltatt jevnlig i kirkens gudstjenester, og gjør ellers en stor frivillig innsats i lokalmenighetene. Har det skjedd endringer i deres oppslutning om gudstjenesten de siste årene?

Majoriteten av medlemmene møter ikke bare kirken i forbindelse med gudstjenesten i julen, konserter eller når dåp, konfirmasjon, bryllup eller begravelse arrangeres, men forholder seg

også til kirken når kirken profilerer sine standpunkter i offentligheten. Hva kirken står for blir særlig tydelig når det utfordres av aktører med divergerende syn. Enkelte teologiske og kirkepolitiske temaer skaper debatt og gir kirken mye oppmerksomhet i media. Ved å gi en analyse av hvordan disse konflikttemaene har påvirket medlemskapet de siste årene, vil jeg forsøke å svare på om de har svekket medlemmenes oppslutning om kirken, eller om de i liten grad influerer på inn- og utmeldinger.

Samfunnsforandringene har ført til at kirken i tros- og livssynsspørsmål er en blant flere aktører og at kirken også er i et spennings- og konkurranseforhold til andre tros- og livssynssamfunn. For å kunne analysere medlemmenes formelle tilslutning, bruk av kirken og reaksjoner på kirken er det nødvendig å se Den norske kirke i et større perspektiv, som en aktør på et felt med andre tros- og livssynssamfunn. Den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieus felt- og habitusbegrep vil kunne være til hjelp for å forstå kirken som en tradisjonsrik majoritetsinstitusjon og hvordan medlemmene forholder seg til kirken og til pluraliseringen av samfunnet.

Tros- og livssynsfeltet i Norge

Kulturelt sett står Den norske kirke overfor store utfordringer. Majoriteten av befolkningen er medlem av Den norske kirke, men utviklingen går i retning av pluralisme. Innvandring fører til at befolkningen blir mer og mer sammensatt religiøst og livssynsmessig. Pluraliseringen skjer også i betydning individets friere stilling i forhold til tros- og livssynssamfunn. Ikke alle er medlem av Den norske kirke eller et tros- eller livssynssamfunn. Pluraliseringen åpner opp for flere valgmuligheter for hvordan en kan forstå verden, seg selv og sin egen plass i de små og store fellesskapene, og hvor vidt en vil formalisere en bestemt tilknytning til et tros- eller livssynssamfunn gjennom medlemskap.

Tros- og livssynssamfunnene kjemper på sin side om oppmerksomhet og oppslutning, men først og fremst om troverdighet. Den som vinner kampen om troverdigheten vinner også kampen om det mest meningsfylte teologiske eller filosofiske livsgrunnlaget, om tro, moral og verdier. Kampen kan sees på som et spørsmål om ressurser, ikke bare om økonomiske, men også menneskelige, sosiale og kulturelle. Ut fra kollektive handlingsbetingelser og handlingsmuligheter kjempes det på et felles felt av tros- og livssynssamfunn for å oppnå feltets kapital (Bourdieu 1996:99). Det vil si at tros- og livssynssamfunnene strider seg i mellom om å gi legitimitet til sine respektive livstolkninger og livsstil. På tross av det skjeve

styrkeforholdet i Norge, hvor Den norske kirke i antall medlemmer, ressurser og i kraft av historien har en dominerende posisjon, kjemper Den norske kirke sammen med pinsemenighetene, de muslimske menighetene, Den katolske kirke, Human-Etisk Forbund, den alternative religiøse bevegelsen og alle de andre store og små tros- og livssynssamfunnene om feltets kapital.

For tros- og livssynssamfunnene er det viktig å gjøre det naturlig for medlemmene å stå som medlem. I denne symbolkampen er muligheten for å kunne påvirke helt sentralt. For prester, religiøse eller livssynsmessige ledere og andre sentrale aktører gjelder det å erobre en sentral plass i eget felt og i det felles feltet som tros og livssynssamfunnene til sammen utgjør. Gjennom å være engasjerende, meningsskapende og tillitsvekkende utøver de sin påvirkning på nåværende og potensielle medlemmer. Muligheten til å få makt over medlemmene og oppnå innflytelse i samfunnet krever tillit. I vårt mediestyrt samfunn er råderett over diskursen og oppmerksomhet i mediene viktige strategiske virkemidler for tros- og livssynssamfunnene.

Sosiale aktører søker mot miljøer, plasser og arenaer hvor de kan finne likesinnede; mennesker med samme posisjon i det sosiale feltet som dem selv. På den andre siden unnviker de sammenhenger hvor livsstiler, religion og verdier ikke harmonerer med egne livstolkninger. For å forklare hvordan mennesker handler, har Bourdieu brukt habitus som begrep. Habitus en slags praktisk sans for hva som bør gjøres i en bestemt situasjon (Bourdieu 1977:89-90). Habitus vil sann sett prege relasjoner og handlingsvalg i forhold til kirken. Står aktørens habitus i opposisjon til kirken, slik tilfellet ofte er blant de som benytter seg av Human-Etisk Forbunds ritualiseringer, er det naturlig å orientere seg i retning av Human-Etisk Forbund. Er derimot aktørens kulturelle kapital stor og habitusen sterk, kan aktørene samme med andre aktører skape en kollektiv strategi for å etablere alternative felt. På denne måten kan en endre de etablerte definisjoner for hva som er et legitimt verdensbilde og rituell praksis. Det var det som skjedde for 150 år siden da Dissenterloven i 1845 ble innført og flere trossamfunn ble dannet, og da pinsemenighetene ble etablert på begynnelsen av 1900-tallet, Human-Etisk Forbund i 1956 og den alternative religiøse bevegelsen fikk fotfeste i Norge på 1970-tallet. Hovedsakelig var det vanlige statskirkemedlemmer som sto i en verdikonflikt til kirken, og som ønsket enten å få den oppløst eller å skape et bedre alternativ til Den norske kirke som har dannet disse menighetene, livssynssamfunnene, eller søkt tilhørighet til alternative spirituelle måter å fortolke verden på.

I dag finner vi eksempler på når habitusen er operativ når medlemmer i Den norske kirke vurderer sitt medlemskap, sier det opp, deltar på kirkens gudstjenester, benytter kirkens livsløpsritualer eller når kirken debatteres i mediene. Habitusen gjør at noen valg virker mer naturlige enn andre. Å døpe barna sine i kirken er et naturlig valg når Den norske kirkes tenkning, eller den delen av kirken en identifiserer seg med, er i overensstemmelse med egen habitus. Opplever medlemmene at ens egen habitus ikke stemmer overens med kirkens menneskesyn og verdensbilde, kan habitus gi opphav til en praksis som innebærer feltbytte. Hvor frie medlemmene er til å gjøre et slikt feltbytte er et empirisk spørsmål. En nærmere presisering av et slikt spørsmål er hvor fritt medlemmene står i sine handlingsvalg, og hvor sterke føringer de sosiale og kulturelle forholdene legger på medlemmenes handlingsbetingelser.

I all hovedsak kan vi snakke om fire tendenser som preger medlemmenes relasjon til Den norske kirke og som sånn sett karakteriserer Den norske kirke som felt:

1. På tross av at medlemmenes religiøse holdninger, moralspørsmål, aktivitet og engasjement forandrer noe innhold og karakter, opprettholder medlemmene sin lojalitet til kirken og kirken blir for medlemmene stående som symbol på et nasjonalt religiøst fellesskap.
2. Medlemmene foretar interne endringer av posisjoner i feltet som gjenspeiler seg i at enkelte aktiviteter eller samfunnsspørsmål blir vitalisert og får fornyet interesse. Det kan f.eks være at medlemmer finner kirkens åndelige og kulturelle aktiviteter som f.eks pilegrimsreiser og julekonserter meningsfulle, eller identifiserer seg med kirkens politiske engasjement i miljø- eller asylspørsmål.
3. Medlemmene finner ikke mening i eller tilhørighet til Den norske kirke og går over til et annet tros- eller livssynssamfunn som kan gi dem det. Slike bytte av felt er tilfellet når medlemmene oppløser sitt medlemskap og melder seg inn i et annet tros- eller livssynssamfunn.
4. Medlemmene finner ikke mening i eller tilhørighet til Den norske kirke eller et annet tros- eller livssynssamfunn. Medlemmenes forlater Den norske kirke uten å bytte til et annet felt. Den vanligste måten i Norge å forlate kirken som felt på er når voksne lar være å innlemme barna i Den norske kirke ved dåp. Den nest vanligste måten å forlate feltet på er å melde seg ut av kirken ved ikke å melde seg inn i et annet trossamfunn.

Medlemsregisteret i Den norske kirke

Medlemskap i Den norske kirke reguleres av kirkeloven. For å være medlem i Den norske må en være døpt. I tillegg til medlemmer, operer Den norske kirke med barn som kan "hører inn under" kirken hvis én eller begge foreldrene er medlem. Kirken registrerer de som hører inn under kirken fram til fylte 18 år. De som er over 15 år, kan melde seg inn i eller ut av Den norske kirke.

Personer som anses å høre inn under eller er medlem i Den norske kirke, registreres i et sentralt medlemsregister for Den norske kirke. Medlemsregisteret ble med utgangspunkt i folkeregisteret etablert i 1998.³ Før den tid beregnet kirken sin medlemsmasse ut fra de tiårige folketellingene. Helt siden etableringen av registeret har kirken jobbet med å kvalitetssikre det. I 2000 gjennomførte KIFO en medlemsundersøkelse for Den norske kirke. I den forbindelse trakk vi ut 3000 medlemmer fra registeret. Av disse hadde 6,2 prosent feil adresse, i tillegg til at en liten andel av respondentene meldte fra om at de ikke var medlem av Den norske kirke. Kirkerådet fant ikke årsaken til den forholdsvis høye andelen med feil adresse eller feilaktig oppføring (Høeg 2001a:43).

Både i 2006 og i forbindelse med kirkevalget i 2009 har kirken gjort nødvendige tiltak for å forbedre kvaliteten. I 2006 gikk Brønnøysundregisteret, på oppdrag fra Kultur- og kirke departementet, i gjennom medlemslistene til tros- og livssynssamfunn som søkte statstilskudd via fylkesmennene. Medlemslistene ble kontrollert internt i det enkelte samfunn, i tillegg til at det ble kontrollert for dobbeltmedlemskap mellom de ulike tros- og livssynssamfunnene. Kontrollen gjorde at kirken november 2007 slettet 67 00 medlemmer i registeret som også var registrert i andre tros- og livssynssamfunn eller som var døde. Kirkerådet har også avdekket svakheter i registeret som referer tilbake til 1993-2001, da Folkeregisteret mottok og registrerte kvartalsrapporter fra menighetene over innmeldte, utmeldte og døde. I dette tidsrommet var ikke alle menigheter like påpasselige med å sende inn rapportene, og Folkeregisteret purret heller ikke i tilstrekkelig grad på dem. Det vil si at det er en del døde fra denne perioden som ikke har blitt registrert i Medlemsregisteret som døde, men som står oppført som tilhørende ut fra en av foreldrenes medlemskap i kirken.

³ 3. november 1998 ble Medlemsregisteret opprettet og 25. januar 1999 ble registeret satt i ordinær drift. Registeret inneholder navn, adresse og fødselsnummer til alle medlemmer av kirken, og det skal kun brukes i forbindelse med arbeid i Den norske kirke.

Kirkevalget i 2009, med utsendelse av valgkort til alle medlemmer av Den norske kirke, 15 år og eldre, avdekket også feil i Medlemsregisteret. I registeret var det en del som var oppført som i følge dem selv aldri hadde vært medlem av Den norske kirke eller som tidligere har meldt seg ut. Disse ble strøket som medlemmer fra Medlemsregisteret. I tillegg var det en del medlemmer som ikke mottok valgkort (se Botvar).

Registrering av medlemmer er administrativt krevende for Den norske kirke og kirken bruker mye ressurser på medlemsregisteret. Likefullt er det usikkert hvor mange ikke-medlemmer som fortsatt er registrert, hvor mange døpte som ikke er registrert og hvor mange feilregistreringer av medlemmers adresse. Det avgjørende spørsmålet er om Medlemsregisteret er et godt nok verktøy, slik at det er i stand til å fange opp tidligere feil og at fortløpende endringer i kirkebøkene blir registrert.

Medlemmer i Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn

Ved inngangen til 2009 var 80,7 prosent av befolkningen medlem av Den norske kirke. Året før var 81,8 prosent medlem. De konkurrerende tros- og livssynssamfunnene til Den norske kirke utgjorde ni prosent av befolkningen. Nesten fem prosent er tilknyttet kristne menigheter utenfor Den norske kirke, og fire prosent ikke-kristne tros- og livssynssamfunn.

Tabell nr. 1 Medlemskap i tros- og livssynssamfunn pr. 01.01 2009. Antall og prosent

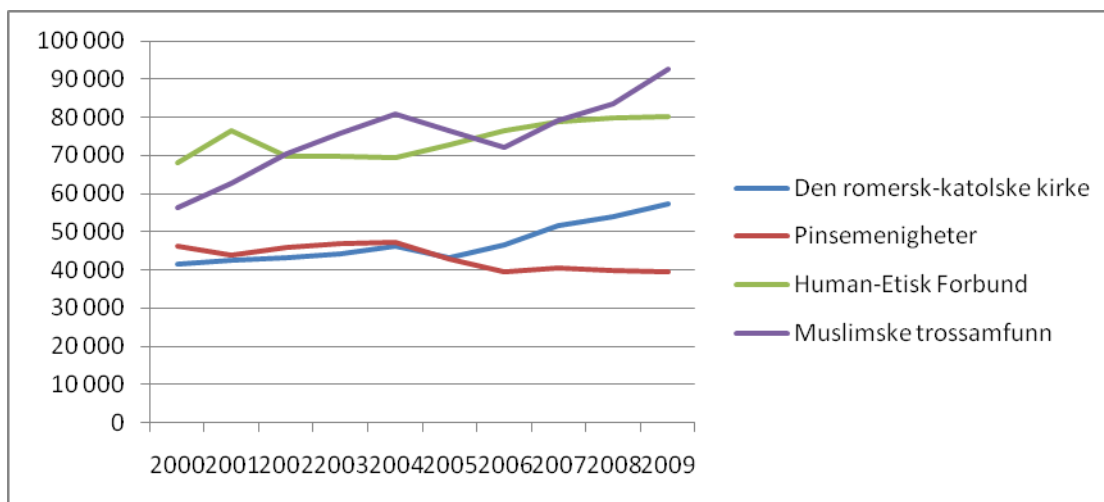
Trossamfunn	Antall	Prosent
Den norske kirke	3 874 823	80,7
Trossamfunn, andre kristne	234 772	4,9
Livssynssamfunn ¹	81 124	1,7
Trossamfunn, andre religioner	115 391	2,4
Ikke tilhørende et tros- eller livssynssamfunn	493 142	10,3
Befolkning	4 799 252	100

Kilde: SSB ¹ Pr. 01.012009 var 80 300 medlem av Human-Etisk Forbund, 1,7 % av befolkningen.

Muslimske menigheter utgjør den største religiøse gruppen utenfor Den norske kirke med 93 000. Human-Etisk Forbund er det største livssynssamfunnet i Norge med 80 000 medlemmer, og er av alle tros- og livssynssamfunn det største etter Den norske kirke, dernest kommer Den katolske kirke (57 000) og pinsevevnenne (40 000). Det er de muslimske menighetene som har

hatt den største relative veksten. Muslimske menigheter hadde en økning i antall medlemmer på 39 prosent fra 2000 til 2009, Den katolske kirken 28 prosent og Human-Etisk Forbund 15 prosent. Pinsemenighetene hadde en nedgang på 17 prosent. Økningen i antall medlemmer i muslimske trossamfunn og i Den katolske kirke har sammenheng med innvandringen fra land hvor islam og den romersk-katolske kirke er utbredt (Daugstad & Østby 2009:3).

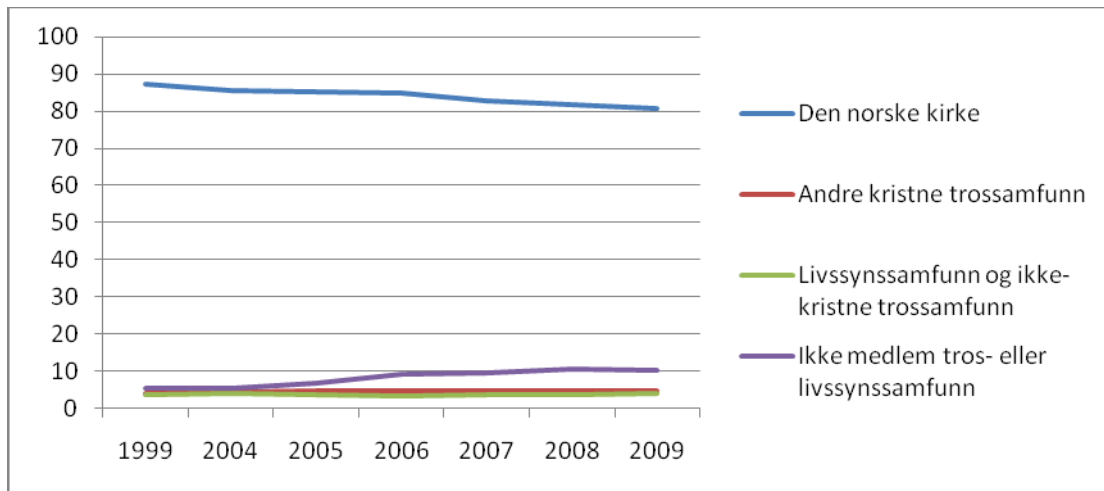
Figur 1 Medlemskap i de største tros- og livssynssamfunnene utenom Den norske kirke pr.01.01. 2000 - 2009. Antall



Kilde: SSB

De kristne trossamfunnene utenfor Den norske kirke har fra 2000 til 2009 ligget på ca samme nivå, hva angår andel av befolkningen. Dette samme gjelder for de ikke-kristne tros- og livssynssamfunnene (se figur 2). Selv om kristne menigheter, menigheter tilhørende andre religioner og livssynssamfunn har økt i antall siden år 2000, har ikke økningen vært stor nok til at den har utgjort en vekst i andel av befolkningen. Fra 2000 til 2008, var det en tilvekst i folketallet som resulterte i at befolkningen samlet sett økte med 5,4 prosent.

Figur 2 Medlemskap tros- og livssynssamfunn pr.01.01. 1999, 2004-2009. Prosent av befolkningen



Kilde: SSB

Den norske kirke har på 2000-tallet mistet oppslutning i befolkningen. Siden 2000 har Den norske kirke hatt en nedgang i medlemstallet på nesten seks prosent, fra 86,5 prosent til 80,7 prosent. Årsaken skyldes hovedsakelig endringer i befolkningsstrukturen. I 2008 utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 10,6 prosent av folkemengden. Vekst i folketallet grunnet tilflytting fra utlandet har i liten grad ført til at nye landsmenn har meldt seg inn i Den norske kirke. Hvor ulikt endringene i befolkningsstrukturen slår ut på oppslutningen om Den norske kirke, ser vi tydelig når vi beveger oss ned på bispedømme- og kommunenivå. Lavest er medlemsandelen i Oslo bispedømme, med 65 prosent. Blant kommunene har Oslo færrest medlemmer med 61,5 prosent (se Tanggaard). I løpet av de siste ni årene har Den norske kirke hatt en nedgang i oppslutningen i Oslo kommune på elleve prosent (<http://ssb.no>, 21.11.2009).

Nedgangen i oppslutningen om Den norske kirke, og stabil oppslutningen om tros- og livssynssamfunnene i forhold til folketallet, gjør at gruppen ikke-medlemmer har vokst på 2000-tallet. Sammenligner vi gruppene som er presentert i figur 2, ser vi at den største veksten har vært blant ikke-medlemmer. I 1980 var tre prosent av befolkningen uten medlemskap i ett tros- eller livssynssamfunn (Aagedal 1995:38), i 2000 5,6 prosent (Winsnes 2004:16) og i 2009 10,3 prosent (SSB). Antall ikke-medlemmer er spesielt høyt i Oslo. I 2007 var 19 prosent av befolkningen uten medlemskap i et tros- eller livssynssamfunn i Oslo (Daugstad & Østby 2009:2,7). Dette bildet av formell tilhørighet forteller også at den største

konkurrenten til Den norske kirke på 2000-tallet ikke har vært andre kristne trossamfunn eller ikke-kristne tros- eller livssynssamfunn, men privatiseringen av tro og livssyn.

Det er viktig å minne om at vi snakker om formell tilknytning og ikke om religiøs eller livssynmessig tilhørighet. I Norge finnes det ikke noe sentralt register over personers religiøse eller livssynmessige tilhørighet. Tallene som her er presentert representerer medlemskap i tros- og livssynssamfunn som årlig mottar offentlig tilskudd.⁴ Vi kan derfor ikke vite sikkert hvor mange som identifiserer seg med en spesifikk religion eller livssyn. På den andre siden behøver heller ikke medlemskap være et uttrykk for et personlig engasjement. Blant islamforskere antydes det at tallet på muslimer i Norge er langt høyere enn tallet på medlemmer i muslimske menigheter (Vogt 2008). Statistisk sentralbyrå regner med at det er dobbelt så mange i Norge med bakgrunn fra muslimske land som de som er registrert som medlem i muslimske trossamfunn. I 2007 hadde 3,4 prosent av den norske befolkningen bakgrunn fra et muslimsk land (Daugstad og Østby 2009:6). Muslimske menigheter i Oslo har dessuten også slitt med dobbeltmedlemmer; som melder seg inn i en muslimsk menighet uten først å ha meldt seg ut av menigheten de har vært medlem av. Ved kontroll av medlemslistene i Brønnøysundregisteret blir dobbeltmedlemmer slettet, og ingen av menighetene der de er registrert, mottar støtte for dem. Også katolikkene klager over at de ikke får offentlig støtte for alle de som benytter seg av deres kirke. I likhet med de andre tros- og livssynssamfunnene får Den katolske kirke bare støtte for medlemmer registrert med fødselsnummer. I realiteten betjener den en stor gruppe katolske arbeidsinnvandrere, særlig fra Polen og Litauen, som de ikke mottar offentlig tilskudd for.

Statistisk sentralbyrå regner med høy befolkningsvekst og sterk vekst i antall innvandrere i årene framover (<http://www.ssb.no>, 20. november 2009). Hvordan befolkningen vil slutte opp om Den norske kirke i framtiden er avhengig av hvordan Den norske kirke takler befolkningsendringene, og om kirken makter å være betydningsfull og relevant både for folk som tradisjonelt har vært tilsluttet kirken og for nye innvandrere. Fortsetter trenden med økte innbyggertall og kirken blir stående på samme nivå hva angår antall medlemmer, vil nedgangen i oppslutningen om Den norske kirke fortsette. Om tendensen går i retning av flere

⁴ Statistikken over medlemmer i tros- eller livssynssamfunn er laget ut fra søknader om statstøtte fra tros- og livssynssamfunnene til fylkesmennene. De fleste tros- og livssynssamfunn i Norge søker om statstøtte. Tros- og livssynssamfunn av en viss størrelse som ikke gjør det er Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige i Norge (mormonere) og Den Kristelige Menighet (Smiths venner). Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige har ca 4 000 medlemmer i Norge og Den Kristelige Menighet ca 7 000.

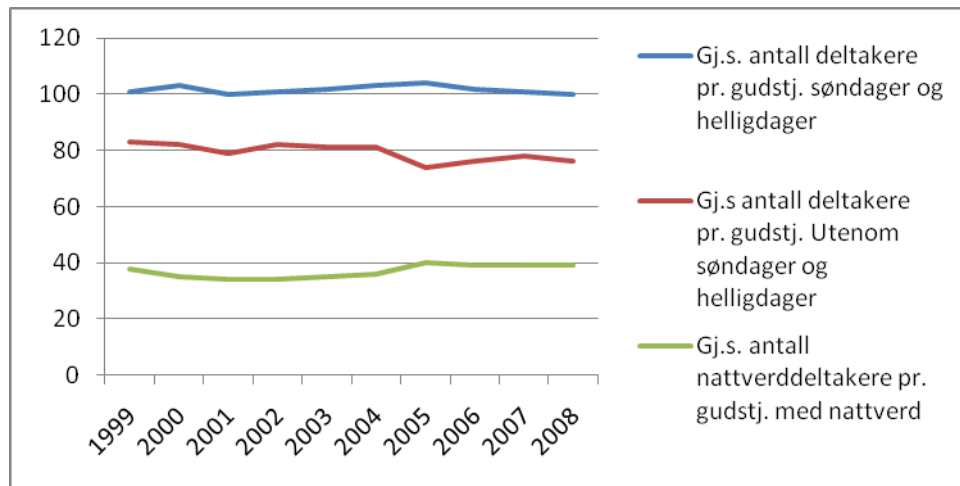
innbyggere uten medlemskap eller om oppslutningen om andre tros- eller livssynssamfunn vil øke, er vanskelig å si. Helt avgjørende for Den norske kirke vil det uansett være hvordan den forholder seg til den økende pluraliseringen av samfunnet og sin majoritetsposisjon i tros- og livssynsfeltet. Oppheving av dagen statskirkeordning i 2013 vil ytterligere forsterke disse utfordringene for kirken.

Bruk av Den norske kirke – gudstjenester og kulturarrangementer

Typisk for de nordiske folkekirkene er høye medlemstall, men generell lav gudstjenestedeltakelse. For nordmenn flest innebærer det å være kristen og medlem av Den norske kirke ikke en habitus hvor jevnlig kirkegang hører naturlig med, men derimot kirkegang ved de store anledningene. Tallene forteller oss at en minoritet av kirkens medlemmer går hyppig på gudstjeneste mens majoriteten bruker kirken som høytidskirke. Nærmere bestemt vil det si at fem prosent gikk én gang i måneden eller oftere på gudstjeneste i 2008 (<http://www.nsd.uib.no/issp/>, 20. november 2009). Siden begynnelsen av 1990-tallet har andelen trofaste kirkegjengere minsket. I 1991 gikk åtte prosent på gudstjeneste en gang i måneden eller oftere. At gudstjenestebesøket alt i alt har gått ned ser vi også på kirkens egne tellinger fra gudstjenestene. På tross av variasjoner i antall arrangerte gudstjenester og i oppslutningen om gudstjenestene år for år, både i ordinære søndags- og helligdagsgudstjenester og i gudstjenester utenom søndager og helligdager, finner vi at det har vært en nedgang de siste ti årene. I gjennomsnitt var det 94 personer per gudstjeneste i 2008 mens det i 1999 var 96 personer (<http://kirke-data.nsd.uib.no/webview/>).⁵

⁵ Her er ordinære søndags- og helligdagsgudstjenester og gudstjenester utenom søndager og helligdager lagt sammen og delt på antall deltakere. Ser vi samlet på perioden 2004 til 2008 var gjennomsnittet per gudstjeneste 95,4 og i perioden 1999-2003, 96,1.

Figur 3 Oppslutning om gudstjenestene 1999-2008. Gjennomsnittstall



Kilde: SSB

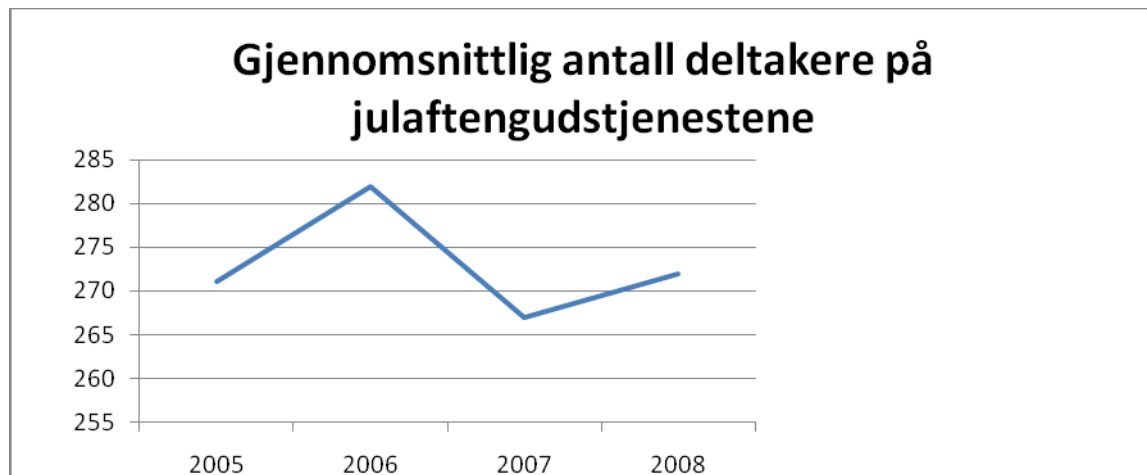
Selv om færre deltar i gudstjenesten, ser vi like fullt en markant interesse for gudstjenestens kvaliteter, og da spesielt for de ritualiserte handlingene. I 2000, da Kirkeforskning gjennomførte medlemsundersøkelsen for Den norske kirke, la en stor andel medlemmer vekt på gudstjenestens estetiske og sakrale sider (Høeg 2001b:56). Dette gjør seg trolig også utslag i oppslutningen om nattverden. Nattverden har ikke hatt den samme nedgangen som oppslutningen om gudstjenesten. På tross av at antall nattverd-gudstjenester har variert noe fra år til år, har det gjennomsnittlige antallet nattverddeltakere ligget på 39 personer per nattverd-gudstjeneste de siste tre årene. Ser vi tiårsperioden under ett har den gjennomsnittlige oppslutningen om nattverden ligger på 37 personer per gudstjeneste med nattverd (<http://kirkeedata.nsd.uib.no/webview>, 23. november 2009).⁶

Kirken har også en viktig betydning som symbol på advent og jul, med et stort kulturelt og rituelt tilbud i desember måned (Løvland & Repstad 2008). I 2000 meldte én av tre at de hadde vært på gudstjeneste i julen (Høeg, Hegstad Winsnes 2000:42).⁷ Ser vi bare på julaften og kirkens egne tellinger av antall gudstjenestebesøkende, gikk 15 prosent av medlemmene på julaftengudstjeneste i 2008. I gjennomsnitt var det 270 personer per gudstjeneste på julaften.

⁶ Andre gudstjenstlige arrangementer med nattverd og gudstjenester med nattverd er slått sammen til én kategori fra 1998-2004. Det samme gjelder antall nattverddeltakere innenfor disse to gudstjenestekategoriene.

⁷ I dette tallet kan det selvfølgelig ligge også andre konserter utenom advent og jul, men disse to periodene i kirkeåret har tross alt flest konserter.

Figur 4 Oppslutning om julaftengudstjenestene 2005-2008. Gjennomsnittstall



Kilde: SSB

Kirken arrangerer ikke bare konserter og kulturarrangementer i julen, men også ellers i året. Den kulturelle virksomheten har blitt en fast del av menighetenes arbeid. I år 2000 hadde like stor andel av kirkens medlemmer vært på gudstjeneste i julen, som de som hadde deltatt på kirkens musikalske tilbud i løpet av de siste 12 månedene (Høeg, Hegstad, Winsnes 2000:42). Menighetenes interesse for kultur er stigende. Kirker er blant de mest brukte kulturarenaer i norske lokalsamfunn og den arenaen som har vært mest i bruk de siste fem årene (Aagedal, Egeland & Villa 2009:228-229). I tillegg til konserter, spill og musikkandakter, velger også en del menigheter å berike gudstjenesten med profesjonelle kunstutøvere, ofte i kombinasjon med amatører. I det kulturelle arbeidet tar kirkens frivillige av barn og unge ofte del. Tall fra 2008 forteller oss at det har vært en markant økning i konserter og musikkandakter det siste året, både i antall og i oppslutning i Den norske kirke. Også antallet kulturarrangementer hvor menighetene selv står som arrangører har økt (se Tanggaard).

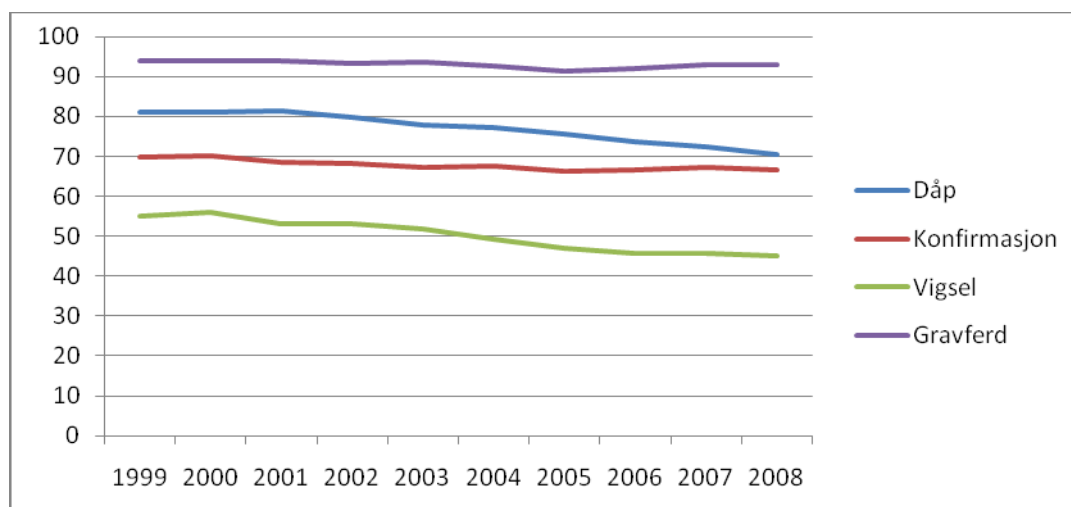
Kirkens utadrettede virksomhet på det kulturelle området må også sees i sammenheng med medlemskapet og hva som motiverer for å være medlem av kirken. I medlemsundersøkelsen fra 2000 var retten til å kunne ta del i kirkens tilbud hvis en skulle ønske det, den viktigste grunnen for å være medlem av Den norske kirke (Høeg 2001a:90). Kirkens kulturtilbud overfor medlemmer og alle andre som måtte være interessert i kirkens arbeid på kulturområdet kan fylle medlemskapet med et innhold. I tillegg til det kulturelle utbytte, vil deltakelse på disse arrangementene kunne være en måte for medlemmene å markere tilslutning til kirken og tilføre medlemskapet positive erfaringer. En skal heller ikke se bort i fra at når kunnskapen om kristendommen er synkende i det norske samfunnet, kan konserter,

spill og gudstjenester med vekt på kunstneriske uttrykk være med på å opprettholde en viss kunnskap om kristendommen.

Dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd

Oppslutningen om gudstjenester med dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd er langt større enn de andre gudstjenestene. I 2000 svarte tre av fire medlemmer at de i løpet av året hadde vært på én eller flere gudstjenester i forbindelse med dåp, konfirmasjon, vielse eller gravferd. Erfaringene med gudstjenestene er også jevnt over positive. Når det spørres etter hvilken opplevelse de hadde av gudstjenesten den siste gangen de var i kirken, svarte syv av ti at de hadde hatt en positiv eller meget positiv opplevelse (Høeg 2001:50). Dette gjelder både for dem som bruker kirken som høytidskirke, det vil si for den gruppen som stort sett bare bruker kirken i forbindelse med dåp, konfirmasjon, bryllup eller gravferd, og for minoriteten av kirkens medlemmer som også deltar i kirkens ordinære gudstjenester.

Figur 5. Oppslutning om dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd 1999-2008. Prosent



Kilde: SSB

De siste ti årene har oppslutningen om konfirmasjon og gravferd holdt seg forholdsvis stabil, mens kirkelig vigsel og dåp har hatt nedgang. I 2008 ble 70 prosent av alle barn født i 2008 døpt,⁸ 66 prosent av 14-åringen ble konfirmert, 45 prosent av alle vigsler ble inngått i Den norske kirke⁹ og 93 prosent av alle døde fikk en kirkelig gravferd.

⁸ Andel døpte av prosent av fødte inneholder døpte som barn og voksen. Oppslutningen om voksendåp (12 år og eldre) i Den norske kirke har økt helt siden slutten av 1990-tallet. I 1998 utgjorde de voksendøpte 2,4 prosent av alle døpte i Den norske kirke, i 2004 var prosentandelen økt til 3,2. Hovedsakelig er det ungdom som døper seg i forbindelse med konfirmasjon. Fra og med 2005 har ikke døpte over 12 år blitt registrert. Når Den norske kirkes

Endringer i det demografiske bildet i Norge har konsekvenser for oppslutningen om dåpen i den norske befolkningen. En viktig årsak til nedgangen i dåpsprosenten er forårsaket av innvandring. Barn under ett år av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 11,6 prosent av alle barn født i 2008 (opplysninger fra SSBs interne database 27. oktober 2009).¹⁰ En del av disse kommer fra land med en overveiende kristen befolkning. Lite tyder på at Den norske kirke har greid å integrere innvandrere i menighetene. Dette skulle tilsi at barn av kristne innvandreforeldre blir døpt i andre kirkesamfunn enn Den norske kirke. I 2007 ble ca to prosent av alle fødte barn døpt utenfor Den norske kirke (se tabell 2). Tall for 2008 over barn døpt i andre kirkesamfunn enn Den norske kirke har vi ikke, men ut fra de innsamlede tall for perioden 2001 til 2007 kan vi anta at andelen lå på ca samme nivå i 2008.

Livssynshumanismen utfordrer Den norske kirke, men har foreløpig i liten grad vært en stor konkurrent til barnedåpen. Ikke flere enn fire prosent av alle spedbarn hadde i 2007 en humanistisk navnefest isteden for dåp. Andelen lå på samme nivå i 2008. Men hva med de barn som verken blir døpt eller har en navnefest, men isteden blir velsignet, slik praksisen blant annet er hos baptister, pinsevenner og i sentermenigheter? Disse trossamfunnene er til sammen på størrelse med Den katolske kirke i Norge og oppslutningen om barnevelsignelse som alternativ til andre ritualiseringer ved fødsel og navngiving utgjør sannsynligvis ikke mer enn én prosent av alle fødte barn i året.¹¹

medlemsregister blir operativt, vil vi kunne se alderen på de døde og hvordan døde 12 år og eldre fordeler seg på kjønn og kjønn og bispedømmer.

⁹ Vigselsestallene for Den norske kirke bygger ikke på Kirke-Kostra tallene, men tall fra Skattedirektoratet til Statistisk sentralbyrå (SSB). Tallene for vigslere inngått i Den norske kirke inkluderer også ekteskap inngått ved institusjoner, fengsel, sykehus osv (<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap>, 1. november 2009)

¹⁰ Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge utgjorde 10,6 prosent av folkemengden per 1. januar 2009, i alt 508 000 personer, og består av personer med bakgrunn fra over 200 forskjellige land. Det bor innvandrere i alle landets kommuner. Oslo har den største andelen, med 152 000; 26 prosent av befolkningen i hovedstaden.

¹¹ Pinsebevegelsens Lederråd fører ikke statistikk over barnevelsignelse i de 280 menighetene som er knyttet til bevegelsen.

Tabell nr. 2 Dåp og humanistisk navnefest etter antall fødte barn 2001–2007. Prosent

	Den norske kirke	Den katolske kirke	Barnedåp i andre kirker*	Human-Etisk Forbunds navnefest
2007	72,5	1,4	0,7	3,6
2006	73,8	1,3	0,7	3,0
2005	75,7	1,4	0,6	2,9
2004	77,3	1,3	0,7	2,6
2003	77,7	1,3	0,5	2,5
2002	79,6	1,2	0,6	2,2
2001	81,4	1,4	0,6	2,6

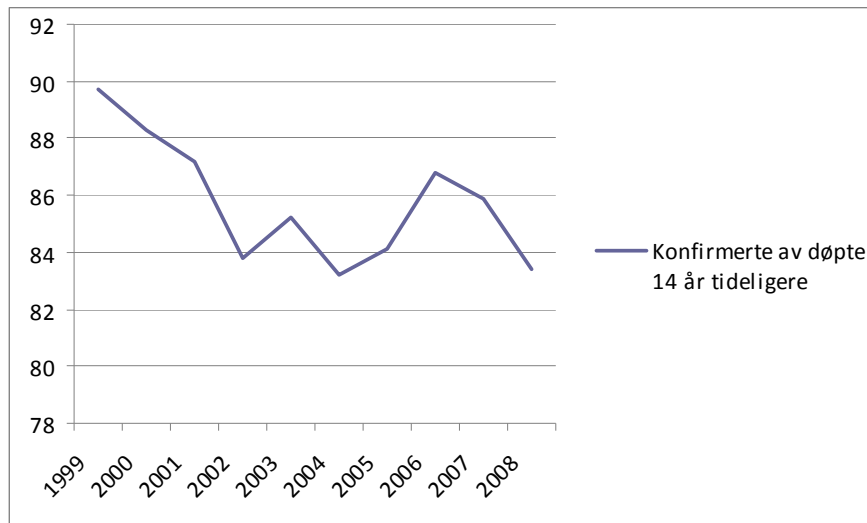
Kilde: NSD, Human-Etisk Forbund og de respektive kirkesamfunnene.

* Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Metodistkirken i Norge, Svenska kyrkan i Norge, Kristensamfunnet, Det Norske Misjonsforbund, Church of England in Norway, og ortodokse menigheter i Norge. For 2003 og 2004 har det ikke lyktes meg å få samlet inn fra alle kirkesamfunn i Norge med barnedåp. Dataene fra disse årene bør derfor brukes med forsiktighet. Den ortodokse kirke i Norge – hellige Nikolai menighet, den serbiske ortodokse menigheten (HL.Vasilije Ostroski) og den russisk ortodokse menigheten (Reolga, Hellige Olga).

Slår vi sammen disse tallene finner vi at ikke mer enn ca tre prosent av alle barn født i 2008 ble døpt eller barnevelsignet utenfor Den norske kirke. Legger vi til de barna som hadde navnefest i Human-Etisk Forbund, hadde trolig under ti prosent av alle fødte barn i 2008 et livssynshumanistisk ritual eller et kristent ritual utenfor Den norske kirke. Ut fra disse opplysningene og anslagene er det tydelig at praktiseringen av barnedåp og navnefest utenfor Den norske kirke ikke er den eneste årsaken til at dåpstallene i Den norske kirke går ned, til det er disse tallene for lave. En annen viktig årsak til nedgangen i oppslutningen om barnedåp i Den norske kirke er trolig den generelle pluralisering av norsk kultur med flere livssyn og religioner enn kristendommen representert, og ikke minst privatisering av tros- og livssynsspørsmål. Privatiseringen av tros- og livssynsspørsmål i forbindelse med fødsel og navngiving skjer enten ved å ha en privat navnefest eller ingen rituell markering i det hele tatt for det nyfødte barnet (Høeg 2009a). Det er grunn til å tro at privatiseringen skjer blant medlemmer av Den norske kirke og blant folk som ikke står tilsluttet noe tros- eller livssynssamfunn, og da særlig i urbane strøk.¹²

¹² Et operativt medlemsregister i Den norske kirke ville kunne gitt oss kunnskap om oppslutning om dåp blant medlemmer i kirken. Da ville vi kunne se hvordan utviklingen har vært på 2000-tallet og 10-20 år tilbake i tid og langs geografiske skillelinjer.

Figur 6. Oppslutning om konfirmasjon blant ungdom døpt 14 år tidligere 1999-2008. Prosent



Kilde: SSB

I motsetning til dåpen, har ikke konfirmasjonen hatt den samme nedgangen i oppslutning de siste årene. Likefullt velger en del av de dømte ungdommene bort konfirmasjon. I 1999 valgte 90 prosent av ungdommen som var døpt i Den norske kirke 14 år tidligere å konfirmere seg. I 2008 var andelen nede på 83 prosent. Selv om majoriteten av dømte ungdom velger konfirmasjon, og at udømte også melder seg til konfirmasjon, forteller disse tallene oss at kirken sliter med å holde på dømte ungdommer.

Av Human-Etisk Forbunds humanistiske ritualer er det den humanistiske konfirmasjonen som alternativ til den kirkelige som er livssynssamfunnets flaggskip. I 1994 konfirmerte 10 prosent av 14-åringene seg humanistisk (Knutsen 2006:440-442), i 2008 16 prosent. Human-Etisk Forbund stiller ikke som betingelse at deres konfirmanter skal være medlem av Human-Etisk Forbund eller melde seg inn som en følge av å ha blitt humanistisk konfirmert. Heller ikke er det et krav om at ungdom som ønsker konfirmasjon må melde seg ut av Den norske kirke eller andre tros- eller livssynssamfunn. Mye ligger dermed til rette for at dømte ungdom kan velge dette alternativet, noe som en del også gjør.

I motsetning til dåpen, hvor privatisering av fødsel og navngiving er en utfordring for kirken, er ikke dette tilfelle i samme grad for ritualisering i ungdomstiden. Andelen i den norske befolkning som ble konfirmert har bare hatt en beskjeden nedgang det siste tiåret. I 1999 ble 86 prosent av alle 14 åringer konfirmert i Den norske kirke eller i Human-Etisk Forbund, 82 prosent i 2008. Det vil si at Den norske kirke og Human-Etisk Forbund de siste ti årene stort

sett har kjempet om den samme andelen ungdom. Hvem av disse to institusjonene som har lykkes best fram til nå i å tiltrekke seg ungdommen er tydelig ut fra oppslutning, men hvem av institusjonene som i framtiden vil se en utvikling i egen favør er uklart. Mye er avhengig av oppslutningen om barnedåpen og om kirken greier å få døpte, så vel som udøpte ungdommer interessert i kirkelig konfirmasjon. Konfirmantundersøkelsen fra 2008 viser at de alle fleste har utbytte av den kirkelige konfirmasjonen. Nesten tre av fire kirkelige konfirmanter var godt fornøyd med konfirmasjonsåret sett under ett (Høeg 2009b:230). Makter kirken fortsatt å få ungdom interessert i kirkelig konfirmasjon, og gi dem en positiv opplevelse av konfirmasjon, vil disse erfaringene kunne danne et viktig grunnlag for relasjonen til kirken, som igjen vil ha betydning for oppslutningen om Den norske kirke i framtiden. Kirkens storstilte satsning på trosopplæring og konfirmasjonens sentrale plass i trosopplæringen som et breddetiltak innarbeidet i alle menigheter, kan være en avgjørende faktor for den fortsatte oppslutningen om konfirmasjon.

Kirkens ritualiseringsform ved inngåelse av ekteskap er det livsløpsritualet, i tillegg til dåp, som har hatt størst nedgang det siste tiåret. I 1999 ble 55 prosent av alle inngått ekteskap inngått i Den norske kirke, i 2008, 45 prosent. Den synkende oppslutningen om kirkebryllupet de senere årene kan tyde på at andre måter å gifte seg på blir mer og mer kulturelt legitimt, og dermed også mer naturlig for dem som vurderer giftermål. Likevel ser det ut til at den borgerlige vigselen ikke på alle områder har ritualiseringsformer som makter å uttrykke de samme kvalitetene som kirkebryllupet. Trolig er det andre sider ved den borgerlige vigselen som oppleves like viktig eller viktigere enn det som gjelder for den kirkelige. Medlemsundersøkelsen fra 2000 viser at blant de mellom 18 og 34 år er det bare én av fire som mener at den borgerlige vigselsformen er like høytidelig. Nesten tre av fire mener at kirkebryllupet er den vakreste måten å gifte seg på, og ca. halvparten mener at å avgi troskapsløfter overfor Gud og mennesker er en verdifull side ved bryllupet. På tross av de positive holdningene til kirkelig vigsel blant de unge voksne i kirken, mener likevel ca. halvparten at den borgerlige vigselen understreker like mye alvoret ved å gifte seg som kirkebryllupet (Høeg, Hegstad, Winsnes 2000:56-58). De positive holdningene til kirkebryllupet fører nødvendigvis ikke til valg av kirkelig vigsel blant medlemmene. Sammenligner vi vigslestallene for Den norske kirke med borgerlig vigsel, vigsl i andre tros- og livssynssamfunn og vigsler inngått i utlandet, har det vært en vekst for alle de nevnte vigslestypene, bortsett fra for vigslene i Den norske kirke. Størst har økningen vært for ekteskap inngått i utlandet (<http://statbank.ssb.no>, 23. november 2009). I 2008 ble 17 prosent

av vigslene inngått i utlandet, av dem var 30 prosent i regi av Sjømannskirken. I 1999 ble 13 prosent av vigslene inngått i utlandet, av dem var 19 prosent i regi av Sjømannskirken (Tall hentet inn fra Sjømannskirken 23. november 2009). Likefullt ser terskelen inn til kirken ut til å være for høy for en stor del kirkemedlemmer som ønsker å gifte seg. Det er kanskje også det som er årsaken til at Human-Etisk Forbund også har hatt stor suksess med den nyinnvilgede vigselfretten? I 2004 fikk Human-Etisk Forbund vigselfrett og i 2005 viet de nesten 500 par; to prosent av andelen inngåtte ekteskap. I 2008 sto HEF for tre prosent av vigslene.

Den norske kirke har på tros- og livssynsfeltet vunnet kampen om den ”riktige” ritualiseringen av død. Kirkelig gravferd synes å være den mest kulturelt aksepterte og den ubestridte vinner av et verdig farvel med den døde. Svært få kirkemedlemmer velger alternative ritualiseringer for sine avdøde slektninger og flere ikke-medlemmer blir begravet i Den norske kirke (se Tanggaard). Begravelsesbyråene, som stort sett alltid er inne i bildet når den døde skal gravlegges, kan lage stilfulle og verdige avskjeder med den døde, uten prest eller liturgi. Slike privatiserte ritualiseringer av død anses tydeligvis ikke som gode alternativer til den kirkelige gravferd. Noe av forklaringen på at andre aktører ikke greier å ta opp kampen med Den norske kirke kan forklares med medlemmenes egne synspunkter på hva som er viktigst for at en begravelse / bisettelse skal være en verdig markering ved livets slutt. Blant majoriteten av kirkemedlemmene legges det stor vekt på at den skal være vakker, gi rom for stillhet og ettertanke og ha bred sosial oppslutning. Det vil si at det ikke bare skal være ritualiseringer for de nærmeste – familie og venner, men også for arbeidskolleger og naboer (Høeg, Hegstad, Winsnes 2000:60-61). Ikke bare blant kirkens medlemmer er den kirkelige gravferd det selvfølgelig valget, men også medlemmer av andre kirke- og livssynssamfunn får en kristen gravferd i Den norske kirke. Selv blant pårørende til livssynshumanister, ser det ut til at den kirkelige gravferden tross alt blir det ”riktige” ritualet, og sånn sett kan gi de pårørende en trygg og verdig avskjed med den døde. En oversikt fra Human-Etisk Forbund viser at ikke flere enn omtrent halvparten av deres medlemmer fikk en humanistisk gravferd i 2004 (Gran 2005).

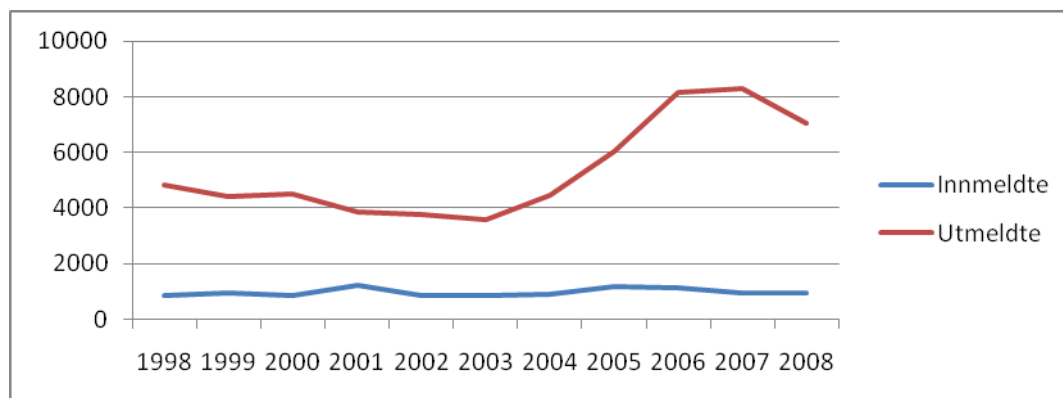
I likhet med medlemmenes bruk av dåp og konfirmasjon, kan også vigsel og gravferd opprettholde kontakt og knytte bånd mellom medlemmene og kirken. Ritualer skal planlegges og forberedes og eventuell sjelsorg skal gis. Betydningsfulle møter med kirken i forbindelse med viktige faser i livet kan skape interesse for og følelse av tilhørighet til kirken. Så sant disse møtene i forbindelse med vigsel og gravferd er av positiv karakter, og medlemmene

føler at deres forventninger blir innfridd, kan det gi medlemskapet en legitimerende funksjon ut over de konkrete ritualiseringene.

Utmelding fra Den norske kirke

Fra slutten av 1960-tallet fram til midten av 1990-tallet var utmeldingene fra Den norske kirke hovedårsaken til at andelen kirkemedlemmer sank. Fra midten av 1990-tallet har nedgangen i større grad vært en følge av befolkningsendringer (Winsnes 2006:21) og svekkede dåpstall. Fra slutten av 1990-tallet til 2003 sank antall utmeldinger. Fra 2001-2003 lå utmeldingene på samme nivå som det gjorde på slutten av 1960-tallet, før den store utmeldingsbølgen startet (se Aagedal 2009). I år 2000 var tallet noe høyere, på ca. fire og et halvt tusen.

Figur 7 Innmelding og utmelding 1998-2008. Antall



Kilde: SSB

Langt flere enn de som faktisk melder seg ut har vurdert utmelding. I 2000 svarte 10 prosent av medlemmene at de ikke hadde fått somlet seg til å melde seg ut, og 18 prosent at de hadde vurdert å melde seg ut (Høeg, Hegstad, Winsnes 2000:39-40). Kirkemedlemmers trofasthet viser store geografiske variasjoner, hvor medlemmer i Oslo og Akershus skiller seg ut som de minst trofaste. Tallene over andelen som ikke hadde fått somlet seg til å melde seg ut var høyest i Oslo og Akershus, Østlandet ellers og Nord-Norge. På spørsmålet om medlemmene har vurdert å melde seg ut, skiller også medlemmer fra Oslo og Akershus seg ut fra medlemmer ellers. 27 prosent med denne geografiske tilhørigheten, mens bare 18 prosent av medlemmene på landsbasis, svarer at de har vurdert utmelding. Ni år senere ser situasjonen uforandret ut for Oslo. Aftenposten spurte et representativt utvalg medlemmer i Den norske kirke fra Oslo om de har vurdert å melde seg ut. 28 prosent svarte bekræftende (Aften14.07.09).

Fra 1998 til 2004 registrerte kirken hvor mange av medlemmene som meldte seg ut for å melde seg inn i et annet kristent trossamfunn. Bare en liten del av de som meldte seg ut, meldte seg ut for å melde seg inn i et annet kristent trossamfunn. Andelen var synkende fra 2000 til 2004. I 2004 gikk bare én av fem utmeldte inn i et annet kristent trossamfunn. Hvor mange som i denne perioden gikk til Human-Etisk Forbund, andre religioner eller som engasjerte seg i den nyreligiøse bevegelsen har ikke Den norske kirke oversikt over. Det kan vi bare anta ved å skjele til tros- og livssynssamfunn og deres medlemstall.

Figur 8 Utmeldinger hvorav utmeldte til et annet trossamfunn 1998-2004. Prosent



Kilde: SSB

I 2004 begynte tallet på utmeldinger å stige. I 2004 var økningen i forhold til året før på 24 prosent. Økningen fortsatte i 2005 og fram til 2007. I 2007 meldte 8312 seg ut av kirken. Størst var økningen i utmeldinger fra Oslo bispedømme. Fram til 2005 hadde 16 til 17 prosent av alle utmeldinger kommet fra Oslo bispedømme. I 2005 økte andelen av utmeldinger fra Oslo til 25 prosent av totalen, og holdt seg på 22 prosent i 2006 og 2007, og 20 prosent i 2008. I 2008 har det vært en reduksjon på landsbasis i antall utmeldinger på 15 prosent i forhold til året før, men fortsatt ligger tallet på et forholdsvis høyt nivå med 7036 utmeldte. Ser vi bort i fra første halvdel av 2000-tallet, må vi helt tilbake til 1985 for å finne utmeldingstall på samme nivå som i 2008. På tross av at antall utmeldinger i 2008 i historisk sammenheng er høyt, er det viktig å minne om at det ikke utgjør mer enn ca to promille av medlemstallet.

Hva kan årsaken være til at enkelte voksne eller ungdommer ikke ønsker å være en del av kirken og dermed forlater feltet ved si opp sitt kirkemedlemskap? Økningen i utmeldinger fra

2004 til 2007, og med et forholdsvis høyt antall utmeldte også i 2008, skyldes trolig aktuelle kirkepolitiske saker med stor medieoppmerksomhet. Hvordan kirken legger fram sitt engasjement i offentligheten og hvordan kirken håndterer utfordringene fra pressen i aktuelle spørsmål som berører kjønn og likestilling, homofili, religionsundervisning i skole, kristen formålsparagraf i skole og barnehage, menneskerettigheter og religion, kirke-stat relasjonen og kirkens medlemsregister kan ha medvirket til utmelding. Mye tyder på at homofili er en viktig utløsende årsak til utmelding. Holdningene til homofili har tydelig blitt aktualisert ved bispeutnevnelser, tilsetting og vigsling av homofile i partnerskap, og når kirken har debattert homofili som en følge av Lærernemndas uttaleleser og behandling på Kirkemøtet.

Våren 2005 gikk Oslos biskop Gunnar Stålsett av med pensjon og Ole Christian Kvarme ble tilsatt. Bispenominasjonsprosessen høsten 2004 var konfliktfylt og fikk stor presseomtale. Da de stemmeberettigede skulle avgi sine stemmer på tre kandidater, var det den sittende biskopen fra Borg bispedømme, Ole Christian Kvarme, som fikk flest stemmer, og ikke en av de kandidatene som bispedømmerådet selv hadde nominert. Også blant biskopene var det et flertall for Kvarme. Kvarme skilte seg ut fra de nominerte ved at han er imot at homofile som lever i partnerskap skal kunne ordineres og tilsettes i vigslende stillinger i kirken. At så mange i kirkens maktfelt ønsket en biskop som ikke ville ordinere og tilsette homofile som lever i partnerskap utløste motstand fra folkelig og politisk hold. Flere av motstanderne mente at Oslo ikke kunne ha en biskop som sto på kollisjonskurs med Oslo-innbyggernes syn på homofili. Skulle nominasjons- og utnevnesprosessen ende med at Kvarme ble Oslos ny biskop, varslet flere av motstanderne at de ville melde seg ut av kirken i protest. Da den daværende kirkeminister Valgerd Svarstad Haugland valgte å utnevne Kvarme i mars 2005, kunne bispedømmekontoret i Oslo melde om en storm av utmeldinger. Opposisjonen mot utnevnelsen ga Human-Etisk Forbund også flere nye medlemmer. Til avisen Dagbladet uttrykket pressesjefen i Human-Etisk Forbund: ”Mange som ringer, sier at utnevnelsen av Kvarme er påskuddet de trengte for å melde seg ut. At de melder seg ut er positivt. Det er bra at ikke-troende mennesker som er medlem av statskirken, nå tar det kristne trosgrunnlaget på alvor. Det er Kvarme, ikke Gunnar Stålsett, som er representativ for synet til kirken” (www.dagbladet.no,11.mars 2005).

Utnevnelsen av Kvarme som ny biskop i Oslo gjorde kirkens image mer preget av motkultur enn allmennkultur. Flertallet av kirkens representanter ble framstilt som i utakt med samtiden, og heller ikke som representative for synet på homofili blant kirkens medlemmer. Hvilket syn

i homofilspørsmålet som er representativt for kirkens medlemmer, skulle vise seg ikke å være like enkelt som pressesjefen for Human-Etisk Forbund ville ha det til. Riktignok har kirkens medlemmer hatt et restriktivt syn på homofili, men holdningene har vært i endring.

Religionsundersøkelsene fra 1991, 1998 og 2008 (ISSP) viser en markant liberalisering. I 1991 mente en av fem medlemmer at det ikke var galt i det hele tatt at to voksne av samme kjønn har et seksuelt forhold. I 2008 hadde andelen økt til nesten seks av ti (<http://www.nsd.uib.no/issp>, 20. november 2009).

Den neste bispeutnevningen i 2005 reflekterte tydelig holdningsendringene i kirken. Like etter at Kvarme ble innsatt som biskop i Oslo startet prosessen med å finne en etterfølger i hans forhenværende bispedømme, Borg. Borg bispedømme er preget av lekmannsorganisasjonene og en høy grad av frikirkelighet. Like fullt foreslo et flertall av menighetene kandidater som var positive til at kirken skal tilsette og ordinere i vigslende stillinger folk som lever i homofilt partnerskap.¹³ Også bispedømmerådets nominasjon pekte i samme retning. Tre av fem nominerte delte dette synet, én sto på kirkens offisielle standpunkt, mens den femte ikke hadde gjort seg opp en mening. Helga Haugland Byfuglien, som mener at personer i homofilt partnerskap bør kunne vigsles og tilsettes i kirken, var den av kandidatene som fikk flest stemmer blant de ansatte i kirken, biskopene, Kirkerådet og Bispedømmerådet. I slutten av september 2005 ble hun utnevnt i statsråd.¹⁴

Den kirken som mange hadde meldt seg ut av fordi de mente at den var i utakt med samtiden, viste seg likevel ikke å være en motkultur. Ut fra tenkningen om sosiale felt, fungerer hvert felt etter sine egne lover og har sitt eget system for maktrelasjoner. Like fullt er strukturene på feltet påvirket av ytre krefter som influerer det interne samspillet. Dette vil si at det kirkelige feltet ikke er statisk, men en dynamisk sfære med pågående kamp om feltets kapital. Også i homofilspørsmålet, i likhet med synet på gjengifte og kvinnelige prester, har Den norske kirkes maktsentrum justert kapitalen på feltet etter hvordan medlemmene langt fra maktens sentrum og andre tros- og livssynsfelt har reagert. Utnevningen av Helga Byfuglien i 2005 viste at de med en overordnet posisjon på feltet, ikke bare står i et spenningsforhold til det store flertallet av medlemmer som har en underordnet posisjon, men også i et

¹³ Nå er det viktig å innvende at menighetene på dette tidspunktet ikke var klar over hvilket syn de fleste av kandidatene hadde i homofilspørsmålet. Først etter at de var nominert av bispedømmerådet, gikk kandidatene ut med sitt syn.

¹⁴ Også et overveiende flertall av biskopene, medlemmene i Kirkerådet og Borg bispedømmeråd ønsket Byfuglien som ny biskop i Borg. Åtte av ti biskoper hadde Byfuglien som sitt førstevalg, 12 av 14 i Kirkerådet og seks av syv medlemmer i bispedømmerådet satte henne på førsteplass (Botvar, Høeg, Schmidt 2005:23-24).

avhengighetsforhold. Avhengighetsforholdet gjør at kirkens maktelite foretar institusjonelle forandringer tilpasset holdningene til den store gruppen kirkemedlemmer.

Siden 2005 har kirkens offisielle syn på homofili endret seg. I 2006 kom kirkens lærenemnd med sin uttalelse om homofili. Halvparten av nemndas medlemmer likestiller heterofile og homofile. Alle biskoper tilsatt etter 2005, bortsett fra én, vil vigse og tilsette homofile som lever i homofilt partnerskap eller ekteskap. Det vil ikke si det samme som at dette kirkepolitiske temaet ikke fortsatt skaper debatt og konflikt. Konkret skjedde det da Kirkemøtet i 2007 både behandlet konsekvensene av Lærenemndas uttalelse om homofili og felles ekteskapslov for ulike- og likekjønnede par. I Oslo bispedømme ble også kirkens delte syn på homofili tydelig i 2007 ved en tilsettingssak av en homofil prest i vikariat, og i 2008 når en menighet i Oslo ønsket å vie et homofilt par i kirkerommet. Også utnevning av ny biskop i Bjørgvin i 2008 tematiserte homofili i mediene. På tross av liberaliseringen av kirkens homofilisyn, har nok også fokuset på homofili i 2008, spesielt i bispedømmene Oslo og Bjørgvin, vært en viktig medvirkende årsak til at det høye utmeldingstallet er opprettholdt.

Med liberaliseringen av homofilis spørsmålet akkumulerer kirken kapital som nærmer seg flertallet av medlemmene. Selv om kirken på denne måten styrker sin folkelige kapital, er det tvilsomt om de som har meldt seg ut av kirken i protest mot Kvarme og deler av kirkens restriktive syn på homofili, vil finne veien tilbake til kirken etter at kirken har liberalisert sitt syn på homofili ved å praktisere to syn i homofilis spørsmålet. Det er nok mer som skal til for at tidligere medlemmer på nytt vil formalisere båndene til kirken. Religionssosiologen Susan Sundback fra Finland har argumentert for at spesielle hendelser og konflikter er utslagsgivende til rekordutmeldinger (Sundback 1991:168). Kultursosiologen Olaf Aagedal fra Norge har vist at konkrete hendelser som fører til utmelding må sees på bakgrunn av strukturelle og kulturelle samfunnsendringer (Aagedal 1995:46-48). Religionssosiologen Jonas Bromander som har studert utmelding i Sverige er i likhet med de nevnte forskere opptatt av å se det sammensatte og mangetydige i kirkemedlemskapet. Han har funnet at det ofte er en spesiell hendelse som gjør at en går til det skritt og sier opp sitt medlemskap i Svenske kyrkan. Likefullt argumenterer han for at utmelding er en kompleks prosess som dreier seg om medlemmenes relasjon til kirken. Vanligvis skjer utmeldingene på grunnlag av manglende tilhørighet og samhandling med kirken (Bromander 2005:158).

Innmelding i Den norske kirke

Av de som foretar feltbytte, er det også hvert år en gruppe norske innbyggere som beveger seg over til Den norske kirke og formaliserer sin tilhørighet ved å melde seg inn. Økningene i folketallet har i liten grad preget innmeldingstallene. Innmeldingene har ligget forholdsvis stabilt på mellom 800 og 900 innmeldinger, bortsett fra i 2001, 2005 og 2006 hvor kirken fikk ca 1200 nye innmeldinger hvert år. I likhet med de som har meldt seg ut, vet vi heller ikke sikkert hvem denne gruppen er. Uansett snakker vi trolig om en gruppe av befolkningen som har en habitus som samsvarer med måten kirken fortolker og verdsetter livet på. Her er det viktig å påpeke at den kapitalen som Den norske kirke forvalter og som medlemmene forholder seg til, ikke alltid fører til gjennomtenkte og rasjonelle kalkuleringer fra nye medlemmers side. Blant de som melder seg inn i kirken kan det også være personer som ikke begrunner sitt nye medlemskap med annet enn at de vil ha en formell tilhørighet til en kirke, og at Den norske kirke som majoritetskirke sånn sett var et naturlig valg.

Hvordan skal vi forklare den markante økningen i innmeldinger i 2001? I 2001 fikk kirken spesielt god PR i betydning en kirke i dialog med store deler av medlemsmassen. For det første ble Gunnar Stålsett utnevnt som biskop i Oslo. Han var en markant talsperson for en bred og åpen folkekirke. I homofilspørsmålet representerte han ikke kirkens offisielle syn som gikk ut på ikke å ordinere eller tilsette personer som lever i homofilt partnerskap. Stålsett tilsatte i sin tid som biskop homofile som levde i partnerskap. For det andre hadde vi det TV-overførte kronprinsbryllupet, med høye seertall. Her framstilte Stålsett kirken som en sterk forkjemper for kjærlighet og tilgivelse. Talen fikk svært positiv mottakelse og bred omtale både nasjonalt og internasjonalt. I ettertid spekulerte kirken på om dette bryllupet ville føre til at flere ønsket kirkelig vigsel. I stedet for å gi en positiv effekt på vigseltallene, ser det ut til at den ga utslag i en foreløpig topp i innmeldinger på landsbasis. Det forholdsvis høye tallet på innmeldte holdt seg ikke like høyt i de etterfølgende årene, men ble liggende på samme nivå som årene før 2001.

Hvordan skal vi forklare økningen i innmeldinger i 2005 og 2006? Kan det være tilhengere av Kvarme eller Byfuglien som har meldt seg inn i kirken? Hvis innmeldingene var en reaksjon på utnevnelsene i 2005, ville vi i så tilfelle kunne se at økningen i innmeldingene ville være større i disse bispedømmene enn i de andre, slik som vi så at utmeldingstallene var i Oslo i 2005 og 2006? Dette er ikke tilfelle for Oslo bispedømmet. I likhet med at utmeldingstallene økte for Oslo bispedømme i 2005 og 2006, var det også en nedgang i andel innmeldingene

disse årene. Nedgangen er imidlertid ikke stor og langt fra av samme omfang som utmeldingene. I Borg bispedømme kan også innsettelsen av Byfuglien ha virket inn på innmeldingsstatistikken for 2005, men da i motsatt retning. Noen flere meldte seg inn det året sammenlignet med året før. Da innmeldingstallene for Borg bispedømme de siste ti årene har variert en del fra år til år, kan vi imidlertid ikke slå fast at innsettelsen var det som gjorde utslaget.

Sammenligner vi inn- og utmeldingstallene i Den norske kirke ser vi at det er andre mekanismer som gjør seg gjeldene for toppen i innmelding enn for utmelding. Økningene i innmeldinger i Den norske kirke ser i liten grad ut til å komme som en naturlig konsekvens av at en støtter biskoper eller avgjørelser i kirkepolitiske saker. I stedet for at innmeldinger brukes som politiske støtteerklæringer, brukes heller utmeldinger som protesterklæringer.

Avslutning

Legger vi antall medlemmer til grunn, andelen som melder seg ut og inn av kirken, dåpstillene og oppslutningen om livsløpsritualene og kirkens kulturtilbud, er det lite som tyder på at Den norske kirke pr. i dag er i en krise som folkekirke. Tvert i mot, kirken har stor oppslutning i befolkningen. 81 prosent er medlem av kirken og 66 prosent av alle barn blir døpt. Likevel møter kirken store utfordringer fra pluraliseringen av samfunnet og fra privatiseringen av tro og livssyn. I årene framover vil det være særlig viktig at kirken retter sin oppmerksomhet mot disse utfordringene i møte med samfunnet. Det krever at Den norske kirke tar inn over seg at det norske samfunnet blir mer og mer mangekulturelt, og at kirken vil måtte konkurrere med andre tros- og livssynssamfunn om oppmerksomhet, troverdighet og tillit, og ikke minst om medlemmer. I det felles feltet av tros- og livssynssamfunn som kirken opererer på vil det være avgjørende at kirken ikke bruker sitt privilegium som majoritetstrossamfunn, men greier å være en aktiv premissleverandør, samtidig som den behandler andre tros- og livssynssamfunnene som likeverdige aktører.

Kirken sliter med å opprettholde medlemmenes interesse for gudstjenesten, og oppslutningen om gudstjenesten går ned. Like fullt gir ikke nedgangen i gudstjenestenes besøkstill et utfyllende bilde av situasjonen for Den norske kirke. Kirkens medlemmer bruker kirken, både jevnlig og i spesielle situasjoner. Særlig er gudstjenester godt besøkt i advent og jul. Kirken har også stor og økende oppslutning om sin kulturelle virksomhet med konserter, musikkandakter og andre kulturarrangementer. Ut fra bruken av og erfaringene med ritualene,

oppslutningen om kirken i julen og kirkens kulturelle virksomhet, er det ikke grunnlag for å si at kirken bare er en ritualekirke for majoriteten av medlemmene. Kontakten med kirken gjennom disse gudstjenestene og aktivitetene gir tilgang på et fellesskap som strekker seg lengre enn begivenhetene i kirkerommet. Gjennom den rituelle og kulturelle praksisen får deltakerne tilgang på et symbolfellesskap; en form for symbolsk kapital som gir retning til deltakernes habitus. I medlemsundersøkelsen fra 2000 oppga rundt halvparten av medlemmene at den kristne tro var en viktig grunn til å være medlem av kirken, og et flertall av medlemmene tillia livsløpsritualene en religiøs betydning. På tross av usikkerhet, tvil og individualisert tro hos medlemmene, kalte ca halvparten av medlemmene seg kristne (Høeg 2001a:96).

Plasseringen av dåpen tidlig i livsløpet kan vi si kroppsliggjør den kirkelige praksis. Gjennom dåpen i Den norske kirke blir barn ikke bare formelt medlem, men også deltakere på kirkens felt. Dåpen gjør det langt på vei naturlig å ritualisere, også andre livsløpsmarkeringer i kirken. Oppslutningen om kirkens ritualer i forbindelse med fødsel, pubertet, ekteskapsinngåelse og død er imidlertid ikke like store. Det er varierende i hvilke situasjoner og faser medlemmene deler feltets verdier, moral og praksis. Ser vi oppslutningen om kirkens overgangsritualer under ett, har kirken vunnet kampen om gravferden. Ingen annen ritualisering har den samme legitimiteten som den kirkelige gravferden, en legitimitet som går ut over kirkens medlemsmasse. Kirken sliter derimot med å fange de unges interesse for konfirmasjon og å gjør kirkelig vigsel til den beste måten å inngå ekteskap på. For kirkelig konfirmasjon og vigsel skaper alternativer til dem friksjon på feltet. I motsetning til konfirmasjon og ekteskapsinngåelse, hvor en del medlemmer velger en annen ritualiseringsform enn den kirkelige, er privatisering av livets begynnelse en viktig utfordring for kirken. Dåpen er inngangen til kirken. Skal dåpen fortsatt ha bred oppslutning må kirken gjøre det naturlig for foreldre å døpe barna. Det er også viktig å se dåp og konfirmasjon i sammenheng. De aller fleste som er døpt konfirmerer seg. Selv om det ikke er en lovmessighet i at dåp fører til konfirmasjon, opprettholder dåp for de fleste relasjonen til kirken i et lengre tidsløp. Disse relasjonene er skapt gjennom kontakt med kirken og er viktige for å gi legitimitet til det medlemskapet som symbolfellesskapet tross alt bygger på.

Dåpstall som synker, lave innmeldingstall og utmeldingstall som ligger på et relativt høyt nivå sammenlignet med tidligere år er alvorlig for kirken når befolkningen øker i antall og flere og flere blir medlem i andre tros- og livssynssamfunn eller ønsker å være uten medlemskap.

Kirkens plass i det offentlige rom vil kunne gjøre utslag på oppslutningen om kirken. Kirken utfordres av samfunnsforandringer. I tros- og livssynssamfunnenes kamp for synlighet og tilstedeværelse vil kirkens engasjement og måten kirken framtrer på være avgjørende for hvor vidt kirken greier å vinne troverdighet blant medlemmer og interesserte. Her vil kirkens evne til kunne ta del i offentlige samtaler og diskusjoner bli stilt på prøve. Kirkens engasjement i menneskerettigheter, klima, velferd og asylpolitikk vil være av betydning for om kirken greier å aktivere medlemskapet i retning av identifikasjon med kirken. Også kirkens måte å behandle spørsmål som har med kjønn og likestilling, homofili, religion i skole, menneskerettigheter og religion, kirke-stat relasjonen og kirkens medlemsregister vil kunne ha betydning for hvor vidt medlemmene fortsatt vil opprettholde sitt medlemskap. Kirken kjemper ikke bare en kamp på nasjonalt nivå, men også lokalt om medlemmene. I lokalsamfunnene vil særlig kirkens evne til å vise et genuint engasjement i folks ve og vel være viktig for om folk kan identifisere seg med sin lokale menighet.

På tross av en av opprivende konflikt i 2004 og 2005 om homofilispørsmålet, ser det ikke ut som om disse stridighetene på feltet makter å svekke kirkens stilling i betydelig grad. Ut fra de siste årenes bispeutnevnelser kan vi si at kirken har vist seg å være et fleksibelt objekt med spilleregler i endring. Feltets spenninger og motsetninger har gjort at kirkens maktsentrum er i ferd med å nærme seg den rådende oppfatning blant medlemmene i synet på homofili. Mye tyder på at flertallet av bispeutnevnelserne også i framtiden vil ligge nærmere medlemmenes holdninger i dette spørsmålet. Med disse vesentlige endringene på feltet formidler kirken fortsatt verdier og handlemåter som medlemmene kan identifiserer seg med, og som gjør at mange medlemmer ikke vil vurdere om de skal melde seg ut. Likevel er ikke kirken ferdig med homofilispørsmålet. Trolig vil kirkens forhold til homofili også i framtiden gi kirken mye oppmerksomhet. Kirken har satt ned et utvalg som skal drøfte premissene for en kirkelig samlivsetisk tenkning og veiledning. Når Kirkemøtet i framtiden skal diskutere konsekvensene av kjønnsnøytral ekteskapsloven vil det trolig bli debatt om vigsling av homofile. Hvordan kirken håndterer dette spørsmålet og om kirken greier å få fram at det er ulike syn i spørsmålet om homofili vil kunne gjøre utslag på de individuelle utmeldingene, sannsynligvis i kombinasjon den relasjonen medlemmene for øvrig har til kirken.

Litteraturliste

Aften14.07.09 "En av fire har vurdert utmelding" Artikkel av Pål V. Hagesæther.

Bourdieu, Pierre 1977. *Outline of a Theory of practice*. Cambridge studies in social and cultural anthropology. 16. Cambridge: Cambridge University Press. [*Esquisse d'une théorie de la pratique, précédé de trois études d'ethnologie kabyle, 1972*]

Bourdieu, Pierre 1996. *Symbolisk makt*. Artikler i utvalg. Oslo: Pax.

Botvar, Pål Ketil Ida Marie Høeg, Ulla Schmidt 2005. *Evaluering av nominasjonsprosessen ved utnevning av ny biskop i Borg 2005. På oppdrag fra Kirkerådets styringsgruppe for kirkelige reformer. Bind II*. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning.

Bromander, Jonas 2005. *Medlem i Svenska kyrkan. En studie kring samtid och framtid*. Stockholm: Verbum.

Daugstad, Gunnlaug & Lars Østby 2009. "Et mangfold av tro og lissyn" i *Samfunnsspeilet* 3:.

Gran, Even 2005. "Humanetikere begravnes som kristne." *Fri Tanke* 2005 nr. 5, s. 11.

Høeg, Ida Marie 2009a. "Velkommen til oss" *Ritualisering av livets begynnelse*. Avhandling for graden philosophiae doctor (PhD)Bergen: Universitetet i Bergen.

Høeg, Ida Marie 2009b. "Konfirmasjonstiden har vært bra – jeg har fått litt mer kunnskap og har hatt det fint sammen med andre konfirmanter" i Sig Lægdene (red.) *Samfunnet i gudstjenesten*. s. 221-237. KUN. Kirkelig utdanningscenter i nord. (Praktisk kirkelig årbok)

Høeg, Ida Marie 2001a. "Hvorfor være medlem av Den norske kirke?" *Norsk Teologisk Tidsskrift* nr. 102 2001.

Høeg, Ida Marie 2001b. "Bare til fest. Kirkemedlemmers forhold til gudstjenesten" i Ole Gunnar Winsnes (red.) *Tallenes tale 2000. Perspektiver på statistikk og kirke*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag. (Rapportserie fra Stiftelsen Kirkeforskning nr. 14).

Høeg, Ida Marie, Harald Hegstad, Ole Gunnar Winsnes 2000. *Folkekirke 2000. En spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke*. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning.

Knutsen, Paul 2006. *Livet før døden. Human-Etisk Forbund 1956-2006*. Oslo: Humanist Forlag.

Løvland, Anne & Pål Repstad 2008. *Julekonserter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Repstad, Pål 2005. "Privat og forankret. Religion og Livssyn i dagens Norge" i *Det norske samfunn* Ivar Frønes og Lise Kjølrud (red.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Sundbach, Susan 1991. *Utträdet ur Finlands lutherska kyrka. Kyrkomedlemskapet under religionsfrihet och sekularisering*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.

Vogt, Kari 2008. *Islam på Norsk. Moskeer og islamske organisasjoner i Norge*. Oslo: Cappelen.

Winsnes, Ole Gunnar 2006. "Mellom kontinuitet og endring: Den norske kirke i det norske samfunnet" i Ulla Schmidt (red.) *Statskirkespørsmål i perspektiv*. Trondheim: Tapir akademiske forlag

Agedal, Olaf 1995. "Norsk, men kyrkjelaus. Om utmedling av statskyrkja i Norge i etterkrigstida" i Svein Aage Christoffersen (red.) *Utmelding av statskyrkja. KULTs skriftserie. Norges allmennvitenskaplige forskningsråd*. Oslo: Noregs forskingsråd.

Agedal, Olaf, Helene Egeland & Marianne Villa 2009. *Lokalt kulturliv i endring*. Oslo: Norsk kulturåd.

Nettkilder 2009

<http://www.ssb.no/innvandring/>, 4. november 2009

http://statbank.ssb.no/statistikbanken/Default_FR.asp?Productid=02.01&PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/MenuSelP.asp&SubjectCode=02, 20. november 2009.

<http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-244.html>, 5. november 2009

<http://kirkeedata.nsd.uib.no/webview/>, 23. november 2009

<http://www.nsd.uib.no/issp/>, 20. november 2009

http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=kirke_koetra, 21. november 2009.

http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=05713, 23. november 2009.

<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/tab-2009-08-27-04.html>, 1. november 2009.

<http://www.ssb.no/vis/emner/02/03/folkfram/main.html>, 1. november 2009.

www.dagbladet.no, 11.mars 2004

Kapittel 3. Fail – retry – delete...?

Kirkevalget medførte betydelige endringer i Den norske kirkes medlemsregister¹⁵

Pål Ketil Botvar

Ca. 25000 strøket fra medlemsregisteret

I forkant av Kirkevalget, som ble avholdt 13.-14. september 2009, ble det sendt ut valgkort til alle over 15 år som var registrert i Den norske kirkes medlemsregister. I alt ble ca. 3,2 millioner valgkort sendt ut. Dette er første gang Den norske kirke sender informasjon til alle sine medlemmer. Hovedhensikten med valgkortet var å gjøre medlemmene oppmerksom på sin rett til å delta i det kirkelige valget. Valgkortet inneholdt imidlertid også en rubrikk der de som mente seg uriktig oppført som medlemmer kunne markere dette. Kort tid før Kirkevalget ble det oppgitt fra Kirkerådet at ca. 20.000 mennesker hadde benyttet seg av muligheten til å returnere valgkortet med beskjed om at de var feilaktig oppført i medlemsregisteret (Vårt Land 20.08.09). I tillegg til de som brukte valgkortet til å rapportere at de var ”feilregistrert”, var det noen tusen som meldte fra via brev eller e-post. I september 2009 uttalte Ole Inge Bekkelund i Kirkerådet til Vårt Land at 24.000 mennesker var blitt strøket fra Den norske kirkes medlemsregister som en følge av feilregistreringer (Vårt Land 15.09.09). Kirkerådet har også mottatt slike valgkort i tiden etter kirkevalget.

Ved siden av de ”feilregistrerte” er det en del som i løpet av 2009 har meldt seg ut av Den norske kirke på ordinær måte - ved å benytte seg av det formelle utmeldingsskjemaet. Foreløpige tall antyder at dette ikke dreier seg om flere enn det som ble registrert i 2007 (8312 utmeldte) eller 2008 (7036 utmeldte). Parallelt med disse bevegelsene ut av medlemsregisteret ble det også registrert ordinære innmeldinger og henvendelser fra personer som ikke hadde mottatt valgkort, men som ønsket å delta i Kirkevalget. Denne gruppen anslås til å omfatte ca. 2500 personer (Vårt Land 15.09.09).

Mange av de endringene som har skjedd i medlemsregisteret i løpet av 2009 er på en eller annen måte knyttet til Kirkevalget. 2009 vil dermed bli stående som ett av de årene hvor det har skjedd betydelige justeringer i medlemsregisteret, men hvor ordinære ut- og innmeldinger ikke nødvendigvis avviker så mye fra ”vanlige år”. Samtidig synes det klart at Kirkevalget

¹⁵ Artikkelen baserer seg foruten skriftlige kilder på samtaler i november 2009 med avdelingsdirektør Ole Inge Bekkelund og prosjektleder for Kirkevalget Sissel Vartdal, begge Kirkerådet.

ikke har ført til den store utmeldingsbølgen som noen forventet. Heller ikke tidligere kirkestatsråd Trond Giskes antydning til NTB i februar om at utsending av valgkort kunne medføre et ras på 100.000 medlemmer, ser ut til å ha slått til (jfr. Aftenposten 03.02.09).

Hva var spesielt med Kirkevalget 2009?

Kirkevalget 2009 inneholdt nye elementer i forhold til tidligere valg. For første gang ble det gjennomført direkte valg til bispedømmerådene, det vil si at kirkens medlemmer kunne velge en del av kandidatene direkte, mens noen fortsatt utpekes av menighetsrådene. For det andre ble både valg til menighetsråd og bispedømmeråd gjennomført samtidig med og i umiddelbar nærhet av Stortingsvalget. For det tredje fikk alle medlemmer av Den norske kirke tilsendt valgkort og valgmateriell, ved siden av at det ble kjørt en medie kampanje for å gjøre valget bedre kjent. Nærheten til Stortingsvalget i tid og rom, er noe av det som har vært kontroversielt i forbindelse med Kirkevalget, og som kan ha vært medvirkende til at noen ønsket å melde seg ut eller ta kontakt for å bli ”gjenutmeldt”.

Den store oppmerksomheten som Kirkevalget fikk i media var tilsiktet både fra kirkens og myndighetenes side. Det politiske forliket om ”oppløsning av statskirken”, som ble inngått mellom partiene på Stortinget i april 2008, forutsetter at Den norske kirke gjennomgår en demokratiseringsprosess. Økt deltakelse ved Kirkevalget er et sentralt ledd i demokratiseringen. For å få gjennomført valget og utviklet informasjonsmateriell ble det fra departementets side gitt en ekstrabevilgning på 73 millioner kroner.

Oppslutningen om valget ble klart større enn ved tidligere valg. Mens ca. 4 prosent av kirkens medlemmer deltok ved valg til menighetsråd i 2005, var det ca. 12 prosent som stemte ved tilsvarende valg i 2009. For bispedømmerådsvalget lå deltakelsen på ca. 10 prosent (Aftenposten 25.09.09). Dette representerer altså en betydelig økning, selv om valgdeltakelsen er mye lavere enn ved politiske valg. Derimot har den norske kirkevalgdeltakelsen kommet opp på det samme nivået som man har i Sverige, der man i lang tid har benyttet seg av partipolitiske lister ved kirkevalget. I det svenske kirkevalget 2009 deltok 11,9 prosent av medlemmene (<http://kyrkoval.svenskakyrkan.se>).

På sensommeren 2009 kom det i avisene frem en del kritikk av kommunikasjon og uklarerheter omkring Kirkevalget (se blant annet Økland 2009). På bakgrunn av dette valgte Kirkerådet ved Ole Inge Bekkelund i august 2009 å sende ut en pressemelding for å ”orientere om en del fakta i saken” (Bekkelund 2009). I dokumentet het det at Kirkerådet lenge har vært kjent med

at en del er feiloppført i registeret og at Kirkerådet er glad for at valgkortene har gitt en mulighet til å få tilbakemelding fra de som mener seg feilaktig oppført. På denne måten kunne man nå målet om et mer korrekt medlemsregister.

Den lange veien mot et korrekt medlemsregister

I orienteringen som Kirkerådet sendte ut i august 2009 presiseres det at medlemmer av Den norske kirke må være døpt. Dette fremkommer også i Kirkelovens § 3. Alle opplysninger om dåp, innmelding og utmelding står oppført i kirkebøkene i hvert sokn. Det er disse kirkebøkene som er de rettslig bindende dokumentene i slike sammenhenger. I orienteringen fra Kirkerådet heter det at de som er feilaktig oppført i det digitale medlemsregister ikke er å regne som medlemmer, dersom de ikke er registrert som døpte i kirkeboka eller dersom de i denne står oppført som utmeldt. Det pågår for tiden et arbeid for å samordne kirkebøkene og det digitale medlemsregisteret. I statistikk-sammenheng og i forbindelse med offentlige bevilgninger er det imidlertid tallene i det digitale medlemsregisteret som blir lagt til grunn. Dette er bakgrunnen for at både Frikirkeforbundet og Human-Etisk Forbund (HEF) har hevdet at unøyaktigheter i Dnks medlemsregister kan gå ut over den offentlige støtten til andre tros- og livssynssamfunn (bl.a. Fri Tanke 2007, Budbæreren 2005).

I 1998 ble Den norske kirkes sentrale digitale medlemsregister igangsatt. En del av problemene knyttet til ”feilregistreringer” har sammenheng med måten registeret ble opprettet på. Av økonomiske grunner besluttet myndighetene at man skulle ta utgangspunkt i Folkeregisteret og deretter fjerne personer som var registrert utmeldt eller som befant seg i registeret til andre tros- og livssynssamfunn. Denne koblingen til andre tros- og livssynssamfunn ble ikke gjennomført på en systematisk måte. Av hensyn til personvernet valgte blant annet Human-Etisk Forbund (HEF) ikke å stille sitt register til rådighet (Bergh 2004). Kirkerådet har ved flere anledninger bedt departementet med ansvar for kirkesaker om midler til å kontakte alle oppførte i registeret, men hver gang har man fått til svar at dette anses som for kostbart i forhold til utbyttet (Bekkelund 2009). En gjennomgang av kirkebøkene med tanke på alle ut- og innmeldinger ville også blitt en kostbar affære. Fra 1993 begynte sentralkontoret for folkeregistrering å registrere dåp, innmeldinger og utmeldinger på bakgrunn av innsendte kvartalsrapporter fra menighetene. Oppbyggingen av medlemsregisteret innebærer at de som har meldt seg ut av kirken før 1993, uten å melde seg

inn i et annet tros- eller livssynssamfunn, i en del tilfeller fortsatt står oppført som medlem i det elektroniske registeret.

Det er imidlertid ikke bare Den norske kirke som sliter med sitt medlemsregister. Gjennom avisoppslag i 2009 har det kommet frem at både Human-Etisk Forbund, Den katolske kirke og en del muslimske menigheter i Oslo står overfor noen av de samme problemene (Aftenposten 07.11.09). Dobbelregistrering skyldes i visse tilfeller at muslimer som har byttet menighet som følge av flytting, blir stående oppført i to ulike muslimske menigheter. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har holdt tilbake penger i påvente av at det skjer en opprydding. Fra og med 2005 har kontrollen med trossamfunnenes medlemslister blitt bedre. To ganger i året "vaskes" alle medlemslistene mot andre menigheter og personopplysninger i Brønnøysund.

Et av formålene med Dnks medlemsregister er å danne grunnlag for utarbeidelse av det kirkelig valgmannstall. Dette brukes ved forberedelse og gjennomføring av valg til menighetsråd. I tillegg brukes registeret i det lokale menighetsarbeidet, til hjelp for presters og andre ansattes arbeid med ungdomstilbud, menighetsrådsoppgaver, diakonale tiltak, innsamlingsarbeid og for å ivareta de kirkelige organers ansvar etter kirkeloven. Registeret inneholder opplysninger om navn, adresse og fødselsnummer. Videre inneholder det opplysninger om endring av medlemskap, det vil si dåp, samt inn- og utmeldinger av Den norske kirke (<http://www.kirken.no>, lest 15.12.09).

Siden opprettelsen av registeret har Den norske kirke igangsatt en rekke tiltak for å gjøre det bedre. Blant annet har man i samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn forsøkt å kartlegge utmeldinger som har skjedd etter 1945, og man har forsøkt å redusere feil ved offentlig å legge frem foreløpige medlemslister. På slutten av 1990-tallet ble ca. 600.000 personer fjernet fra registeret. Videre har det vært gjort betydelige anstrengelser over flere år i de lokale menighetene for å identifisere personer som står feilaktig registrert.

Våren 2006 ble det foretatt en ny gjennomgang av medlemslistene for alle tros- og livssynssamfunn i Norge. Disse ble sammenholdt med registeret for Den norske kirke. Gjennomgangen førte til at det i november 2007 ble slettet 67 000 personer fra Den norske kirkes medlemsregister (<http://www.kirken.no>, lest 15.12.09).

Arbeidet med opprettelsen av en elektronisk kirkebok er i gang. I forbindelse med koordinering av de to registrene vil det være behov for en ny runde med vasking av navn. Foreløpig eksisterer det et betydelig avvik mellom de to registrene, noe som er blitt demonstrert gjennom det siste året. Avvikene mellom kirkebøkene og medlemsregisteret kan ha økt i 2009 som en følge av at det foretas strykninger og innføring av nye medlemmer uten at dette blir samordnet med kirkebøkene. Til tross for de betydelige problemene som hele veien har knyttet seg til det elektroniske medlemsregisteret er det grunn til å håpe at de siste års anstrengelser på sikt vil kunne gi en pålitelig oversikt over Den norske kirkes medlemsmasse.

Hva viser foreløpige tall om de ”feilregistrerte”?

Som følge av de mange henvendelser Kirkerådet har mottatt i 2009 har rundt regnet 20.000 personer per november 2009 blitt strøket fra medlemsregisteret. KIFO har fått tilgang til foreløpige tall fra Kirkerådet over de som har blitt strøket fra januar til november 2009. De som er blitt tatt ut er mennesker som hevder at de er feilregistrert, som tidligere har forsøkt å melde seg ut uten å lykkes eller som aldri er blitt døpt.

Med utgangspunkt i disse tallene er det mulig å foreta noen enkle analyser av hvilke befolkningskategorier de feilregistrerte tilhører. På bakgrunn av tidligere undersøkelser av utmelding kan vi forvente at et flertall er menn, at det er flere yngre enn eldre og at de utmeldte oftere er bosatt i byene enn på landsbygda. De som i 2009 blir klassifisert som ”feilregistrerte” består for en stor del av personer som tidligere er utmeldt, men som likevel fortsatt står oppført i det elektroniske registeret. Det kan likevel ikke utelukkes at gruppen feilregistrerte på enkelte områder skiller seg ut fra de som på 1970-, 80- og 90-tallet meldte seg ut av kirken. På bakgrunn av de anstrengelser som har vært gjort for å rette opp feil i medlemsregisteret kan vi anta at de feilregistrerte for en stor del består av yngre folk som nylig er blitt oppmerksom på at de som døpte i Den norske kirke fortsatt står oppført som medlem, til tross for at de har hatt liten eller ingen kontakt med kirken i løpet av de siste årene.

For å finne ut på hvilken måte de som meldte seg ut for noen tiår tilbake skiller seg fra de som melder seg ut i dag vil det være behov for et mer oppdatert datamateriale og grundigere analyser enn de vi har kunnet gjøre her. Av Olaf Aagedals artikkel i denne rapporten fremgår det at de som meldte seg ut på 1970- og 1980-tallet ofte gjorde det som følge av kollektive politiske aksjoner. Den kollektive utmeldingen som man kunne registrere tidligere kan i dag

være avløst av et mer individualistisk utmeldingsmønster, hvor den enkeltes livssynsmessige orientering står i fokus. De utmeldte har tidligere både bestått av personer uten noen religiøs tro og personer med en mer konservativ religiøs profil enn den en vanligvis finner i Den norske kirke. Den siste gruppen har gjerne gått over til andre kristne trossamfunn. Den senere tidens nyreligiøse interesse kan ha skapt en ny gruppe utmeldere. Foreløpig er det imidlertid lite som tyder på at mennesker som føler seg tiltrukket av ”alternativ religiøsitet” i stor stil melder seg ut av Den norske kirke. Disse vil gjerne befinne seg i en situasjon hvor de nettopp leter etter et religiøst ståsted og tilknytningspunkt. Dermed ønsker mange av dem å stå som medlem av Den norske kirke inntil de eventuelt finner noe som de synes samsvarer bedre med deres religiøse utvikling.

Nedenfor skal vi gjengi noen tabeller som viser hvordan de 20.000 personene som per oktober/november 2009 var blitt slettet fra medlemsregisteret fordeler seg på noen utvalgte sosiale bakgrunnsfaktorer. Vi tar for oss fordelingen på kjønn, alder og bosted - definert som bispedømme. Som nevnt tar KIFO sikte på å gjennomføre en mer omfattende analyse av de som i 2009 er blitt tatt ut av det kirkelige medlemsregister. Dersom et slikt forskningsprosjekt blir igangsatt vil vi kunne gå inn på mer detaljerte spørsmål knyttet til hvem de utmeldte/feilregistrerte er og deres motiver for formelt å bryte med Den norske kirke.

Tabell 1. Prosentandel ”feilregistrerte” fordelt på kjønn, sammenliknet med den norske befolkning mellom 15 og 90 år (data fra SSB).

	Feilregistrerte Dnk 2009	Befolkning 2009
Menn	53	50
Kvinner	47	50
Total	100	100

Tabell 1 bygger på data om de ca. 20.000 som per november var blitt strøket fra Dnks medlemsregister, basert i hovedsak på returnerte valgkort. Som vi ser gjør det seg gjeldende en viss kjønnsforskjell mellom de feilregistrerte og befolkningen i stort. Mens det i den samlede befolkning er like store andeler kvinner og menn, er det en overvekt av menn blant de feilregistrerte. Dersom vi antar at de feilregistrerte i stor grad består av tidligere utmeldte eller forsøkt utmeldte, kunne vi forventet en enda tydeligere mannlig overvekt. De fleste undersøkelser tyder nemlig på at menn som gruppe er mer kirke- og religionskritiske enn

kvinner. Når andelen menn og kvinner fremstår som så pass lik som den gjør her, er det grunn til å reise spørsmålet om dette skyldes rapporteringstekniske forhold eller er uttrykk for en ny tendens blant de kirkekritiske. Resultatene gjør det videre relevant å spørre om utmelding er et familieanliggende eller et rent individuelt spørsmål. Er det slik at kvinner og menn som lever i parforhold melder seg ut av Den norske kirke parvis etter å ha drøftet temaet seg imellom, eller oppfattes religiøs tilhørighet som et valg den enkelte må ta på egen hånd? Vi har allerede tilgang til data om de feilregistrertes alder. En foreløpig analyse basert på ca. 1500 personer antyder en relativt lik aldersprofil for kvinner og menn, samtidig som kvinner har en noe lavere gjennomsnittsalder enn mennene. Dette er imidlertid ikke et tilstrekkelig grunnlag til å kunne avgjøre om kvinner og menn melder seg ut ”kollektivt” innen familien. Vi trenger med andre ord et mer omfattende datamateriale for å kunne besvare spørsmål som materialet reiser.

Tabell 2. Prosentvis fordeling på aldersgrupper blant de feilregistrerte, samt i befolkningen generelt (SSB-tall).

	Feilregistrerte 2009 (Utvalg ca. 6000)	Utmeldte ESS 2008* (N=150)	Befolkning (SSB)
15-19 år	11	9	8
20-29 år	30	15	15
30-39 år	27	23	18
40-49 år	15	19	18
50-59 år	7	21	16
60-69 år	5	9	12
70 år +	4	4	13
Total	99	99	100

*ESS står for Den europeiske samfunnsundersøkelsen. Dette er en surveyundersøkelse til et representativt utvalg av befolkningen. Den ble siste gang gjennomført siste i 2008. Data er tilgjengelig fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Beregningen av aldersfordelingen blant de feilregistrerte tar utgangspunkt i innrapporteringer i løpet av 9 uker – fem uker i april/mai og fire uker etter at valgkortene ble sendt ut i slutten av juli. Til sammen baserer tabellen seg på data om ca. 6000 personer. Av tabellen går det frem at mer enn to tredeler av de feilregistrerte er under 40 år. 20- og 30-åringene er altså overrepresentert blant de feilregistrerte. Dette kan tyde på at det kirkelige medlemsregister i stor grad har klart å fange opp utmeldinger i kjølvannet av 1970- og 1980-tallets politiske

utmeldingsaksjoner. Denne antakelsen støttes av surveydata om utmeldte, som antyder at den samlede gruppen av kirkelig utmeldte står særlig sterkt blant dagens 50-åring, som kan antas å ha vært aktive i aksjonene på 70-tallet (data hentet fra Den Europeiske Samfunnsundersøkelsen 2008). En kan også spekulere på om en del av feilregistreringene henger sammen med at mange av dagens 20- og 30-åring først i forbindelse med kirkevalget 2009 ble kjent med at døpte må melde seg aktivt ut for å bli slettet fra det kirkelige register.

I den siste tabellen skal vi ta for oss de feilregistrertes fordeling på bispedømmer.

Bispedømmer representerer et geografisk nivå mellom fylke og landsdel. Norge er inndelt i 11 bispedømmer. Nedenfor har vi samlet tall på feilregistrerte i de ulike bispedømmene.

Beregningene skriver seg fra samme base som rapportert i forbindelse med aldersfordelingen, det vil si et utvalg på ca. 6000 personer innrapportert over 9 uker i april/mai og i august 2009.

Tabell 3. Feilregistrerte fordelt prosentvis på bispedømmer, sammenliknet med befolkningen.

	Feilregistrerte 2009	Andel befolkning (SSB)	Avvik i %-poeng mellom feilregistrerte og befolkning
Nord-Hålogaland	2	5	- 3
Sør-Hålogaland	3	5	- 2
Møre	3	5	- 2
Hamar	5	8	- 3
Nidaros	7	9	- 2
Stavanger	9	9	0
Agder og Telemark	9	9	0
Borg	10	13	- 3
Bjørgvin	13	12	1
Tunsberg	14	10	4
Oslo	26	16	10
Totalt	101	101	

Ut fra generelle betraktninger om religion og geografi kan vi anta at sentrale og urbane bispedømmer er mer preget av utmelding/feilregistrering enn grisgrendte og perifere bispedømmer. Dette betyr for eksempel at vi kan forvente en relativt sett høyere grad av utmelding/feilregistrering i Oslo, Bjørgvin, Stavanger og Nidaros enn for eksempel i Møre, Sør- og Nord-Hålogaland. Dette resonnementet bygger på at urbane områder ofte er sterkere preget av sekularisering enn rurale områder. Samtidig er det andre faktorer knyttet til geografi som kan slå inn, som for eksempel politisk kultur og oppslutning om ”nasjonale verdier”. I enkelte sammenhenger blir Den norske kirke sett på som en markør for norskhet.

Tabellen er satt opp ut fra antall utmeldte. Når vi sammenlikner med fordeling av befolkningen, ser vi at de feilregistrerte er underrepresentert i bispedømmer som Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Møre, Hamar, Nidaros og Borg. Derimot er de overrepresentert i bispedømmene Tunsberg og især Oslo. Dette stemmer overens med antakelser knyttet til urbanisering og sentralitet, samt grad av pluralisme. Det kan imidlertid være ulike forklaringer på at bispedømmene plasserer seg som de gjør. I noen tilfeller vil ulike forklaringer kunne forsterke hverandre. Geografi utgjør et av de temaene som det vil være interessant å forfølge videre på i en grundigere utmeldingsstudie.

Avslutning

I denne artikkelen har vi sett at det i løpet av 2009 har skjedd betydelige endringer innenfor Den norske kirkes medlemsregister. Det dreier seg om inn- og utmeldinger, men i særlig grad det som omtales som ”feilregistreringer”. For første gang har Den norske kirke henvendt seg til alle sine medlemmer gjennom utsending av valgkort til Kirkevalget. Bak på valgkortet var det mulig å angi om man feilaktig var registrert i Den norske kirke. Minst 20.000 mennesker har gitt en slik tilbakemelding via valgkortene, mens ytterligere noen tusen har sendt brev eller e-post til Kirkerådet. Sammenlagt er det en ikke uvesentlig gruppe mennesker som på denne måten er blitt strøket fra medlemsregisteret i 2009. Dette gir seg imidlertid i beskjeden grad utslag på medlemsprosenten. Fortsatt er omkring 80 prosent av befolkningen registrert som medlemmer. Likevel har det blitt satt i gang interessante prosesser i befolkningen. Folk har på nytt blitt konfrontert med sitt medlemskap i Den norske kirke. Selv om bare vel en tidel av medlemmene har benyttet seg av stemmeretten ved kirkevalget, har en langt større andel bestemt seg for å fortsette å stå som medlemmer av Den norske kirke.

Vi har sett på noen utvalgte data knyttet til gruppen av "feilregistrerte". Dette viser at det gjør seg gjeldende en liten overvekt av menn. Det overraskende er imidlertid at den kjønnsmessige skjevheten ikke er større. Dette gir grunnlag for å reise spørsmålet om hvordan utmelding skjer i familier, i og med at det de siste årene ikke har vært noen omfattende politisk aksjon for utmelding.

De feilregistrerte er i hovedsak under 40 år, noe som kan tyde på at de enten har forsøkt å melde seg ut i løpet av de siste årene eller først i forbindelse med Kirkevalget 2009 er blitt klar over at medlemsregisteret legger til grunn aktiv utmelding (av døpte). Som ventet er det bispedømmer preget av en urban og sekulær bykultur som har de høyeste andelene utmeldte/feilregistrerte. Det er interessant å registrere at selv på et så vidt høyt geografisk nivå, gjør det seg gjeldende tydelige geografiske forskjeller. Det gjenstår imidlertid å se nærmere på hvordan utslagene fordeler seg på ulike typer av kommuner.

Forskning fra Sverige og Finland antyder at det gjør seg gjeldende ulike tendenser ved utmelding. I Sverige har det på grunn av ordningen med kirkeskatt parallelt med økonomiske nedgangstider, blitt rapportert at en god del melder seg ut av økonomiske grunner (Vårt Land 01.12.09). Fra Finland rapporteres det om at de utmeldte i hovedsak består av unge mennesker som opplever seg fremmede i forhold til kirke og religion (Niemelä 2007).

Som nevnt har KIFO en målsetting om å utvikle et forskningsprosjekt som nærmere tar for seg det som har skjedd av inn- og utmelding, samt avdekkede feilregistreringer i Den norske kirkes medlemsregister i 2009. En del av de bevegelser som har funnet sted i løpet av året er på en eller annen måte relatert til Kirkevalget. Men utmelding kan også skyldes andre typer av holdninger relatert til tro og til kirkens rolle i samfunnet. De betydelige bevegelsene som har skjedd i løpet av 2009 aktualiserer behovet for å skaffe til veie en bedre kunnskapsbase om disse fenomenene og prosessene.

Litteraturliste:

Aftenposten 03.02.09: "Giske tror titusener vil forlate kirken".

Aftenposten 25.09.09: "En av ti deltok i kirkevalget".

Bekkelund, Ole Inge 2009: KIRKEVALGET 2009. Feiloppføringer i Den norske kirkes medlemsregister. Orientering fra Kirkerådet, august 2009.

Bergh, Kirsti: "Kirkens ufrivillige medlemsjuks". Human-Etisk Forbund.no. Leder, publisert 27.10.2004.

Bromander, Jonas 2005: "Medlem i Svenska kyrkan. En studie kring samtid och framtid". Malmö: Verbum.

Gran, Even 2007: "Yterligere 120.000 kan være feiloppført i Kirekn". Fri Tanke.no, publisert 13.02.2007.

Greipsrud, Torbjørn: "Frikirken: - Dobbelregistrering er et overgrep". Budbæreren 09.09.05

Niemelä, Kati 2007: "Alienated or disappointed? Reasons for leaving the church in Finland". Nordic Journal of Religion and society, no. 2, vol. 20, 2007.

Den norske kirke: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=3174>

Vårt Land 20.08.09: "20.500 har returnert kirkevalgkortene. 6,5 promille sier de ikke er kirkemedlemmer".

Vårt Land 15.09.09: "24.000 fjernet fra medlemsregisteret. Var ikke kirkemedlemmer".

Vårt Land 01.12.09: "Rekordstort medlemsras i Svenska kyrkan. Religions sosiolog gir finanskrisa skylden".

Økland, Ingunn 2009: "Kirkevalg med sexfiksering". Innlegg i Aftenposten 10.09.09.

Kapittel 4. Statistikk for Den norske kirke 2008

Per Tanggaard

Nedenfor presenteres noen tall for 2008 sammenlignet med tall for 2007 på noen viktige områder for Den norske kirke (Dnk) fordelt på de enkelte bispedømmene. Den kirkelige statistikken for 2009 vil først foreligge ca 15. juni 2010, da Statistisk sentralbyrå (SSB) presenterer de endelige tallene i KOSTRA. Foreløpige tall vil bli presentert ca 15. mars.

SSB har fra og med rapporteringsåret 2005 fått ansvar for å samle inn kirkelig årsstatistikk for Den norske kirke når det gjelder gudstjenester, virksomhetstall osv. Statistikkskjemaet er noe endret slik at det på enkelte variabler ikke er mulig med direkte sammenlignbare tall for årene før 2005. Statistikken inngår i KOMmunal-STATlig-RApportering, KOSTRA-rapporteringen. SSBs kirkestatistikk finnes på www.ssb.no/kirke/kostra. Statistikken bygger i hovedsak på tall fra SSB.

Tidligere ble årsstatistikkskjemaene samlet inn av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) i samarbeid med Kirkerådet. NSD har fortsatt ansvaret for Kirkedatabasen, som inneholder kirkelig årsstatistikk både på sokne- og fellesrådsnivå. NSDs Kirkedatabase finnes på www.nsd.uib.no/data/kirke.

NSD presenterer tallene på soknenivå med muligheter for å aggregere oppover til høyere enheter (fellesråd, prosti og bispedømme), mens SSB kun rapporterer tall på kommunenivå, og har enkelte tabeller på bispedømmenivå.

Statistikken viser oppslutningen om kirken i de enkelte bispedømmene når det gjelder inn- og utmeldinger, antall medlemmer i Den norske kirke, dåp, konfirmasjon, vigsel og begravelse, oppslutningen om gudstjenester og nattverd, barne- og ungdomsarbeid, kor og konserter, frivillige medarbeidere i kirken, antall stillinger og årsverk i kirken og kirkeofringer.

Tab.1: Noen hovedtall for kirken i Norge, SSB-tall

	2004	2005	2006	2007	2008
Innmeldinger	877	1 178	1 132	956	955
Utmeldinger	4 475	6 038	8 134	8 312	7 036
Medlemsprosent	85,7	84,9	82,7	81,8	80,7
Dåpsprosent	77,3	75,9	73,9	73,5	70,4
Konfirmasjonsprosent	67,7	66,3	66,7	67,1	66,3
Vigselsprosent ¹⁶	47,9 (49,3)	45,5 (47,1)	44,2 (45,9)	45,9 (45,9)	41,9 (45,0)
Gravferdsprosent	92,5	91,4	91,9	92,5	93,2
Antall gudstjenester	69 643	70 070	69 050	67 562	67 455
gudstj.deltakere	6 769 080	6 716 051	6 582 921	6 432 108	6 330 752
Gudstj. med nattverd		27 832	28 297	28 121	28 779
nattverddeltakere		1 121 261	1 098 631	1 104 155	1 123 750
Julaftengudstjenester		2 183	2 221	2 236	2 260
Antall deltakere		592 120	626 832	597 013	594 518
Kirkeofringer, gaver mm			243 820 947	247 753 835	258 653 606
Ansatte i kirken (menighetene) ¹⁷			Ca 8 000	Ca 8 000	Ca 7 800

Innmeldinger

Antall innmeldingene har holdt seg stabilt fra 2007 til 2008, mens det var en nedgang på 18 % fra 2006 til 2007. I perioden 1998 til 2004 lå antall innmeldinger på 800 – 900 pr år. Tabell 2 viser at endringene fra år til år mellom bispedømmene er forholdsvis store. Sør-Hålogaland hadde en økning på 67 %, mens Oslo hadde en nedgang på 13 %.

Tab. 2: Innmeldte og utmeldte i Den norske kirke

Bispedømme	Innmeldt 2006	Innmeldt 2007	Innmeldt 2008	Endring 2007/08	Utmeldt 2006	Utmeldt 2007	Utmeldt 2008	Endring 2007/08
Oslo	154	150	130	-13,3	1 821	1 822	1 421	-22,0
Borg	98	101	92	-8,9	1 019	1 043	941	-9,8
Hamar	40	63	56	-11,1	474	465	394	-15,3
Tunsberg	81	105	95	-9,5	835	870	632	-27,4
Agder og Telem	156	162	141	-13	881	962	846	-12,1
Stavanger	334	114	153	34,2	659	728	671	-7,8
Bjergvin	89	98	110	12,2	830	899	755	-16,0
Møre	64	52	50	-3,8	275	352	286	-18,8
Nidaros	52	55	63	14,5	734	662	584	-11,8
Sør-Hålogal.	33	15	25	66,7	282	238	263	10,5
Nord-Hålogal.	31	41	40	-2,4	324	271	243	-10,3
Sum	1 132	956	955	-0,1	8 134	8 312	7 036	-15,4

¹⁶ I parentes (..) SSB-tabell for *inngåtte ekteskap etter vigselstype*.

¹⁷ 6 500 stillinger i kirkelig fellesråd/menighetsråd (KA-tall) og 1 400 prester (KKD-tall), se tab 17.

Utmeldinger

Antall utmeldinger har økt de seneste årene fra 3 600 i 2003 til 8 312 i 2007. Fra 2007 til 2008 var det en nedgang på over 15 %. Alle bispedømmene har hatt en nedgang unntatt Sør-Hålogaland, der det var en økning på over 10 %. Det er store variasjoner mellom bispedømmene, også i de enkelte bispedømmene fra år til år. Antall utmeldte lå de første årene på 2000-tallet fra 3 600 til 4500, men har økt de siste årene. Av kirkens medlemmer totalt var det likevel bare 0,2 % som meldte seg ut i 2007.

All oppmerksomheten rundt medlemsregisteret, reaksjoner på bispeutnevninger, kirkens syn på ulike spørsmål, og til dels massiv aksjon for utmelding kan være viktige grunner for utmeldinger, men hvorfor antall utmeldingene var langt færre i 2008, trenger en nærmere analyse.

Medlemmer

1. januar 2009 var 3.874.823 av befolkningen medlemmer av Den norske kirke, som utgjør 80,7 %. Innbyggertallet var 4.799.252. Som det går fram av tabell 3 viser medlemsprosenten en synkende tendens fra nesten 85 % i 2006 til under 81 % pr 1. januar 2009.

Medlemsprosenten gikk ned med 1,1 prosentenheter fra 2008 til 2009. Antall medlemmer av Den norske kirke økte likevel med nesten 1 000 i 2008 og med nesten 3 000 medlemmer i 2007.

Medlemsprosenten i 2009 er lavest i Oslo bispedømme med 64,7 %. I Oslo kommune ligger medlemsprosenten på 61,5 %, men ca 90 % av befolkningen i Oslo med etnisk norsk bakgrunn er medlemmer av kirken, dersom innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn holdes utenfor, jf. SSB-innvandringsstatistikk. Etter Oslo kommer Agder og Telemark med 78,3 % og Borg med 79,4 %. Høyest ligger medlemsprosenten i Sør-Hålogaland med 89,2 % og Møre med 88,9 %. Samtlige bispedømmer har hatt en nedgang, og størst var den i Oslo med 1,6 %. Ingen bispedømmer ligger nå over 90 %, men det er 8 kommuner som har en medlemsprosent som ligger over 95 %. Kommuner med lavest medlemsprosent etter Oslo, er Vegårshei med 62,2 % og Drammen med 69,8 %.

Tab. 3: Medlemmer i Den norske kirke pr 1.1. 2006 – 2009.

Bispedømme	Medlemmer i 1.1.2006	% med- lemmer	Medlemmer 1.1.2007	% med- lemmer	Medlemmer 1.1.2008	% med- lemmer	Medlemmer 1.1.2009	% med- lemmer	Endring 2008/09
Oslo	494 162	71,0	478 852	67,7	478 524	66,3	478 342	64,7	-1,6
Borg	507 334	84,0	498 891	81,4	501 550	80,5	502 789	79,4	-1,1
Hamar	336 615	90,6	332 361	89,4	331 455	88,9	330 682	88,3	-0,6
Tunsberg	394 453	84,4	387 255	82,1	387 659	81,2	387 802	80,1	-1,1
Agder og Telem.	358 951	83,0	347 291	79,4	347 474	79,2	347 094	78,3	-0,9
Stavanger	341 572	85,9	338 513	83,7	340 208	82,4	341 608	81,2	-1,2
Bjørgvin	496 722	88,8	490 818	87,2	491 520	86,4	492 052	85,4	-1,0
Møre	224 340	91,6	221 878	90,4	221 386	89,7	220 913	88,9	-0,8
Nidaros	364 597	90,2	361 458	88,6	362 641	87,8	363 810	87,1	-0,7
Sør-Hålogaland	215 716	91,3	212 115	90,1	210 736	89,7	209 760	89,2	-0,5
Nord-Hålogaland	204 261	90,2	201 574	88,9	200 694	88,4	199 971	87,6	-0,8
Sum	3 938 723	84,9	3 871 006	82,7	3 873 847	81,8	3 874 823	80,7	-1,1

Dåp

Antall døpte i forhold til antall fødte lå i 2008 på 70,4 %, en nedgang på 3,1 prosentenheter fra 2007. Dåpsprosenten i Oslo bispedømme er nå under 40 %. Det har den ikke vært tidligere. I Oslo kommune lå dåpsprosenten på 32,8 mot 34,3 % i 2007. Dette skyldes delvis at mange som er bosatt i Oslo blir døpt utenfor Oslo, men har også sammenheng med at mange som fødes i Oslo ikke har foreldre som er medlemmer av Den norske kirke. Bl.a. viser den høye prosenten i Møre at det her blir døpt flere enn det blir født, for eksempel ved at personer som er bosatt i Oslo reiser ”hjem” til ”sin” menighet i Møre og døver sine barn der. Både i Nord-Trøndelag og Møre ligger dåpsprosenten på over 100.

Ser vi på antall døpte av antall fødte hvor minst en av foreldrene er medlem av Den norske kirke, ligger dåpsprosenten på rundt 90. Det gjelder også for Oslo. Dette gir et mer riktig bilde av oppslutningen om dåpen blant kirkens medlemmer, og denne prosenten er forholdsvis lik i alle bispedømmene.

Vi har ikke eksakte tall for 2005 og senere for hvor mange som døpes i forbindelse med konfirmasjonstiden, men tilgjengelige tall tyder på at dette tallet har ligget på vel 1.400.

Tab. 4: Døpte i forhold til antall fødte og 2005 – 2008

Bispedømme	Dåps- prosent 2005	Døpte 2006	Dåps- prosent 2006	Døpte 2007	Dåps- prosent 2007	Døpte 2008	Dåps- prosent 2008
Oslo	41,8	4797	42,1	4570	40,3	4549	38,5
Borg	74,2	5272	73	5107	71,1	5047	69,4
Hamar	94,5	3339	91,1	3282	93,8	3348	90,1
Tunsberg	79	3865	73,5	3864	74,4	3899	70,8
Agder og Telem.	81,5	3909	77,7	4006	79,9	3899	75,5
Stavanger	77,9	4484	76,7	4398	76,3	4519	74,6
Bjørgvin	84,1	5988	83,8	6020	83,2	5830	77,9
Møre	100,3	2688	102	2845	101,2	2829	100,3
Nidaros	85,8	4311	85,3	4151	82,6	4130	78,4
Sør-Hålogaland	95,4	2239	91,3	2370	91,9	2263	88,6
Nord-Hålogal.	86,3	2363	82,8	2303	82,3	2286	80,8
Sum	75,9	43255	73,9	42 916	73,4	42599	70,4

Konfirmasjon

Konfirmasjonsprosenten lå i 2008 på 66,2 %, en nedgang på 0,9 prosentenheter, mens det var en oppgang de to foregående år på 0,4 prosentenheter hvert år. Denne tendensen er ikke videreført i 2008-tallene.

Tab. 5 Konfirmerte i forhold og antall 15-åringer 2005-2008

Bispedømme	Konfirm- prosent 2005	Konfirmerte 2006	Konfirm pros. 2006	Konfirmerte 2007	Konfirm . pros 2007	Konfirmerte 2008	Konf.pros 2008
Oslo	43,4	3305	43,1	3396	44,5	3360	43,7
Borg	58,2	5057	59,6	5168	58,9	5154	59,1
Hamar	70,1	3490	69,5	3547	71,0	3515	71,2
Tunsberg	59,5	4010	62,1	3844	60,7	3733	60,0
Agder og Telem	65,5	4241	67,2	4232	68,0	3975	65,8
Stavanger	74,2	4478	74,0	4431	73,8	4292	72,5
Bjørgvin	76,4	6131	76,3	6129	78,6	5893	74,6
Møre	81,2	2970	83,7	2861	84,0	2901	83,9
Nidaros	73,2	4149	72,6	4041	73,4	4112	73,8
Sør-Hålogal.	74,7	2456	73,5	2500	73,0	2443	73,5
Nord-Hålogal.	71,0	2300	71,6	2323	71,5	2277	72,8
Sum	66,3	42587	66,7	42 472	67,1	41 655	66,2

Prosentene er langt høyere om en tar utgangspunkt i antall døpte av barn med foreldre som er medlemmer av Dnk, eller konfirmanter som er medlemmer av Dnk, eller som ble døpt 15 år tidligere. Sammenligner vi antall konfirmanter med døpte 15 år tidligere, altså i 1993, lå konfirmasjonsprosenten på 84,2 % mot 86,6 % året før, men det er også her en nedgang. Sammenligner vi antall konfirmanter med antall 15-åringer som var medlem av Dnk pr

1.1.2008 lå konfirmasjonsprosenten på nesten 80 %, men medlemstallet her er noe for lavt pga manglende innrapporteringer. Prosenten har ligget på mellom 85-90% på 2000-tallet.

Ser vi på situasjonen i Oslo by ble 37,1 % av alle 15-åringene konfirmert i 2008 mot 38,0 % i 2007 og 36,1 % i 2006. Av 15-åringene i Oslo som var medlemmer av Den norske kirke, ble ca 60 % konfirmert i 2008. Denne prosentene har ligget forholdsvis stabilt de senere årene.

Tab. 6: Kirkelige vigslere og forbønn for borgerlig inngåtte ekteskap 2006- 2008

Bispedømme	Vigslere			% endring 2007/08	Andel av alle vigslere 2008	Forbønn for borgerlig inngåtte ekteskap		% endring 2006/08
	2006	2007	2008			2006	2008	
Oslo	890	942	900	-4,7	18,1	33	27	-18,2
Borg	1 116	1 224	1 189	-2,9	37,8	19	17	-10,5
Hamar	820	920	933	1,4	60,6	11	17	54,5
Tunsberg	1 020	1 020	1 103	7,5	46,8	18	5	-72,2
Agder og Telemark	1 051	1 116	1 195	6,6	55,3	16	19	18,8
Stavanger	1 076	1 177	1 126	-4,5	45,8	16	13	-18,8
Bjergvin	1 244	1 286	1 301	1,2	47,0	27	26	-3,7
Møre	587	666	661	-0,8	58,2	22	13	-40,9
Nidaros	821	985	992	0,7	44,8	16	14	-12,5
Sør-Hålogaland	478	486	560	13,2	48,6	7	9	28,6
Nord-Hålogaland	491	536	576	6,9	47,1	11	24	118,2
Sum	9 594	10 358	10 536	1,7	41,9	196	184	-6,1
Vigslere i alt	21 721	23 471	25 125					

Vigslere

Antall vigslere totalt har økt de siste årene. Det var en økning på vel 15 % fra 2006 til 2008. Antall kirkelige vigslere har økt med 10 % i denne perioden. Antall kirkelige vigslere i forhold til antall vigslere totalt lå i 2008 på 41,9 %. mot 44,1 % i 2007 og 44,2 % i 2006 viser den kirkelige årsstatistikken i SSB-rapporteringen i tabell 6. Det er en forholdsvis kraftig nedgang. I en annen SSB-statistikk *Inngåtte ekteskap etter vigselstype*, var antall kirkelige vigslere i 2008 11 301 mot 10 762 i 2007, som gir en kirkelig vigslersprosent på 45,0 i 2008 mot 45,9 % i 2007 og 2006.

Nesten 1/3 av ekteskapene, 8 271 ble inngått borgerlig. Her er ikke vigslere foretatt i utlandet medregnet. 4 367 vigslere ble foretatt i utlandet i 2008 mot 4 415 året før. Av disse foregikk 1 327 i sjømannskirkene mot 1 146 i 2007, dvs 30 % mot 26 % i 2007. Det foreligger ikke tall som viser hvor mange kirkelige vigslere som ble inngått i sommermånedene, men nesten 50 %

av samtlige vigsler ble inngått i månedene juni, juli og august i 2007 viser statistikk fra SSB. Den mest populære måneden å gifte seg i er august med 21,8 % etterfulgt av juni med 14,9 %, mens det kun er 4 % pr måned i vintermånedene januar til mars.

Antall som ønsker forbønn for borgerlig inngått ekteskap, har også gått ned de siste årene. Mens det var 271 i 2005, var det i 2008 kun 184 som hadde en slik forbønnshandling i kirken.

Gravferd

Nesten 39 000 gravferder ble forrettet i Den norske kirke i 2008, litt flere enn i 2007. Det gir en gravferdsprosent på over 93 % og prosenten har ligget i underkant av 95 % i lang tid. I Oslo lå den på 79,3 %. Selv i Oslo er den kirkelige gravferdsprosenten høy sett i forhold til andelen av befolkningen som er medlemmer av Den norske kirke. Det er nok også en del som er bosatt i Oslo som blir gravlagt utenfor Oslo, og dermed registrert der de blir gravlagt. Holdes Oslo utenfor lå gravferdsprosenten for resten av landet i 2008 på 95 % mot 94,3 %. Dette tilsier at det også er døde som får en kirkelig gravferd selv om de ikke var medlem av Den norske kirke. Det vil da være de pårørende som ønsket en kirkelig gravferdsseremoni, men også at avdøde selv ønsket det.

Det er ingen oversikt som viser antall kirkelige gravferder som avsluttes med kremasjon, men kremasjonsprosenten har i lang tid ligget litt i overkant av 30 %. Enkelte steder, særlig dere det er krematorium i nærheten og i kommuner hvor det kan være vanskelig å få kistegrav, vil kremasjonsprosenten være langt høyere.

Om en regner med at ca 70 personer i gjennomsnitt er til stede ved en gravferd, utgjør det over 2,7 millioner pr år.

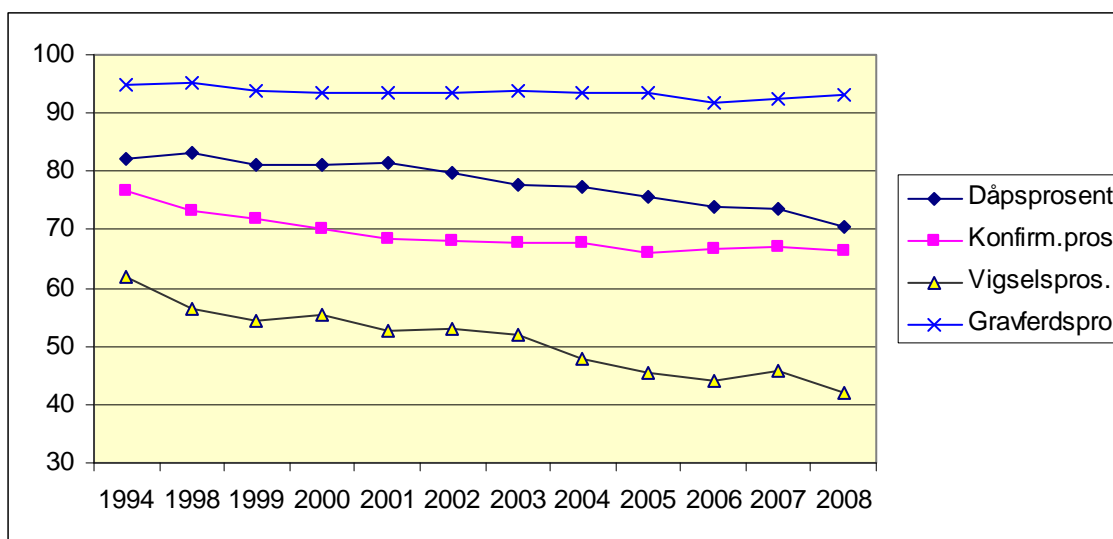
Tab. 7: Kirkelige gravferder 2006 - 2008

Bispedømme	Kirkelig gravferdsprosent 2006	Kirkelige gravferder 2007	Døde 2007	Kirkelig gravferdsprosent 2007	Kirkelige gravferder 2008	Døde 2008	Kirkelig gravferdsprosent 2008
Oslo	78,8	4689	5770	81,3	4549	5736	79,3
Borg	92,2	4702	5061	92,9	4753	5133	92,6
Hamar	97,5	4040	4134	97,7	4185	4218	99,2
Tunsberg	92,2	4085	4518	90,4	4187	4514	92,8
Agder og Telem.	91,7	3879	4241	91,5	3907	4192	93,2
Stavanger	92,6	2799	3007	93,1	2762	2936	94,1
Bjørgvin	94,6	4582	4766	96,1	4610	4738	97,3
Møre	97,7	2370	2372	99,9	2349	2354	99,8
Nidaros	93,2	3394	3658	92,8	3318	3582	92,6
Sør-Hålogaland	94,3	2300	2426	94,8	2305	2380	96,8
Nord-Hålogaland	96,9	1965	2001	98,2	1907	1929	98,9
Sum	91,9	38805	41954	92,5	38832	41712	93,1

Oppslutningen om Den norske kirke

Selv om prosentandelen synker, noe som delvis skyldes at vi lever i et mer flerreligiøst samfunn, viser utviklingen at svært mange søker kirken ved de store overgangsritualer i livet, når sorg og glede inntreffer for å få hjelp til livstolkning og en himmel over livet, eller for å følge opp tradisjoner i familien. Den kirkelige statistikken gir ikke et bilde av hvorfor folk velger en kirkelig seremoni, men den gir et tydelig bilde av at de gjør seg bruk av kirkens ritualer og finner det meningsfullt. Ikke minst er det mange som velger kirkelig gravferd, faktisk flere enn det medlemsprosenten skulle tilsi. Utviklingen slik den fremtrer i tabell 8, viser at oppslutningen om livets overgangsritualer holder seg svært godt, men at vigsel og dåp viser en fallende kurve og at nedgangen er tydeligere nå enn det den har vært de seneste årene. Men som det er nevnt flere ganger må disse kurvene leses i lys av at befolkningen har blitt mer flerkulturell og at folk tilhører andre tros- og livssynssamfunn.

Tab. 8: Utviklingen av dåps-, konfirmasjons-, vigsel- og gravferdsprosenten 1994- 2008



Gudstjenester

Før 2005 benyttet man i gudstjenestestatistikken ”*hovedgudstjenester søn- og helligdag*”, mens en senere har benyttet ”*gudstjenester søn- og helligdag*”, dvs alle gudstjenester som ble holdt på søndagene og ikke bare gudstjenestene klokken elleve. Totaltallene vil imidlertid være sammenlignbare med tidligere år. I 2008 ble det avholdt 67.455 gudstjenester, 0,2 % færre enn i 2007. Det var også en nedgang fra 2005 til 2006 på 1,5 %. og fra 2006 til 2007 på 2,2 %. Flere bispedømmer har en mindre nedgang, mens Nord-Hålogaland hadde 3,7 % færre gudstjenester enn i 2007. Oslo har en økning på 4,7 %. Også Hamar og Sør-Hålogaland hadde en økning på nesten 2 %. Det er til dels store variasjoner fra år til år innen de enkelte bispedømmene.

Totalt antall gudstjenestedeltakere var vel 6,3 millioner i 2008, en nedgang på vel 100 000, som tilsvarer en nedgang på 1,6 % sammenlignet med 2007. Også fra 2006 til 2007 var det en nedgang på 2,3 % og fra 2005 til 2006 på 2,0 %. Særlig var nedgangen stor i Møre med 5,7 % færre deltakere, mens Oslo hadde en økning på 4,6 %, som nok har sammenheng med at det ble avholdt 4,7 % flere gudstjenester.

Antall deltakere lå frem til ca år 2000 på vel 7 mill., men har sunket til 6.3 mill. Dette tilsier at gudstjenestedeltakelsen har gått ned med ca 10 % i denne tiårsperioden. I gjennomsnitt deltar det 94 personer på hver gudstjeneste. I disse tallene er ikke deltakere ved gravferd eller vigsel eller gudstjenester ved institusjoner, sykehus, fengsel ved institusjonsprest tatt med.

Tabell 10 viser oppslutningen om gudstjenestene søn- og helligdag. Her inkluderes både de ordinære høymessegudstjenestene kl 11 og andre gudstjenester som ble holdt på søn- og helligdager. Det ble avholdt 50 948 gudstjenester på søn- og helligdag med til sammen vel 5 millioner deltakere. Det var 500 færre slike gudstjenester i forhold til i 2007 og en nedgang i antall deltakere med over 100.000, tilsvarende 2.1 %. Tunsberg, Møre og Oslo hadde noen flere slike gudstjenester, men samtlige bispedømmer hadde en nedgang i antall deltakere på gudstjenestene søn- og helligdag. Størst var nedgangen i Borg med 4,9

Tab. 9: Totalt antall gudstjenester og gudstjenestedeltakere 2007 - 2008

	Gudstjenester totalt 2007	Gudstjenester totalt 2008	Endr. gudstj % 2007/08	Deltakere 2007	Deltakere 2008	Endr. delt. % 2007/08	Gj.snitt delt 2007	Gj.snitt delt 2008
Oslo	6 580	6 889	4,7	628 983	657 977	4,6	96	96
Borg	6 622	6 488	-2,0	650 314	629 258	-3,2	98	97
Hamar	6 284	6 401	1,9	490 925	490 493	-0,1	78	77
Tunsberg	6 272	6 212	-1,0	572 599	562 292	-1,8	91	91
Agder og Tele.	7 374	7 318	-0,8	759 923	738 316	-2,8	103	101
Stavanger	6 275	6 257	-0,3	766 949	764 805	-0,3	122	122
Bjærgvin	9 605	9 562	-0,4	900 971	865 875	-3,9	94	91
Møre	4 154	4 118	-0,9	456 404	430 326	-5,7	110	104
Nidaros	5 618	5 526	-1,6	540 627	527 950	-2,3	96	96
Sør-Hålog.	4 179	4 253	1,8	329 307	334 485	1,6	79	79
Nord-Hålog.	4 599	4 431	-3,7	335 106	328 975	-1,8	73	74
Sum	67 562	67 455	-0,2	6 432 108	6 330 752	-1,6	95	94

% færre deltakere, men også Nidaros og Nord-Hålogaland hadde en nedgang på over 4 prosent. Tabellen viser at den gjennomsnittlige deltakelse pr gudstjeneste på søn- og helligdager har gått ned fra 101 til 100. Stavanger topper listen med et gjennomsnitt på 136 etterfulgt av Oslo med 109 og Møre med 106.

Tab 10: Gudstjenester og gudstjenestedeltakelse søn- og helligdager 2006-2007

	Gudstjenester søn- og helligdag 2007	Deltakere 2007	Gjennomsn. deltak. 2007	Gudstjenester søn- og helligdag 2008	Deltakere 2008	Gjennomsn. deltak. 2008	Endr. delt. 2007/08
Oslo	4 359	481 893	111	4 377	478 561	109	-0,7
Borg	5 171	532 465	103	5 112	506 123	99	-4,9
Hamar	5 014	401 169	80	4 956	387 743	78	-3,3
Tunsberg	4 731	457 443	97	4 763	455 949	96	-0,3
Agder og Tele.	5 878	616 970	105	5 873	613 984	105	-0,5
Stavanger	4 615	626 834	136	4 617	626 163	136	-0,1
Bjærgvin	7 072	717 605	101	6 931	703 437	101	-2,0
Møre	3 380	376 166	111	3 401	360 920	106	-4,1
Nidaros	4 558	434 061	95	4 412	416 088	94	-4,1
Sør-Hålog.	3 405	275 700	81	3 364	273 572	81	-0,8
Nord-Hålog.	3 246	257 448	79	3 142	246 801	79	-4,1
Sum	51 429	5 177 754	101	50 948	5 069 341	100	-2,1

Tabell 11 viser antall gudstjenester som menighetene hadde på vanlige ukedager. Ca hver fjerde gudstjeneste blir holdt utenom søn- og helligdag og antall deltakere utgjør ca 20 % av totalt antall deltakerne ved gudstjenestene, tilsvarende andel som i 2007 og 2006.

Tabellen viser at antall "hverdagsgudstjenester" økte med nesten 400 og at antall deltakere økte med over 7 000 deltakere, tilsvarende 0,6 %. Året før var nedgangen på 37 000, som tilsvarer 2,9 % færre deltakere. Det var en tilsvarende nedgang fra 2005 til 2006 på 2,6 %. Økningen i 2008 var størst i Oslo med 22 % og i Hamar med 14,5 %, og Sør-Hålogaland med 13,6 %, mens Møre og Agder og Telemark hadde en nedgang på ca 13 %. Tabellen viser også at det har vært store endringer fra år til år.

Tab. 11: Gudstjenester og gudstjenestedeltakere utenom søn- og helligdag 2007-2008

	Gudstj. utenom søn- og helligdag	Deltakere 2007	Gjennomsn. delt. 2007	Gudstj. utenom søn- og helligdag	Deltakere 2008	Gjennomsn. delt. 2008	Endr. delt. 2007/08
Oslo	2 221	147 090	66	2 512	179 416	71	22,0
Borg	1 451	117 849	81	1 376	123 135	89	4,5
Hamar	1 270	89 756	71	1 445	102 750	71	14,5
Tunsberg	1 541	115 156	75	1 449	106 343	73	-7,7
Agder og Tele.	1 496	142 953	96	1 445	124 332	86	-13,0
Stavanger	1 660	140 115	84	1 640	138 642	85	-1,1
Bjergvin	2 533	183 366	72	2 631	162 438	62	-11,4
Møre	774	80 238	104	717	69 406	97	-13,5
Nidaros	1 060	106 566	101	1 114	111 862	100	5,0
Sør-Hålog.	774	53 607	69	889	60 913	69	13,6
Nord-Hålog.	1 353	77 658	57	1 289	82 174	64	5,8
Sum	16 133	1 254 354	78	16 507	1 261 411	76	0,6

Nattverd gudstjenester

Antall nattverd gudstjenester totalt var 28 779 i 2008 mot 28 121 i 2007, en økning på 2,3 %, mens det året før var en nedgang på 0,6 %. Tabell 12 viser at det var størst økning i Borg og Sør-Hålogaland med over 7 %. To bispedømmer, Nord-Hålogaland og Bjergvin, har hatt færre nattverd gudstjenester i 2008 enn året før.

Tab. 12: Gudstjenester med nattverd og antall nattverddeltakere 2007 - 2008

	2007			2008			Endring i % 2007/2008	
	Guds- tjenester	Nattverd- deltakere	Gj.snitt deltakere.	Guds- tjenester	Nattverd- deltakere	Gj.snitt deltakere	Nattverd- gudstj.	Nattverd- deltakere
Oslo	3 721	178 680	48	3 882	194 749	50	4,3	9,0
Borg	2 484	101 358	41	2 666	111 001	42	7,3	9,5
Hamar	2 378	62 354	26	2 399	60 578	25	0,9	-2,8
Tunsberg	2 406	90 945	38	2 528	97 116	38	5,1	6,8
Agder_ogTele	2 866	151 250	53	2 890	144 011	50	0,8	-4,8
Stavanger	2 445	152 639	62	2 581	153 996	60	5,6	0,9
Bjergvin	4 333	151 109	35	4 220	147 828	35	-2,6	-2,2
Møre	1 579	63 237	40	1 593	60 413	38	0,9	-4,5
Nidaros	2 043	61 039	30	2 092	63 187	30	2,4	3,5
Sør-Hålog	1 702	40 663	24	1 824	40 851	22	7,2	0,5
Nord-Hålog	2 164	50 881	24	2 104	50 020	24	-2,8	-1,7
Sum	28 121	1 104 155	39	28 779	1 123 750	39	2,3	1,8

Flere nattverd gudstjenester førte også til flere nattverd gjester. Slik var det ikke i 2007, selv om det da var færre nattverd gudstjenester økte antall nattverddeltakere med 0,5 %. Antall nattverddeltakere har ligget forholdsvis stabilt på 1,1 mill i de siste 10 årene. Størst økning

hadde Borg med 9,5 % og Oslo med 9,0 %. Størst var nedgangen i Agder og Telemark og Møre med nesten 5 %. Den gjennomsnittlige deltakelsen lå på 39 gjester og denne prosentene har vært stabil i flere år. Stavanger topper listen med 60 nattverdgjester etterfulgt av Agder og Telemark og Oslo med ca 50 gjester.

Av totalt antall gudstjenester ble 42,6 % avholdt som gudstjenester med nattverd. Det er en økning på 1 % fra 2007. Alle bispedømmer ligger på ca 40 %, mens i Oslo er prosenten 60 og i Nord-Hålogaland var halvparten av alle gudstjenestene avholdt med nattverd.

Julaftengudstjenester

Tabell 13 gir en oversikt over antall julaftengudstjenester og oppslutningen om disse.

Statistikken viser at det ble avholdt 2 260 gudstjenester på julaften med til sammen 594.518 deltakere i 2008. Det er en økning i antall gudstjenester på 1,1 % og en nedgang på antall deltakere på 0,4 %. Tabellen viser at samtlige bispedømmer unntatt Bjørgvin hadde flere julaftengudstjenester i 2008 enn i 2007, men at flere hadde færre deltagere til tross for flere gudstjenester. Særlig var nedgangen stor i Nord-Hålogaland i 2008. I gjennomsnitt lå deltakelsen ved hver slik gudstjeneste på 263 personer mot 267 i 2007.

I mange kirker er det flere gudstjenester på julaften.

Antall deltakere på julaftengudstjenestene utgjorde 9,4 % av all gudstjenestedeltakelse i 2008 mot 9,3 % i 2007. I Tunsberg var prosenten på 10,7 og i Hamar på 10,3, mens i Nord-Hålogaland og Stavanger utgjør julaftendeltakelsen ca 8,5 % av all gudstjenestedeltakelse. Ser vi på deltakelsen i forhold til antall medlemmer, tilsier det at 15,3 % av kirkens medlemmer deltok på en julaftengudstjeneste i 2008 mot 15,4 % i 2007 og 16,2 % i 2006.

Tab. 13: Julaftengudstjenester og antall deltakere 2007 - 2008

	Julaftengudstjenester 2007			Julaftengudstjenester 2008			Endring 2007/2008 i %	
	Antall gudstj.	Deltakere	Gj.snitt	Anatll gudstj	Deltakere	Gj.snitt	Antall gudstj	Antall deltakere
Oslo	173	61 356	355	177	62 430	353	2,3	1,8
Borg	235	60 797	259	238	61 942	260	1,3	1,9
Hamar	221	50 371	228	221	50 766	230	0,0	0,8
Tunsberg	226	59 324	262	230	60 381	263	1,8	1,8
Agder_ogTel	243	72 825	300	247	71 089	288	1,6	-2,4
Stavanger	209	65 515	313	210	65 107	310	0,5	-0,6
Bjergvin	310	77 439	250	304	76 607	252	-1,9	-1,1
Møre	130	39 211	302	135	38 213	283	3,8	-2,5
Nidaros	198	49 364	249	202	49 235	244	2,0	-0,3
Sør-Hålog	141	31 062	220	143	31 463	220	1,4	1,3
Nord-Hålog	150	29 749	198	153	27 285	178	2,0	-8,3
Sum	2 236	597 013	267	2260	594 518	263	1,1	-0,4

Barne- og ungdomsarbeid

Statistikkskjemaet som ble tatt i bruk fra og med 2005 inneholder en del nye rubrikker. Det gjelder bl.a. et spørsmål om utdeling av min 4-års bok. Tabell 14 viser at 25.510 barn fikk utdelt min 4-års bok i 2008, like mange som i 2007, men færre enn i 2006. Dette tilsier at nesten 60 % av alle dømte 4-åringene får utdelt en 4-års bok fra sin menighet. Dette er et meget høyt tall. Tabellen viser at i sju bispedømmer lå prosenten over 60 % av 4-åringene. Møre topper listen med over 78 %, mens i Oslo er det vel 35 % av de dømte som får en 4-års bok. Innrapporteringen viser at nesten samtlige menigheter benytter dette tiltaket.

Størst økning av antall utdelinger var det i Nord-Hålogaland med 13 % og i Møre med 7 %, mens Borg og Hamar hadde en nedgang på rundt 9 %.

Tab. 14: Antall barn som mottok 4-årsbok i 2006 - 2008

	Utdeling av 4-årsbok 2006		Utdeling av 4-årsbok 2007		Utdeling av 4-årsbok 2008	
	Antall barn	% av døpte 2002	Antall barn	% av døpte 2003	Antall barn	% av døpte 2004
Oslo	1 762	40,7	1 712	38,8	1640	35,8
Borg	2 672	48,5	2 720	49,9	2470	47,0
Hamar	2 373	64,0	2 492	68,3	2270	65,1
Tunsberg	2 221	55,8	2 045	50,2	2089	52,0
Agder_ogT	2 510	63,4	2 374	60,7	2431	61,6
Stavanger	2 807	64,0	2 843	64,9	2832	63,1
Bjergvin	4 162	68,8	3 937	64,0	3963	63,2
Møre	2 073	71,7	2 146	75,6	2302	78,1
Nidaros	2 806	65,8	2 517	60,6	2614	61,3
Sør-Hålog	1 486	58,3	1 456	58,9	1470	59,9
Nord-Hålog	1 495	59,7	1 263	52,5	1429	62,2
	26 367	59,7	25 505	58,1	25510	58,0

Kor

Tabell 15 viser omfanget av kor og korgrupper for barn og unge og for voksne eller familiekor. Det var i 2008 1 270 barne- og ungdomskor med til sammen nesten 29.000 medlemmer. Antall kor har økt med 5 %, mens antall medlemmer har gått noe ned. Størst

Tab. 15: Kor og kormedlemmer for barn og unge og for voksne 2007 og 2008

	Antall kor barn og unge		Antall medlemmer		Endring medl. i % 2007/08	Antall kor for voksne		Antall medlemmer		Endring medl. i % 2007/08
	2007	2008	2007	2008		2007	2008	2007	2008	
Oslo	119	115	2 892	2 728	-5,7	80	82	1 736	2 156	24,2
Borg	130	140	2 897	3 052	5,4	90	90	2 126	1 917	-9,8
Hamar	74	91	1 573	1 580	0,4	76	75	1 552	1 402	-9,7
Tunsberg	132	130	3 280	3 507	6,9	68	71	1 530	1 583	3,5
Agder_ogT	168	181	4 741	4 597	-3,0	106	108	2 412	2 405	-0,3
Stavanger	142	136	3 594	3 516	-2,2	83	93	1 672	1 842	10,2
Bjergvin	187	197	4 280	4 001	-6,5	104	116	2 226	2 397	7,7
Møre	75	82	1 690	1 739	2,9	46	47	969	947	-2,3
Nidaros	64	69	1 513	1 551	2,5	57	51	1 301	1 207	-7,2
Sør-Hålog	69	79	1 404	1 514	7,8	40	47	906	1 050	15,9
Nord-Hålog	43	50	919	976	6,2	25	26	576	445	-22,7
Sum	1203	1270	28783	28 761	-0,1	775	806	17 006	17 351	2,0

nedgang i antall medlemmer har det vært i Bjergvin med 6,5 %, mens Nord-Hålogaland hadde en økning på 7,8 % medlemmer og Tunsberg med 6,9 %.

Det var 806 voksenkor eller familiekor med til sammen 17 351 medlemmer i 2008. Her har det vært en økning både i antall kor og i antall medlemmer, men det er store forskjeller blant bispedømmene. Mens Oslo har hatt en økning på nesten 25 %, har antall medlemmer i korene i Nord-Hålogaland sunket med nesten 23 %, og i Borg og Tunsberg med 10 %.

Konserter

Tabell 16 viser at menighetene arrangerte 6 740 konserter og musikkandakter i 2008. Tallet kan ikke sammenlignes med antall konserter i 2006 og 2007, for her er også kulturarrangementer tatt med. Tar vi med kulturarrangementer i 2008, blir summen konserter og kulturarrangementer 8 246. Dette tilsvarer en økning på 10,6 % i 2008. Av tabellen går det fram at samtlige bispedømmer har hatt en økning, og økningen var særlig stor i Sør-Hålogaland med 35 % og i Nidaros med 27,5 %. Dette er konserter som menigheten selv arrangerte og ikke konserter der kirken var leid ut til konserter som foregikk i regi av andre.

Til sammen var 850.000 som deltok på disse konsertene. Det gir en gjennomsnittlig deltakelse pr konsert på 126 personer mot 101 i 2007. Høyest gjennomsnittlig deltakelse hadde Nidaros med 159 deltakere og Agder og Telemark med 147. I flere bispedømmer har deltakerantallet økt markant. Nidaros hadde en økning på 55 % og Sør-Hålogaland en økning på 40 %. To bispedømmer hadde en liten nedgang, Bjørgvin med 4,7 % og Stavanger med nesten en prosent.

Tallene tyder på at det holdes mange flotte konserter og kulturarrangementer i våre kirker og at folket har strømmet til disse i et omfang som vi ikke har fått dokumentert tidligere. Den gjennomsnittlige deltakelsen på slike konserter var høyere enn for gudstjenestene, som lå på 94 personer, jf tabell 9. Det foreligger ikke deltakertall for oppslutningen om kulturarrangementene.

Tab. 16: Antall konserter, samt kulturarrangementer og antall deltakere 2006 -2008

	Antall konserter			Kultur- arrang	Endring	Antall deltakere konserter			Endring	Gj.snitt deltakere konserter
	2006	2007	2008	2008	2007/08	2006	2007	2008	2007/08	2008
Oslo	880	820	647	199	3,2	88 877	73 955	86 141	16,5	133
Borg	621	628	524	117	2,1	71 964	63 025	64 695	2,6	123
Hamar	650	629	597	170	21,9	55 275	60 606	60 762	0,3	102
Tunsberg	798	974	799	178	0,3	87 330	93 117	99 658	7,0	125
Agder_ogT	675	687	663	123	14,4	87 669	87 867	97 436	10,9	147
Stavanger	522	626	503	172	7,8	56 289	64 211	63 790	-0,7	127
Bjergvin	1125	1005	890	152	3,7	13 895	101 602	96 813	-4,7	109
Møre	465	471	490	57	16,1	62 257	61 522	68 929	12,0	141
Nidaros	590	640	648	168	27,5	85 872	66 191	103 076	55,7	159
Sør-Hålog	466	371	377	124	35,0	39 373	34 959	49 033	40,3	130
Nord-Hål.	559	603	602	46	7,5	21 489	43 978	59 026	34,2	98
Sum	7351	7454	6740	1506	10,6	788 290	751 033	849 359	13,1	126

Frivillige medarbeidere i menighetene

Det er vanskelig å gi en oversikt over hvor mange av kirkens medlemmer som er engasjert i frivillig arbeid i menighetene og hva denne innsatsen utgjør i årsverk. Vi vet at mange legger ned mye tid og ressurser i menighetens ulike aktiviteter, men det er nok noe tilfeldig hva som blir registrert. Tall for 2008 viser at det var over 110 000 frivillige medarbeidere engasjert innen følgende områder mot 106 000 i 2006. I parentes tall for 2006:

- 27 000 (25 000) innen gudstjenestearbeid
- 20 000 (19 000) innen barne- og ungdomsarbeid
- 17 500 (16 500) innen diakonalt arbeid
- 17 600 (17 500) innen komité- og utvalgsarbeid og
- 29 400 (28 500) innen annet menighetsarbeid.

Det er særlig på gudstjenestefeltet at det har vært en økning i antall frivillige medarbeidere, noe som nok har sammenheng med gudstjenestereformen.

Stillinger i kirken

Tabell 17 viser at det er 7 755 ansatte i kirkelig fellesråd, menighetsråd og av bispedømmerådene. 6.082 av disse er fellesrådsansatte, 206 er menighetsrådsansatte og 1.467 er prester ansatt av bispedømmerådene. Dette viser at det har vært en nedgang i antall sysselsatte i kirken på 2,8 %, og at særlig nedgangen i Nidaros og Nord-Hålogaland har vært

markant på over 8 %. Det er bare to bispedømmer som har hatt en økning i antall sysselsatte, Borg og Oslo. Tallene kan tyde på at fellesrådene har vært nødt til å si opp ansatte eller ikke hatt midler til å ansette nye når personer slutter eller går av med pensjon.

Disse stillingene utgjør til sammen 5. 506 årsverk, derav 4.053 i fellesrådet, 70 i menighetsråd og 1,381 i bispedømmerådene. Også her har det vært en nedgang på 1,0 %, og størst nedgang i antall årsverk var det i Nidaros og Nord-Hålogaland med 6,6 %. Borg har hatt en økning på 4,7 %.

Tab. 17: Antall årsverk og antall ansatte i sokn, kirkelig fellesråd og i bispedømme (prester) 2008, SSB-tall

	Antall årsverk 2008					Antall sysselsatte 2008				
	Sokn	Felles-råd	Bispedømme	Sum	% endring 2007/08	Sokn	Felles-råd	Bispedømme	Sum	% endring 2007/08
Oslo	31	357	181	569	0,0	108	499	199	806	1,0
Borg	3	446	154	603	4,7	8	635	160	803	1,5
Hamar	0	362	120	484	0,0	5	537	126	668	0,0
Tunsberg	0	412	133	545	0,4	2	595	141	738	-2,0
Agder og T.	0	428	134	562	-1,1	2	681	142	825	-2,7
Stavanger	20	369	104	493	-1,0	32	573	109	714	-2,7
Bjergvin	11	547	169	727	-2,0	32	841	186	1059	-4,4
Møre	2	245	83	330	0,9	5	393	88	486	-2,0
Nidaros	0	351	130	481	-6,6	3	538	138	679	-8,1
Sør-Hålog	1	289	83	373	-1,6	4	411	86	501	-4,0
Nord-Hålog	2	247	90	339	-6,6	5	379	92	476	-8,3
Sum	70	4053	1381	5506	-1,0	206	6082	1467	7755	-2,8

I følge *Lønns- og personellstatistikken* fra KA kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon, tab 2a var det 6 492 (6.642 i 2007) stillinger tilsatt av fellesråd og menighetsråd pr 1. desember 2008, som utgjorde 4 282 (4 337 i 2007) årsverk. Tallene vil variere noe fra SSB-tallene, da disse er registerdata fra Arbeidstakerregisteret, mens KA-tall er oppdateringer av KAs personalregister pr 1. desember. KA oppgir 136 flere årsverk og 146 færre ansatte enn SSB.

Dessuten var det i følge *Etatsstatistikk 2008* fra Kultur- og kirke departementet, tabell 2.1.1, 1 404 prestestillinger (proster, sokneprester, kapellaner, prostiprester, seniorprester og andre

faste prestestillinger) mot 1 377 i 2007. Det var en økning på 2,3 %, med størst økning i Borg på 8,9 % og i Stavanger med 6,1 % fra 2007 til 2008.

Til sammen gir det over 7 750 stillinger i Den norske kirke, mens i hht KA-tall og tall fra KKD vil antall stillinger ligge på ca 7 900. Av disse er ca 1 400 prester, 930 organister, 400 kirkeverger, 240 diakoner, 260 kateketer og vel 2 000 knyttet til kirkebygg, kirkegård eller krematorium, foruten andre stillinger innen administrasjon, barnehage m.v..

Kvinneandelen for de fellestråds- og menighetsrådsfinansierte stillingene lå på 55,6 % mot 56,0 % i 2007, mens for prestene tilsatt av bispedømmerådene, lå kvinneandelen på 22,5 % mot 20,6 % i 2007. Kvinneandelen i 1998 lå på 12 %, så her har det vært en markant økning.

Kirkeofringer, givertjeneste m.m.

I Den norske kirkes menigheter ble det i 2007 samlet inn totalt 258 millioner kroner mot 247 millioner i 2007. En økning på 4,4 % mot 1,6 % året før, jf. tabell 19. Det er store variasjoner fra år til år. Mens Nord-Hålogaland hadde en nedgang på 11,5 % fra 2007 til 2008, hadde de økning året før på 20 % og Tunsberg hadde en økning nesten 12 % fra 2006 til 2007, men en nedgang siste år med 8,5 %. I tre bispedømmer var det en nedgang.

Dette tilsvarer at hvert medlem av kirken ga 67 kroner i kirkeofring, givertjeneste og andre innsamlinger/gaver i 2008 mot 64 kroner i 2007. Størst var gavmildheten i Agder og Telemark og i Stavanger som fikk inn rundt 43 millioner kroner i gaveinntekter. Fordeler vi det på antall medlemmer lå Agder og Telemark på topp med 126 kroner pr medlem og Stavanger med 125 kroner pr medlem. Fem bispedømmer hadde en gaveinntekt pr medlem som lå litt rundt 40 kroner.

De totale inntektene var fordelt på 132 mill. i kirkeofringer, 46 mill. i givertjeneste og 79 mill. i andre gaver og innsamlinger. Tabell 18 og 19 viser at kirkeofringene økte med 2,2 %. Størst økning hadde Agder og Telemark med 4,6 % og Oslo med 3,8 %, men Oslo hadde den største nedgangen året før med over 4 %.

I gjennomsnitt gikk 44,4 % av kirkeofringene til menighetenes egen virksomhet. I Sør-Hålogaland gikk 85 % av ofringene til egen virksomhet, mens i Agder og Telemark, Bjørgvin og Tunsberg lå prosenten på under 40.

Givertjenesten økte med vel 13 % i 2008 og økte også i 2007 med 14 %, en økning som viser at flere menigheter tar i bruk denne ordningen der medlemmer forplikter seg til å gi en viss sum i året, ofte til konkrete formål, og som også kan gi skattefritak. Tabell 18 viser Nord-Hålogaland har en økning i givertjenesten på nesten 79 % i 2007 og fulgte opp i 2008 med 62 %. Også Hamar og flere andre bispedømmer har hatt en sterk økning de siste årene. Tunsberg har hatt en nedgang, mens Sør-Hålogaland, som hadde en nedgang i 2007, hadde en økning på 40 % i 2008. Ikke uventet gikk 94 % av gaveinntektene fra givertjenesten til menighetenes egen virksomhet. I Nidaros var andelen lavest og utgjorde 73 % av givertjenesten.

Tab. 18: Kirkeofringer og givertjeneste i 2008, prosent endring fra 2006 til 2008 og andelen som gikk til egen virksomhet i 2008

	Kirkeofringer	% endring		% til egen virksomhet	Giver-tjeneste	% endring		% til egen virksomhet
		2006/07	2007/08	2008		2006/07	2007/08	2008
	2008				2008			
Oslo	14 231 351	-4,1	3,8	54,6	5 478 078	8,7	2,4	94,2
Borg	12 116 490	0,0	-2,0	47,1	3 601 931	19,4	1,1	99,4
Hamar	7 828 828	0,6	3,7	45,3	838 083	44,8	23,6	100,0
Tunsberg	11 860 580	2,8	2,8	39,9	1 839 464	-7,8	-2,8	98,6
Agder og T.	19 245 249	3,2	4,6	38,0	13 158 150	18,7	27,8	90,2
Stavanger	18 379 739	3,6	3,1	40,5	13 928 589	26,0	6,6	95,4
Bjergvin	18 709 859	1,9	0,2	38,9	4 221 755	2,4	24,3	97,2
Møre	9 619 625	4,1	2,2	42,7	1 479 896	-25,7	12,6	98,0
Nidaros	9 449 159	-2,5	0,3	42,3	754 293	-3,5	9,9	73,3
Sør-Hålog.	5 527 443	-1,4	1,6	85,0	481 293	-24,6	40,0	89,1
Nord-Hålog.	5 719 614	4,1	3,9	40,0	668 355	78,7	62,1	82,1
Sum	132 687 937	1,2	2,2	44,4	46 449 887	14,0	13,3	93,9

Tab. 19 Andre innsamlinger og totalt offer, givertjeneste og gaveinntekter i 2008, prosent endring 2006/2007 og 2007/2008, hvor stor andel som gikk til egen virksomhet, samt kirkeofring, givertjeneste og gaver pr medlem til kirken i 2007 og 2008

	Innsamlinger	% endring		% til egen virksomhet	Sum totalt	% endring		% til egen virksomhet	Kirkeofring pr medlem	
		2006/07	2007/08			2008	2006/07		2007/08	2008
	2008			2008	2008			2008	2007	2008
Oslo	13 263 310	-3,6	12,0	84,4	32 972 739	-1,9	6,7	73,2	65	69
Borg	5 658 637	-8,5	8,5	64,9	21 377 058	0,4	1,1	60,6	42	43
Hamar	5 905 941	-7,8	11,4	72,2	14 572 852	-1,4	7,7	59,4	41	44
Tunsberg	6 939 916	32,1	-23,9	74,8	20 639 960	11,7	-8,5	56,9	58	53
Agder og T.	11 347 290	-19,9	7,8	56,9	43 750 689	-1,1	11,6	58,6	113	126
Stavanger	10 532 465	-24,4	17,2	75,2	42 840 793	1,0	7,4	66,9	118	125
Bjørgvin	9 971 992	-3,5	6,3	62,7	32 903 606	0,3	4,6	53,6	64	67
Møre	6 498 039	27,9	6,7	69,2	17 597 560	8,0	4,6	57,2	76	80
Nidaros	4 345 529	-3,7	-6,6	69,0	14 548 981	-2,9	-1,4	51,9	41	40
Sør-Hålog	3 552 662	3,6	26,3	77,8	9 561 398	-1,1	11,2	82,5	41	46
Nord-Hålog.	1 500 001	57,5	-49,8	68,3	7 887 970	20,1	-11,5	48,9	44	39
Sum	79 515 782	-3,4	3,4	70,7	258 653 606	1,6	4,4	61,4	64	67

Andre gaver og innsamlinger ved basarer og messer o.l, økte med 3,4 %, men som tabell 19 viser, var nedgangen like stor i 2007. Også her er det store variasjoner fra år til år i de enkelte bispedømmene. Størst økning hadde Sør-Hålogaland med 26 %, mens Nord-Hålogaland hadde en nedgang på 50 %, men de hadde en økning året før på nesten 60 %. Slik også i Tunsberg, som hadde en økning i 2007 med 32 % og en nedgang i 2008 på 24 %. Ca 70 % av gavene som ble samlet inn gikk til menighetens egen virksomhet. Høyest var andelen i Oslo med 84 % og lavest i Bjørgvin med 63 %.

For 2008 har vi tall som viser at det samlede beløp som er innrapportert mht *gaver med skattefritak* lå på 45.705.477 kroner mot 40.553.416 i 2007. Dette var en økning fra året før på nesten 5 mill. kroner, som tilsvarer 12,2 %. Det var 12 474 personer som benyttet seg av denne ordningen i 2008. Det gir et gjennomsnitt pr giver på kroner 3 664.

Tabell 19 viser at 61,4 % av de totale kirkeofringene og gaveinntektene i 2008 gikk til menighetens egen virksomhet mot 58,6 % i 2006. Av bispedømmene er det Oslo-menighetene som beholder mest til egen virksomhet, mens Nidaros og Nord-Hålogaland er mest ”gavmilde”.

© KIFO Stiftelsen Kirkeforskning 2009

ISBN 978-82-92972-12-0

Trykk: KIFO, Oslo
www.kifo.no